

Intellektuaalse omandi õiguskaitse küsimused

1. INTELLEKTUAALOMANDI MÕISTE JA SISU (ÕIGUS, ERAÕIGUS 3 MÄÄRATLUST, WIPO 1967 KONVERENTS), EUROOPA LIIDU KONTEKSTIS, 2 TUNNUST, TERRITORIAALSUS, ÕIGUSE TÄHTAJALISUS, KOKKULEPPED.	2
2. TÖÖSTUSOMANDI MÕISTE JA SISU. (PARIISI KONVENTSIOON, TÖÖSTUSOMANDI KAITSE)	3
3. TÖÖSTUSLIKULT ARENENUD RIIKIDE PATENDIÕIGUSE PÕHISÄTTED	4
4. KAUBAMÄRGI MÕISTE, LIIGID JA FUNKTSIOONID (KAUBAMÄRGI KLASSIFIKATSIOON)	5
[5. EV KAUBAMÄRGISEADUSE PÕHILISED SÄTTED]6. EL KAUBAMÄRGISÜSTEEM	6
6. EL KAUBAMÄRGISÜSTEEM	6
7. LITSENSI MÕISTE JA LIIGID (ETTEVÕTTE IMMATERIAALNE VARA)	8
[8. LITSENSITASU JA SELLE LIIGID]	9
9. LITSENSILEPINGU STRUKTUUR	9
10. KÕLVATU KONKURENTSI MÕISTE JA OLEMUS	14
11. EV PATENDISEADUSE PÕHISÄTTED (PATENTIMISE EESMÄRGID)	15
(11. LEIUTISTE ÕIGUSKAITSE)	17
12. LEIUTISE ÕIGUSKAITSE KASULIKU MUDELI SEADUSE ABIL (EU KASULIKU MUDELI PÕHISÄTTED?)	17
KASULIKUL MUDELIL ON PEAMISELT SISERIIKLIK TÄHTSUS.13. EV TÖÖSTUSDISAINILAHENDUSE SEADUSE PÕHISÄTTED	20
13. EV TÖÖSTUSDISAINILAHENDUSE SEADUSE PÕHISÄTTED	20
14. OSKUSTEABE (KNOW-HOW) MÕISTE JA ÕIGUSKAITSE	23
[15. INSENERITEABE MÕISTE JA ÕIGUSKAITSE]	24
16. TARKVARA ÕIGUSKAITSE	25
17. PIRAATLUSE MÕISTE JA VORMID	30
[18. WIPO]	31
[19. PÄRITOLUTÄHISTE JA NIME GEOGRAAFILISTE TÄHISTE MÕISTE JA ÕIGUSKAITSE]	31
[20. EV GEOGRAAFILISTE TÄHISTE KAITSE SEADUSE PÕHISÄTTED]	31
[21. FRANTSII SI MÕISTE JA OLEMUS]	31
22.-23. EV AUTORIÕIGUSESEADUSE PÕHISÄTTED. AUTORIÕIGUSEGA KAASNEVAD ÕIGUSED EHK NAABERÕIGUSED.	32
BERNI KONVENTSIOON KIRJANDUS- JA KUNSTITEOSTE KAITSEKS	36
23. AUTORIÕIGUSTEGA KAASNEVAD ÕIGUSED E. NAABERÕIGUSED.	38
[24. ANDMEBAASIDE ÕIGUSKAITSE]	39
[25. EUROOPA LIIDU KUJUNEMINE]	39
26. EUROOPA PATENDIKONVENTSIOONI PÕHISÄTTED	40
27. ÜHENDUSE PATENDIKONVENTSIOONI PÕHISÄTTED (CPC)	42
28. TÖÖSTUSOMANDI KAITSE. PARIISI KONVENTSIOONI PÕHISÄTTED.	44
PÕHISÄTTED:	44
29. PATENDIKOOSÖÖLEPINGU (PCT) PÕHISÄTTED	46
30. MAAILMA KAUBANDUSORGANISATSIOON WTO JA INTELLEKTUAALOMANDI ÕIGUSKAITSE	48
31. TRIPS-LEPINGU OLEMUS JA PÕHISÄTTED	50
32. EV MIKROLÜLITUSTE TOPOLOOGIA KAITSE SEADUSE PÕHISÄTTED	54
33. VASTUTUS INTELLEKTUAALSE OMANDI VALDAJA ÕIGUSTE RIKKUMISE EEST. JURIIDILISE ISIKU HALDUSVASTUTUS.	57
34. RAHVUSVAHELINE PATENDIKLASSIFIKATSIOON	59
35. PATENDI DOKUMENTATSIOON. PATENDITAOTLUSE KOOSTAMINE.	60

1. Intellektuaalomandi mõiste ja sisu (õigus, eraõigus 3 määratlust, WIPO 1967 konverents). Euroopa liidu kontekstis, 2 tunnust, territoriaalsus, õiguse tähtajalisus, kokkulepped.

Intellektuaalomand on immateriaalne vara, millesse tasub investeerida. Tuleneb ladinakeelsest sõnast *proprius* (inglise keeles *property*). Üldmõistena tähistab intellektuaalne omand kõiki inimese vaimsest tegevusest tulenevaid resultate, nagu: ideed, leiutised, luuletused, maalid, teosed, arvuti riist- ja tarkvara. Intellektuaalomand on õigus. Intellektuaalomandil on palju materiaalse omandi tunnuseid. Näiteks kujutab ta endast vara, mida võib üürida, rentida; mis võib olla ostu-müügi lepingu objektiks, tasuta üleandmiseks etc. Kõige tähtsam erinevus seisneb selles, et intellektuaalomandit ei saa määratleda füüsiliste parameetrite alusel. Selleks, et üht omandit kaitsta, peab saama teda eristada. Intellektuaalomandi peamised erinevused on:

- Õiguste tähtajalisus. Omandiõigus kinnisasjale võib isikule kuuluda tähtajatult. Tänu sellele sai võimalikuks õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamine. Intellektuaalomandi õigused on tähtajalised st. seadusandluses fikseeritud tähtaja jooksul on õiguste omanikul võimalus saada loomeresultaadi kasutamisest tulu. Selle tähtaja möödumisel muutub resultaat kõigile vabalt kasutatavaks. Ühest küljest tagab see autorile võimaluse saada oma loomingu eest õiglast tulu, teisest küljest on kogu ühiskonnal võimalus kasutada loomingu.
- Intellektuaalomandi õigused on territoriaalse iseloomuga. Seega kaitstakse loome tulemusi ja neist tulenevaid õigusi ainult riigi territooriumil selle riigi alaliste elanike suhtes, omandiõiguse puhul tunnistatakse mingi asja omanikuks olemist kõikides riikides ja seda kaitstakse vastava riigi õigusega. Territooriumi ületamisel on ainsaks vahendiks rahvusvahelised kokkulepped (konventsioonid) ja riikidevahelised kahepoolsed kokkulepped.

Rahvusvaheliselt tunnustatud intellektuaalse omandi legaalne määratlus on antud 14. juulil 1967. aastal Stockholmis allakirjutatud Ülemaailmse Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni (WIPO) asutamise konventsiooni 2. artikli 8.s punktis. Intellektuaalne omand hõlmab õigusi seoses

- kirjandus- ja kunstiteostega ning teadustöödega;
- esitluskunstnike poolt esitamisega, fonogrammidega, raadio- ja teleülekannetega;
- leiutistega kõigis valdkondades;
- teadusavastustega;
- tööstusdisainiga;
- kauba- ja teenindusmärkidega, kaubanduslike nimede ja tähistega;
- kaitsega kõlvatu konkurentsi vastu
- ja kõiki teisi õigusi, mis tulenevad intellektuaalsest tegevusest tööstuse, teaduse, kirjanduse ja kunsti alal.

2. Tööstusomandi mõiste ja sisu. (Pariisi konventsioon, tööstusomandi kaitse)

1. jaanuar 1995. kehtib Eestis Raamatupidamise seadus, mille kohaselt ettevõtte varad koosnevad käibevaradest ja põhivaradest. Põhivarad on materiaalsed ja immateriaalsed. Immateriaalsed põhivarad on kaubamärgid, kontsessioonid, frantsiisid, patendid, litsensid, firma väärtus (goodwill) ning kapitaliseeritud asutamise ja arengu väljaminekud.

Termin tööstusomand pärineb prantsuse tsiviilõigusest. Selle alla kuuluvad leiutised, kasulikud mudelid, tööstusdisain, kauba- ja teenindusmärgid, firmanimed, viited päritolule või päritolu kohale, samuti kõlvatu konkurentsi tõkestamine. 8. märtsil 1883 sõlmiti tööstusomandi kaitse Pariisi konventsioon. Selle artikkel 113 laiendab tööstusomandi ka põllumajandusele, maavarade kaevandamisele ja kõigile toodetele (nii tööstuslikud kui looduslikud).

Teiseks Berni konvensioon (sõlmiti 1886), mis on mõeldud kirjandus ja kunstiteoste autoriõiguse kaitseks.

Eestis reguleerivad intellektuaalomandi õiguskaitsset

1. Kaubamärgiseadus, jõustus 1.10.1992 ja selle muutmise seadus, jõustus 13.02.1998
2. Autoriõiguse seadus, jõustus 12.12.1992
3. Konkurentsiseadus, jõustus täielikult 1.1.1994
4. Sordikaitse seadus, jõustus 24.3.1994
5. Patendiseadus, jõustus 23.5.1994
6. Kasuliku mudeli seadus, jõustus 23.5.1994
7. Ringhäälinguseadus, jõustus ...
8. Põllumajandusloomade tõuaretuse seadus
9. Reklaamiseadus
10. Tööstusdisaini kaitse seadus

Käesoleval ajal on Eesti Vabariik ühinenud järgmiste rahvusvaheliste kokkulepetega

1. Ülemaailmse Intellektuaalse Omandi Organisatsioon (WIPO)
2. Tööstusomandi kaitse Pariisi konvensioon
3. Patendikoostööleping
4. Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konvensioon
5. Märkide registreerimisel kasutatava kaupade ja teenuste rahvusvahelise Nizza kokkulepe
6. Rahvusvahelise patendi klassifikatsiooni Strasbourg'i kokkulepe
7. Mikroorganismide patendiekspertisiks deponeerimise rahvusvahelise tunnustamise Budapesti leping
8. Tööstusdisainilahenduste rahvusvahelise klassifikatsiooni Locarno kokkulepe
9. Maailma Kaubandusorganisatsioon
10. Euroopa Ühenduse ja nende liikmesriikide ning Eesti Vabariigi vaheline assotsieerumisleping
11. Taotlus ühinemiseks Euroopa patentide väljaandmise konventsiooniga.

Intellektuaalomandi alaste suhete õigusliku reguleerimise tagamiseks oleks Eestis vaja vastu võtta veel järgmised seadused:

1. Mikrolülituste topoloogia seadus
2. Töösuhete leiutise seadus
3. Kaabellevi seadus
4. Tehnoloogia siirdamise seadus koos tüüplitsentsilepinguga
5. Riigikaitsealaste leiutiste seadus

3. Tööstuslikult arenenud riikide patendiõiguse põhisätted

Tööstuslikult arenenud riikide patendiõiguse põhiallikaks on seadus. Eri riikides on nende seadustega reguleeritavate ühiskondlike suhete maht erinev. Näiteks Austria, Inglismaa ja Jaapani seadused reguleerivad detailselt mitmeid õigussuhteid, mis on seotud leiutise loomise ja selle kohaste õiguste vormistamisega. Samal ajal Skandinaavia maade ja Belgia patentide alane seadusandlus sisaldab üksnes kõige üldisemaid sätteid. Hoolimata patendiõiguste reguleerimiste erinevusest reguleerivad enamiku riikide patendiseadused järgmisi küsimusi.

1. Leiutise patentsuse kriteeriumid
2. Nõuded, mis esitatakse õiguse vormistamisel leiutisele (Näiteks õigus esitada patenditaotlust, leiutise autori isiklikud mittevaralised ja varalised õigused jne.)
3. Patenditaotluste läbivaatamise kord patendiametis ja vaidluste lahendamise kord õiguste vormistamise staadiumis
4. Patendi omaniku õiguste ja kohustuste maht
5. Patendi õiguste rikkumise mõiste ja sanktsioonid rikkumiste eest

Tähtsat osa leiutusalaste õiguste reguleerimisel arenenud riikides omavad kohtuotsused. Kohtupraktikal on kõikides riikides suur tähtsus selliste küsimuste reguleerimisel nagu näiteks leiutise prioriteedi, patentsuse patendi kirjelduses eiutise olemuse avamise astme, patendi õiguste rikkumine ja muu selline kindlaks määramine.

Patendiseaduste kõrval on tähtsaks õiguste reguleerimise allikaks rahvusvahelised kokkulepped. Nendest tähtsaim on Tööstusomandi kaitse pariisi konvensioon. Sõltuvalt sellest, millised asjaolud võetakse arvesse tehnilise lahenduse uudsuse kindlaksmääramisel, võib riigid jaotada leiutise uudsuse seisukohalt kolme rühma.

1. Absoluutse maailmauudsusega riigid
Siin kontrollitakse leiutise uudsust tehnikamaailma andmete põhjal, kusjuures leiutise objektile vastandatakse leiutise uudsuse printsiibil eelnevad rahvuslikud ja välismaised patentide kirjeldused jms ning nii kodu- kui ka välismaal leiutise avaliku kasutamise faktid. Enamikus tööstuslikult arenenud riikides ongi kasutusel see süsteem.
2. Kohaliku ehk lokaalse uudsusega riigid
Siin vastandatakse leiutise ekspertiisil tehnilisele lahendusele ainult need andmed (patendi materjalid, publikatsioonid), mis on tuntud ainult selle riigi territooriumil. Kui mingi publikatsioonriiki ei ole saanud, siis ta arvesse ei lähe.
3. Piiratud maailmauudsusega riigid
Siin rikuvad leiutise uudsust nii kohalikud kui ka välismaised trükitud publikatsioonid. leiutise kasutamise fakti võetakse arvesse ainult siis, kui kasutamine toimus selles samas riigis.

Medikamendid on üldreeglina patentitavad vaid juhul kui nad kujutavad endast produkti, ainet või seost, millele on taotlus esitatud esmakordselt, millel on terapeudilised või ..... omadused ning mida saab kasutada loomade või inimeste raviks. Kõikides riikides kuuluvad mittepatentsete leiutiste hulka leiutised, mis on vastuolus avaliku korra, heade kommete, kehtivate seaduste, moraali või usukultustega.

4. Kaubamärgi mõiste, liigid ja funktsioonid (kaubamärgi klassifikatsioon)

Kaubamärk on tööstusomandi üks objekt. Kaubamärk on tähis, mis on kaubal või pakendil, mille abil eristatakse samaliigilist kaupa tootjate järgi.

Põhiliigid

1. Sõnamärgid - need märgid, milles esindusfunktsiooni kannab kindel sõna; sõnamärgid võivad koosneda ühest või mitmest sõnast- tähekombinatsioonist. Näiteks: Sony, Philips, Volvo.
2. Kujutismärgid - esindusfunktsioon on kujutisel
3. Kombineeritud märgid - hübriid kahest eelnenust, esindusfunktsioon on nii sõnal kui pildil. Näiteks: Kalevil
4. Ruumilised kujundid - kolmemõõtmeline tekst või kujundus.
5. Helimärgid - kindlad meloodiad, mida lastakse raadios või teles.
6. Liikuvad märgid - märgid, mille tekst või kujundus ajas muutub.
7. Lõhnamärgid.

Heli-, lõhna- ja liikuvaid märke Eestis ei kaitsta.

Kaubamärgi funktsioonid on

1. Hõlbustada toote eristamist (kaubamärk peab aitama ostjal kergesti mõista, et see toode erineb teistest samaliigilistest toodetest)
2. Tootele nime andmine (*Coca-Cola*)
3. Kauba äratundmise kergendamine
4. Kauba meeldejätmise hõlbustamine
5. Kaubamärgile viitamine (*viitamine riigile, kust kaup pärit on*)
6. Kauba kohta info andmine
7. Tarbijas just selle kauba ostu soovi stimuleerimine st. klientuuri loomine
8. Kvaliteedi garantii sümbiloseerimine
9. Reklaami ülesanne

® registered - hoiatustähis

™ trademark - angloameerika variant

Nende eesmärk on näidata, et kasutusel olev kaubamärk on registreeritud.

Ärinimi ehk firma on äriregistrisse kantud nimi, mille all ettevõtja tegutseb. Füüsilisest isikust ettevõtja ärinimi peab sisaldama ettevõtja ees- ja perekonnanime; samas ei tohi ta aga sisaldada äriühinguleviitavat lühendit või sõna. Talupidamisega tegeleval füüsilisel isikul on võimalus valida ärinimeks kas füüsilise isiku nimi (nagu eelpool kirjeldatud) või talu nimi. Juriidilisel isikul on ainult üks ärinimi, kaubamärke võib olla mitu. Juriidilise isiku ärinimi peab sisaldama tüübi lühendit (AS, OÜ, jne.).

Ettevõtte logo on ettevõtte nime või esitähete kindel graafiline kujutis. Logo tüüp on erilise graafilise lahendusega kaubamärk.

Firmamärk on kaubamärgi eriliik. Selleks võib pidada ärinime, ettevõtte logot või muud tähist ja tavaliselt ka kujutist või kombineeritud kaubamärki. Firmamärk on ettevõtte põhikaubamärk, kaubamärke võib ühel ettevõttel olla mitu.

Kaubamärk peab:

-näitama ettevõtte tegevust ja üldiseloому

-olema kergesti hääldatav, kirjutatav ja meeldejääv

-erinema teistest kaubamärkidest

-olema ajakohane, kuid kasutamiskõlblik ka aastate pärast

[5. EV kaubamärgiseaduse põhilised sätted]

6. EL kaubamärgisüsteem

Juriidiliselt oleks korrektsem rääkida Euroopa Ühendus(t)e kaubamärgist, kuid arvestades seda, et Eesti mõistetakse selle all enamasti Euroopa Liitu, siis kasutataksegi terminit Euroopa Liidu kaubamärk.

Euroopa Liidu kaubamärgisüsteem jõustus 1.04.1996. Põhiliseks normatiivaktiks selles valdkonnas on Euroopa Nõukogu 20.12.1993 määrus nr. 40/94.

Euroopa Liidu kaubamärgiks võivad olla kõik tähised, mida on võimalik graafiliselt kujutada; eelkõige sõnad (ka isikunimed), kujutised, tähed, arvud ja kaupade kuju ning kujundus kui need võimaldavad ühe ettevõtte kaupu või teenuseid eristada teiste ettevõtete omadest. See definitsioon määrab tähiste tüübid, millest võivad koosneda Euroopa Liidu kaubamärgid. Tingimus graafiliselt kujutatav hõlmab ka taotlusi, millega tahetakse registreerida helimärke. Euroopa Liidu kaubamärgi süsteemi eesmärk ei ole liikmete endi kaubamärgi süsteemide likvideerimine. Mõlemad süsteemid peavad eksisteerima paralleelselt. Euroopa Liidu kaubamärgi süsteemis kaubamärgiga seonduvad õigused Euroopa Liidu riikides saadakse **üheainsa registreerimisega** s.t. registreerides kaubamärgi Euroopa Liidu süsteemis, hakkab see automaatselt kehtima igas liikmesriigis. Euroopa Liidu kaubamärgil on nn **ühtne iseloom**. See tähendab seda, et Euroopa Liidu kaubamärgi saab registreerida ainult kehtestamiseks kogu Euroopa Liidu territooriumil ja sellest ei saa loobuda ega loovutada (*Eestis saab!*) sellega kaasnevaid õigusi, kaotada ega kehtetuks tunnistada või kasutamist keelata muidu, kui ainult kogu Euroopa Liidus. Hispaanias Alicante loodi vastav instants: nimelt Siseturu ühtlustamise (harmoniseerimise) amet (kaubamärgid ja tööstusdisaini lahendused). Euroopa Liidu kaubamärk on kaupade või teenuste tähis, mis on registreeritud vastavalt 1993. aasta kaubamärgi määrusele, kusjuures ainuõigus Euroopa Liidu kaubamärgile saadakse selle registreerimise teel. Euroopa Liidu kaubamärgi registreerimisest keeldumine jaotatakse absoluutseks (*ei registreerita*) ja suhteliseks.

Absoluutsed alused on järgmised:

1. Tähised, mis ei vasta Euroopa Liidu kaubamärgi ametlikule definitsioonile
2. Kaubamärgid, mis ei ole teistest eristatavad
3. Kaubamärgid, mis koosnevad sorti, kvaliteeti, otstarvet, kogust, väärust, geograafilist päritolu, kaupade tootmise või teenuste pakkumise auga tähistatavatest või muudest kaupade teenuste omadusi tähistavatest tunnustest või andmetest.
4. Kaubamärgid, mis koosnevad ainult tähistest või märkidest, mis on saanud tuntuks kohalikus keeles või äritegevuses välja kujunenud heausksetes tavades
5. Tähised, mis koosnevad üksnes kujust, mis tuleneb kauba laadist
6. Tähised, mis koosnevad kauba kujus, mis on vaja tehnilise tulemuse saavutamiseks või tähiseid, mis koosnevad kujust, mis annab kaubale otsese väärtuse.
7. Kaubamärgid, mis on vastuolus avaliku korra või üldtunnustatud moraalinormidega
8. Kaubamärgid, mis võivad tarbijat eksitada kaupade või teenuste liigi, kvaliteedi või geograafilise päritolu suhtes
9. Kaubamärgid, mille kasutamiseks puudub pädevate ametiasutuste luba
10. Kaubamärgid, mis sisaldavad muid tähiseid (embleemid, lipud, vapid ja muu riiklik sümboolika)
11. Veini ja kangete alkoholsete jookide kaubamärgid, mis sisaldavad andmeid või koosnevad viitestveini või kange alkohoolse joogi geograafilise päritolu kohta sellise veini või kange alkoholi puhul, millel ei ole sellist päritolu.

Suhtelised alused on sellised:

1. Kui see on identne varasema kaubamärgiga ja kaupad või teenused, mille jaoks registreerimist taotletakse on identsed kaupade või teenustega, mille jaoks varasem kaubamärk on kaitstud.

2. Kui identse või sarnasuse tõttu varasema kaubamärgiga ning identsuse või sarnasuse tõttu kaitstud kaupade või teenustega territooriumil, kus varasem kaubamärk on tõenäoline avalikkuse poolne segiajamine

Euroopa Liidu kaubamärgi valdajal on õigus keelata kolmandatel isikutel ilma tema loata kasutada äritegevuses

1. Euroopa Liidu kaubamärgiga identseid tähiseid kaupade või teenuste puhul, mis on identsed nende kaupade või teenustega, millele kaubamärk on registreerunud.
2. Tähised, mis tulenevalt nende identsusest Euroopa Liidu kaubamärgiga tõenäoliselt eksitaksid tarbijaid.
3. Tähised, mis on identsed või sarnased Euroopa Liidu kaubamärgiga kaupade või teenuste puhul, mis ei ole sarnased nendega, mille jaoks Euroopa Liidu kaubamärk on registreeritud ning kui viimasel on maine Euroopa Liidus

Euroopa Liidu kaubamärgis tulenevate õiguste kustutamine. Euroopa Liidu kaubamärk ei anna selle valdajale õigust keelata selle kasutamine seoses kaubaga, mis on valdaja poolt või ta loal Euroopa Liidus turule toodud. seda sätet ei kohaldata kui valdajal on seaduspärased põhjused olla edaspidise turustamise vastu; eriti siis, kui kauba kvaliteet on pärast turule toomist muutunud või halvenenud.

Euroopa Liidu kaubamärgi registreerimiseks tuleb esitada taotlus Siseturu ühtlustamise ametile. Taotluse esitamisel tuleb tasuda lõiv. See on ühes klassis kauba või teenuse registreerimise 975 eurot. Kaubamärgi taotluse võib esitada ühes Euroopa Liidu ametlikuks riigikeeles, kuid taotleja peab ära märkima ühe Sisetur ühtlustamise ameti töökeeltest: (inglise, saksa, prantsuse itaalia ja hispaania). Kui taotlus .....

Euroopa Liidu kaubamärk on jõus 10 aastat alates registreerimise kuupäevast ja seda võib pikendada 10 aasta kaupa lõpmatu arv kordi. Pikendamiseks on lõiv 2500 eurot.

Euroopa Liidu kaubamärgi valdaja õigused tühistatakse vastava avalduse põhjal või rikkumismenetluses esitatud vastuhagi abil. Põhjuseid

1. Kaubamärki ei ole kasutatud katkematu 5 aastase perioodi jooksul kasutatud....., kusjuures mittekasutamine ei ole õigustatud.
2. Kui valdaja tegevuse või tegevusetuse tõttu on kaubamärk muutunud selle toote või teenuse üldkasutatavaks tähiseks, millele ta on registreeritud

Euroopa Liidu kaubamärgi süsteemi alusel on võimalik taotleda ka Euroopa Liidu kollektiivkaubamärki. Euroopa Liidu kollektiivkaubamärk on taotluses kirjeldatav tähis, mis võimaldab eristada kaubamärgi valdajaks oleva ühenduse, ühenduse liikmete kaupu või teenuseid teiste ettevõtete kaupadest või teenustest. Euroopa Liidu kollektiivkaubamärgi võivad taotleda tööstus- ja väiketootjate, teenindajate ja ühendused, kellel on vastavad õigused ja kohustused (kellel on vara, et vastutada sellega) nagu lepingute sõlmimine jne. Erinevalt tavalisest kaubamärgist võib Euroopa Liidu kollektiivkaubamärk viidata geograafilisele päritolule.

Vastavalt Euroopa Liidu kaubamärgi süsteemile iga liikmesriik määrab kindlaks Euroopa Liidu kaubamärgi süsteemi kohtud. Üldist kohast ei ole (nagu Ühenduse patendikonventsioonis). 1.04.1996, kui jõustus Euroopa Liidu kaubamärgi süsteem, jõustus ka kaubamärkide rahvusvahelise registreerimise madridi protokoll.

7. Litsentsi mõiste ja liigid (ettevõtte immateriaalne vara)

Litsents on luba leiutise või muu tööstusomandi objekti kasutamiseks. Juriidiliselt vormistatakse litsentside ost-müük litsentsilepinguga, mille pooli kutsutakse litsentsiaar (litsentsi andja-müüja) ja litsentsiaat (litsentsi saaja-ostja). Patendi omaniku ainuõigust kaitstakse tsiviil ja kriminaalkorras.

Rahvusvahelises litsentsikaubanduses on välja kujunenud nelja liiki lepingud:

1. Lihtlitsentsileping
See on kõige levinum litsentsilepingu vorm ja seda antakse üldiselt laiatarbekaupade peale (toiduained, ravimid, jne.). Lihtlitsentsi andmisel lubab litsentsiaar litsentsiaadil kasutada oma leiutist, kaubamärki, jne. kindlaksmääratud tingimustel või piirides, jättes seejuures endale õiguse kasutada seda niihästi ise kui ka välja anda teisi litsentse kolmandatele isikutele samades piirides või tingimustel nagu litsentsiaadile. Kitsendavad piirid võivad olla näiteks riigi territoriaalsed piirid. Sellisel juhul on litsentsiaadil õigus litsentsi objekti järgi toota ja turustada teatud riigi või riikide territooriumil. Kitsendavad piirid võivad olla ka kvantitatiivsed (koguselised) st. litsentsiaat ei tohi ettenähtud kogust ületada. Kitsendused võivad olla ka ajalised st. litsents antakse välja kindlaks ajavahemikuks.
2. Ainulitsentsileping
Ainulitsentsi müümisel annab litsentsiaar litsentsiaadile monopoolse ehk ainuõiguse litsentsilepingu objekti kasutamiseks loobudes samal ajal ise selle objekti kasutamisest samades piirides või tingimustel. Samal ajal kohustub ta mitte müüma kolmandatele isikutele litsentsi nendes piirides või tingimustel, mis on fikseeritud litsentsilepingus. See aga ei võta litsentsiaarilt võimalust leiutist või muud tööstusomandi objekti iseseisvalt kasutada ja anda litsentse teistele firmadele või isikutele piirides, mis ei ole vastuolus esimese litsentsilepingu tingimustega.
3. Täislitsentsileping
Selle lepingu alusel annab litsentsiaar litsentsiaadile ainuõiguse kasutada litsentsi objekti kogu lepingu aja. Selle aja jooksul ei ole litsentsiaaril õigust leiutist ise kasutada ega välja anda teisi litsentse sellele leiutisele. Rahvusvahelises praktikas sõlmitakse neid lepinguid harva ja seda vaid siis, kui litsentsiaaril puuduvad võimalused patenti iseseisvalt rakendada.
4. Ristlitsentsileping
Need on populaarsed Jaapani, USA ja Kanada kaubanduspraktikas. Selliste lepingute puhul toimub tegelikult litsentside vahetamine ilma rahalise arvelduseta. Neid lepinguid sõlmitakse suurte firmade vahel ja peamiselt kaalutlusel, et sageli on kasulikum saada oma leiutisele vastutasuks mõni teine leiutis kui raha. Selline moodus lihtsustab tunduvalt litsentsi saamiseks vajalikke operatsioone. Ristlitsentsilepingud on tähtajalised.

Lisaks on olemas veel **sundlitsentsid**, mille all mõistetakse leiutise kasutamise luba, mille annab välja kompetentne riiklik organ (reeglina kohus, mõningates riikides ka patendiamet) koos patendiomanikule litsentsitasu maksimisega.

Litsentsilepingute sisu iseloomustatavate põhitingimuste järgi võib neid jagada kahte liiki:

1. Patendiga litsentsilepingud
Patendiga litsentsilepingud liigitatakse nelja põhirühma, mis vastavad tööstusomandi liikidele.
  1. Leiutiste litsentsilepingud
  2. Tööstusdiasini litsentsilepingud
  3. Kaubamärkide litsentsilepingud
  4. Kasuliku mudeli litsentsilepingud
2. Oskusteabe (know-how) litsentsilepingud
(litsentsid tehniliste saavutuste kasutamiseks, millel puudub patendikaitse)

Sõltuvalt sellest, kas õiguste kasutamine antakse üle tasuliselt või tasuta, jaotatakse litsentsilepingud kahte rühma:

- tasulised

- tasuta

[8. Litsentsitasu ja selle liigid]

9. Litsentsilepingu struktuur

Litsentsilepingu esimene osa on preambula. Seal märgitakse, et käesolev leping on sõlmitud litsentsiaare (firma nimi või füüsilise isiku nimi, aadress, riik) ja teiselt poolt litsentsiaadi vahel. Edasi märgitakse preambulas, et litsentsiaar ja litsentsiaat sõlmisid käesoleva lepingu, kuna

1. litsentsiaar omab inseneri- ja oskusteavet (edaspidi näiteks: liimvaikude) valdkonnas ning selleks vajalikke .....
2. litsentsiaarile kuuluvad patendid ja patenditaotlused liimvaikude valdkonnas ning selleks vajalike seadmete väljatöötamisel, valmistamisel ja .....
3. litsentsiaat soovib käesoleva litsentsilepingu tingimustel liimvaikude tootmiseks ja müügiks.

Pooled leppisid kokku alljärgnevas.

§1 Terminite määratlused

Terminid, milliseid kasutatakse käesolevas lepingus tähendavad

1.1 "Litsentsi järgne toodang"

See on litsentsi alusel välja lastavad liimvaigud

1.2 "Eritoodang"

Toodang, mis on välja töötatud litsentsiaadi poolt kasutades litsentsiaari poolt üleantud oskusteavet.

1.3 "Oskusteave (know-how)"

Need on kogemused, teadmised ja tootmissaladused litsentsi järgse toodangu ja eritoodangu valmistamiseks. vaata lepingu lisad.

1.4 "Inseneriteave (engineering)"

Need on arvutused, katse tulemused ja tarkvara liimvaikude tootmiseks. Vaata lepingu lisas.

1.5 "Patendid"

Litsentsiaarile ja autorile kuuluvad patendid ja patenditaotlused vastavad käesoleva lepingu lisale ja samuti patendid, millised antakse välja litsentsi järgsele toodangule nende patenditaotluste alusel.

1.6 "Territorium"

See on Eesti Vabariik ja Jaapan

1.7 "Tehniline dokumentatsioon"

See on kogu tehniline dokumentatsioon, mis on vajalik litsentsi järgse toodangu välja laskmiseks. vaata lepingu lisa.

1.8 "Lihtõiguse tsoon"

Malaisia, Singapur. See on tsoon, kuhu Jaapani firma litsentse võib müüa.

1.9 "Kommertstootmise algus"

See on esimese liimvaikude partii valmistamise kuupäev

1.10 "Müügi hind"

.....

1.11 "Aruandeperiood"

See on finantsaasta.

§2 Lepingu objekt

2.1 Litsentsiaar annab litsentsiaadile tasu eest, mis on ette nähtud käesoleva lepingu §5 **ainuõiguse** patentide, oskus- ja inseneriteabe kasutamiseks eesmärgil toota, kasutada ja müüa litsentsijärgset toodangut ning eritoodangut territooriumil ning lihtõiguse litsentsijärgse toodangu ning eritoodangu müügiks lihtõiguse tsoonis.

2.2 Litsentsiaaril on õigus Eesti Vabariigi territooriumil oma tarbeks toota ja kasutada.

2.3 Litsentsiaadil on õigus välja anda all-litsentse kolmandatele isikutele, litsentsiaari kirjalikul nõusolekul. Litsentsiaat kohustub enne all-litsentsi lepingule alla kirjutamist kooskõlastama lepingu põhitingimused litsentsiaadiga.

2.4 Litsentsiaadil ei ole õigust loata litsentsijärgset toodangut ja eritoodangut ning anda all-litsentse mingite õiguste teostamiseks käesoleva lepingu järgi väljaspool territooriumit, ka samuti müüa toodangut väljaspool territooriumit ja lihtõiguse tsooni välja arvatud juhtudel kui litsentsiaar annab litsentsiaadile selleks kirjaliku nõusoleku.

Litsentsiaar kohustub litsentsiaati informeerima eritoodangu loomisest ja sinna sisse viidud täiustustest ja prandustest.

2.5 Litsentsiaadi poolt käesoleva paragrahvi tingimuste rikkumise korral on litsentsiaaril õigus käesolev leping lõpetada ilma arbitraaži poole pöördumata, kusjuures saadud litsentsi tasu ei kuulu tagastamisele.

§3 Tehniline dokumentatsioon

3.1 Kogu tehniline dokumentatsioon ja muud materjalid vastavalt litsentsilepingu lisale annab litsentsiaar üle Tallinnas inglise ja Jaapani keeles ühe kuu jooksul alates käesoleva lepingu jõustumisest. Tehnilise dokumentatsiooni koostab litsentsiaar vastavalt ISO standarditega.

3.2 tehnilise dokumentatsioon peab sisaldama tingmärkide, tähiste ja tehase normide dešifreeringuid. Tehniline dokumentatsioon ja teiste materjalide üleandmise kohta koostatakse vastuvõtu-üleande akt mõlema poole volitatud esindajate poolt.

3.3 Litsentsiaat võib dokumentatsiooni oma vajaduseks paljundada, kuid täites konfidentsiaalsuse tagamise nõudeid.

§4 Garantii ja vastutus

4.1 Litsentsiaar garanteerib, et tehnilise dokumentatsiooni maht ja kvaliteet võimaldab litsentsiaadil valmistada litsentsi järgset toodangut. samal ajal litsentsiaat garanteerib litsentsi järgse toodangu kvaliteetse valmistamisel vastavalt litsentsiaarilt saadud tehnilisele dokumentatsioonile.

4.2 Litsentsiaar garanteerib litsentsijärgse toodangu valmistamise võimalikkuse litsentsi ....., mis ei jää oma omaduste poolt maha litsentsiaari firmade poolt valmistatud toodangust tingimusel, et litsentsiaat kasutab õigesti saadud tehnilisele dokumentatsioonile ja litsentsiaarilt saadud eeskirju.

4.3 Litsentsiaat annab üle litsentsiaarile üle kõik tellimused litsentsi järgse toodangu ja eritoodangu kohta, mis ta saab väljaspool territooriumit

....., aga litsentsiaar teatab litsentsiaadile tellimustest, millised ta saab territooriumi firmadelt.

§5 Litsentsi tasu

5.1 Käesoleva lepinguga **õiguse andmise hüvituse**na ja tehnilise dokumentatsiooni ning oskus- ja inseneriteabe üleandmise eest litsentsiaat maksab litsentsiaarile tasu vastavalt alljärgnevale.

5.2 Esialgne paušalmakse \$100000 tasutakse 15. päeva jooksul pärast vastavalt käesoleva lepingu §3 tehnilise dokumentatsiooni üleandmist.

5.3 Perioodilised kasutusmaksed (royalty) makstakse litsentsiaarile 10% litsentsi järgse toodangu ja eritoodangu müügi hinnast 30 päeva jooksul pärast aruande perioodi.

5.4 Litsentsi tasu makstakse litsentsiaadi poolt litsentsiaari kasuks USA dollarites.

5.5 Kogu litsentsi tasu all käesoleva lepingu järgi mõistetakse netotasu litsentsiaari kasuks.

§6 Lõivud ja maksud

Kõik lõivud ja maksud ning muud kulutused, mis on seotud käesoleva lepingu sõlmimise ja täitmisega ja mis võetakse territooriumil ja lihtõiguse tsoonis, aga samuti kõik kulud, mis esialgse paušalmakse ja perioodiliste kasutusmaksete ülekandmisele kannab litsentsiaat.

§7 Informatsioon ja aruandlus

Aruandeperioodile järgneva 15. päeva jooksul litsentsiaat esitab litsentsiaarile koondraamatupidamise andmed toodetud, müüdud ja kasutatud litsentsi järgse toodangu ning eritoodangu kohta aruandeperioodil, aga samuti selle toodangu müügihindade kohta. Litsentsiaaril on ise või mõlemaid pooli rahuldava audiitori kaudu õigus kontrollida litsentsi järgse toodangu ja eritoodangu turustamise seisukohta litsentsiaadi ..... ja tal on õigus kontrollida ka raamatupidamise andmete õigsust. litsentsiaadil lasub kohustus võimaldada niisugust kontrolli. Sellise kontrolli kulud kannab litsentsiaar.

§8 Koostöö, täiustused, parandused

Pooled kohustuvad viivitamatult informeerima teineteist kõikidest nende poolt tehtud parandustest, mis puudutavad litsentsijärgset toodangut. Lisaks sellele litsentsiaat kohustub informeerima litsentsiaari eritoodangu loomisest ja samuti sinna sisse viidud täiustustest ja parandustest.

Tehnilise dokumentatsiooni üleandmine mittepatentsele eritoodangule, aga samuti litsentsijärgsele toodangule eritoodangule toimub poolte vahel tasuta kompenseerides vaid kulutused nende materjalide praktilise ....le. Patentsed parandused ja täiustused, mis on tehtud ühe poole poolt, loetakse sellele poolele kuuluvaks. Kui need täiustused ja parandused on tehtud litsentsiaari poolt, pakutakse nad esmajärjekorras territooriumil litsentsiaadile. Ja vastupidi: patentsed parandused ja täiustused, mis on tehtud litsentsiaadi poolt pakutakse litsentsiaarile.. Litsentsiaat kohustub informeerima litsentsiaari litsentsijärgse toodangu eritoodangu kõikidest liikidest ja moodustest, milleks seda kasutatakse litsentsiaarile.....

§9 Konfidentsiaalsuse tagamine

Litsentsiaat garanteerib litsentsiaarilt saadud litsentsi järgse toodanguga seonduva tehnilise dokumentatsiooni, oskus- ja inseneriteabe konfidentsiaalsuse säilimise. Nimetatud infoga tutvustatakse ainult neid isikuid litsentsiaadi ettevõttes, kes on otseselt seotud litsentsijärgse toodangu väljalaskmisega.

Litsentsiaat teeb kõikvõimaliku selleks, et ära hoida selle dokumentatsiooni, info, oskus- ja inseneriteabe avalikustamise oma töötajate poolt või selle tutvustamise kolmandatele isikutele ilma litsentsiaari kirjaliku loata. Näidatud dokumentatsiooni ja info avalikustamise

juhul litsentsiaadi või tema personali hulgast, litsentsiaat heastab litsentsiaarile kõik sellega seoses tekivad kahjud.

§10 Patendi õiguste kaitse

Käesoleva lepingu kogu kehtivusajal litsentsiaat

10.1 tunnistas patendi omaniku õigusi patentidele ja ei vaidlusta ja ei taksita patentide väljaandmist ise ja ei aita kaasa ka teistele isikutele niisugustes toimingutes.

10.2 osutab litsentsiaarile kõikvõimalikku abi, kui niisugune osutub vajalikuks patendiomaniku õiguste kaitseks kolmandate isikute poolt esitatavate võimalike hagide, aga samuti vajaduse korral esitada hagi õigusrikkuja vastu.

10.3 kolmandate isikute poolt patentidest tulenevate õiguste territooriumi rikkumise korral võib või peab litsentsiaat viivitamatult litsentsiaarile ja ja reguleerib sellised rikkumised oma kulul ja riskil. Litsentsiaar osutab litsentsiaadile kõikvõimalikku abi patendiõiguste rikkujate kohtulikuks jälitamiseks ja kaitseks kolmandate isikute selliste hagide vastu.

§11 Reklaam

Litsentsiaat kohustub oma kulul reklaamima litsentsi järgset toodangut, et tagada selle maksimaalset müüki. Litsentsiaat kohustub näitama vastavates reklaammaterjalides aga samuti litsentsijärgsel toodangul ja eritoodangul, et see on valmistatud litsentsiaari litsentsi järgi. (*tuuakse ära riik ja nimetus*)

§12 Lepingu kehtivusaeg ja selle lõpetamise tingimused

Käesolev leping on sõlmitud kaheksaks aastaks alates ta jõustumise kuupäevast. Lepingu jõustumise kuupäevaks loetakse selle lisade allakirjutamise kuupäeva. Lepingut võib pikendada poolte vastastikusel kokkuleppel. Käesoleva lepingu pikendamise tingimused määratakse kindlaks mitte hiljem, kui 6 kuud enne käesoleva lepingu kehtivusaja lõppu. Litsentsiaaril on õigus lõpetada käesolev leping ennetähtaegselt kirjaliku teatise esitamise teel, kui

- a) litsentsiaat ei täida oma kohustusi, mis on ette nähtud käesoleva lepingu §5.
- b) litsentsiaat on kuulutatud maksujõuetuks, on likvideerimisstaadiumis või lõpetab eksisteerimise mingitel muudel põhjustel välja arvatud ümberkujundamisel või ühinemisel
- c) litsentsiaat rikub käesoleva lepingu mingeid teisi olulisi tingimusi.

Litsentsiaadil on õigus käesolev leping ennetähtaegselt lõpetada, kui

- a) litsentsiaar ei täitnud käesoleva lepingu kohustusi, mis on fikseeritud käesoleva lepingu §8
- b) litsentsiaar rikub käesoleva lepingu mingisuguseid teisi olulisi tingimusi.

Käesoleva lepingu lõppemisel litsentsiaat tagastab kogu tehnilise dokumentatsiooni ja tal ei ole õigust lepingu objekti tasuta kasutada.

§13 Arbitraaž

Kui litsentsiaari ja litsentsiaadi vahel tekivad vaidlused käesolevas lepingus ettenähtud või sellega seonduvates küsimustes, siis rakendavad pooled kõiki meetmeid nende lahendamiseks omavaheliste läbirääkimiste teel. Kokkuleppe mittesaavutamise korral kuuluvad vaidlused läbivaatamisele eesti Vabariigi seadusandluse järgi.

§14 Vääramatute jõud (*force majeure, Act of God*)

Kui käesoleva lepingu tingimuste või kohustuste täitmine osutub võimatuks pooltest sõltumatutel asjaoludel või põhjustel nagu sõda, tulekahju või valitsuse vastavate aktide (moratooriumi) ja muu sellise puhul üks kannatajatest pooltest viivitamatult informeerib teist poolt ja on vaba oma kohustuste täitmisest vääramatute jõu kehtivusajaks tingimusel, et

kannataja pool võttis tarvitusele kõik abinõud, et vältida ja kõrvaldada sellised põhjused või asjaolud ning jätkab kohusetundlikult oma kohustuste täitmist käesoleva lepingu järgi siis, kui niisugused asjaolud või põhjused on kõrvaldatud.

§15 Muud tingimused

Poolte suhete kohta küsimustes, mis ei ole reguleeritud või täielikult reguleeritud käesolevas lepingus kohaldatakse territooriumil eesti Vabariigi kehtivaid seadusi.

Käesolev leping on sõlmitud Tallinnas 25.03.1998. aastal kahes eksemplaris inglise ja jaapani keeles, kusjuures mõlemad eksemplarid on võrdsed.

Poolte juriidilised aadressid ja panga rekvisiidid

Litsentsiaadi poolt kirjutas alla

/nimi ja ametikoht/

Litsentsiaari poolt kirjutas alla

/nimi ja ametikoht/

10. Kõlvatu konkurentsi mõiste ja olemus

1.1.1994. alates kehtib Eestis Konkurentsiseadus.

Konkurents on (turumajanduse tingimustes) kauba turul tarbijale mõeldud erinevaid kaupu ja teenuseid pakkuvate ettevõtete hulka ning nende vabadust iseseisvalt arendada oma majandustegevust ja ise otsustada oma vahendite paigutuse üle sõltumata mõjutustest, mis võiksid olla tingitud monopoolse või domineeriva positsiooniga ettevõtte poolt oma seisundi kuritarvitamisest või kommertslepingutes sisalduvatest kitsendavatest klauslitest.

Domineeriv on ettevõtte, kellel on vähemalt 40% kaubagrupi käibest. Selle Konkurentsiseadusega määratakse kindlaks ka kõlvatu konkurents, konkurentsi kahjustamise sisu, kehtestatakse turusuhetes osalejate vastutus ja sätestatakse konkurentsi riiklik järelvalve. Kõlvatu konkurents on turusuhetes osalejate teod, mis on vastuolus kaubandustegevuse heade kommete ja tavadega ning millega taotletakse ebaausate konkurentsieliste saamist. Sealhulgas kuuluvad nende tegude hulka järgmised teod:

1. Eksitav reklaam

Reklaamis valeandmete esitamine ..... Euroopa Nõukogu võttis vastu määruse, mis on seaduse eelnõuks liikmetele. Seal on kirjas ..... Eksitav on reklaam, mis ükskõik missugusel viisil, kaasa arvatud selle esitlus, eksitab või tõenäoliselt eksitab isikuid, kellele see reklaam on suunatud või kelleni see jõuab ning mis oma eksitava iseloomu tõttu tõenäoliselt mõjutab nende majanduslikku käitumist või mis neil põhjustel kahjustab või tõenäoliselt kahjustab konkurenti. Alates 1.1.1998 kehtib Eesti Vabariigis Reklaamiseadus, mille §4 kohaselt on eksitav reklaam, mis ükskõik millisel viisil kaasa arvatud esitlusviis petab või tõenäoliselt peatab üldsust või toodud põhjustel kahjustab või võib kahjustada konkurenti ja eksitav reklaam on keelatud.

2. Ärinime, kaubamärgi või muude tunnuste lubamatu kasutamine

Kasutamine on lubamatu, kui neid võib tavalise tähelepanelikkuse juures ära vahetada tunnustega, mida teine turusuhetes osaleja juba seadusega kasutab.

3. Konkurendi või tema kauba halvustamine

See on tahtlik valeteadete levitamine eesmärgiga kahjustada teise turusuhetes osaleja mainet või ta äritegevust.

4. Ärisaladuse kuritarvitamine

Ärisaladuseks loetakse teise turusuhetes osaleja tehnilist, tehnoloogilist ja muud ärialast teavet, samuti teavet turu-uuringute ja muude asjaolude kohta, mille avaldamine ei ole kohustuslik ja mille saladuses hoidmist peab turusuhetes osaleja vajalikuks. See on teise turusuhetes osaleja ärisaladuse kasutamine konkurentsieliste saamiseks, kui vastavad andmed on saadud seaduse vastaselt või nende kasutamine on vastuolus teise turusuhetes osalejaga sõlmitud kokkuleppega. Siia alla kuulub ka tehnospionaas[^].

5. Teis turusuhetes osaleja töötaja või esindaja ära kasutamine

See on tolle isiku mõjutamine mõjutaja huvides tegutsema või ta esitaja konkurentsieliste saamiseks.

6. Kaupade ja teenuste ebaseaduslik piiramine või soodustamine

Ostjale kaupade või teenuste koguse piiramine või müügi sidumine mingite muude tingimustega või kaupade või teenuste müügi takistamine või nende hinnatõusuks. Siia kuulub ka üleskutse müügi või ostu keelu (boikoti) kuulutamine konkurendi suhtes.

7. Muud teod

Riiklikku järelvalvet konkurentsi üle teostab Eestis Riigi Hinna ja Konkurentsi Amet.

11. EV patendiseaduse põhisätted (patentimise eesmärgid)

Selle seaduse §6 all saab kaitsta

1. Seadet
Masinad, aparaadid tööriistad
2. Meetodit
Selle all mõeldakse kõikvõimalikke tööstuslikus tootmises sh. ka põllumajanduses kasutatavaid protsesse, tehnoloogiaid ning mõõte ja kontrolli operatsioone
3. Aineid
Tehisained, keemilisel teel saadud aine, toiduained
4. Nende kombinatsiooni
5. Tuntud seadme või mikroorganismi tüve kasutamist uuel otstarbel (*Peab toimuma kasutusega mingis teises tehnika valdkonnas.*)

Leiutis ei ole

1. Avastus
2. Majanduse ja mõttetegevuse plaan, eeskiri, reegel ja meetod
3. Rajatise, hoone ja maa-ala projekt või skeem
4. Tingmärk
5. Arvutialgoritm
6. Disainilahendus
7. Info lihtne edastamine
8. Taimesort, loomatõug

Patendiga ei kaitsta

1. leiutisi, mis on vastuolus avaliku korra ja moraaliga
2. ravi viise ja diagnoosi meetodeid, mida kasutatakse inimeste ja loomade haiguste raviks või diagnoosimiseks
3. mikrolülituste topoloogiaid
4. aineid, mis on saadud aatomituuma lõhustamise teel, nende saamise ja *kasutamise meetodeid.*

§8 sätestab patentsuse kriteeriumid: Leiutis on patentne, kui see on uus, omab leiutustaset ja on tööstuslikult kasutatav. Leiutis on uus, kui see erineb tehnika tasemest. Tehnika tase määratakse kindlaks kogu teabe põhjal, mis on enne patenditaotluse esitamise kuupäeva või prioriteedinõude puhul enne prioriteedikuupäeva avalikkusele teatavaks saanud kirjaliku või suulise kirjeldamise kaudu, kasutamise läbi või mis tahes muul viisil. Leiutisel on leiutustase, kui see vastava ala asjatundja jaoks endastmõistetavalt arusaadav ega ei tulene tehnika tasemest. Leiutis on tööstuslikult kasutatav, kui seda saab toota või kasutada majanduses.

Eesti Patendiseadus lähtub kahest printsiibist:

- "First to file" ehk esimese esitaja põhimõte (kes esimesena tuli, on ka tegelik autor);
- Ekspertiisisüsteemi kasutamine.

§12 alusel on õigus taotleda patenti ja saada patendiomanikuks leiutise autoril ja tema õigusjärglasel. §13 alusel leiutise autor on füüsiline isik, kes oma leiutustegevusega on loonud leiutise. Kui leiutis on loodud mitme füüsilise isiku ühise leiutustegevuse tulemusena, tekib nende ühisautorsus. Ühisautorsuse korral kasutavad autorid kõiki autorsusest tulenevaid õigusi ühiselt, kui nende vahel ei ole sõlmitud kirjalikku kokkulepet, mis näeb ette teisiti. Autorsus on võõrandamatu ja tähtajatu. Autoril on järgmised moraalsed õigused

1. Õigus nõuda enda kui autori nime avalikustamist
2. Õigus keelata enda kui autori nime avalikustamine
3. Õigus tühistada igal ajahetkel oma nime avalikustamise keeld.

Patendi omanik on isik, kellel on ainuõigus patendi üle. See seisneb selles, et mitte keegi ei tohi patendi kehtivuse ajal patendi omaniku loata

1. vallata, kasutada või käsutada patenti
2. valmistada, kasutada, levitada, müüa või müügiks pakkuda patendiga kaitstud tooteid või omandada sh. importida eelpool toodud eesmärkidel
3. valmistada, müüa või pakkuda müügiks patendiga kaitstud toote olulisi komponente
4. kasutada või pakkuda kolmandatele isikutele kasutamiseks patenditud meetodit
5. Kasutada, levitada või pakkuda müügiks patenditud meetodil valmistatud toodet

Patent kehtib 20 aastat alates taotluse esitamise kuupäevast. Patenditaotluse eest ja patendi jõushoidmiseks tuleb tasuda riigilõivu iga kehtivusaasta eest. Taotluse esitamine maksab 3500 krooni, üle 10-punktise patendinõudlusega taotluse iga punkt, mis läheb üle 10, lisandub 200 krooni punkti kohta.

Patendiõiguste üleminek

Üleminek toimub

1. Füüsilise isiku surma korral pärimise teel
2. Juriidilise isiku reorganiseerimise või likvideerimise reorganiseerimis- või likvideerimisotsuse või vastava lepingu kohaselt.

Patendi üleandmine võib toimuda omaniku loobumisel patendi õigustest ja patendi loovutamisel teisele isikule

1. seoses majandus- või äritegevuse üleandmisega teisele isikule
2. seoses patendi paigutamise ja kapitalina ettevõtlusesse
3. muul põhjusel

Sundkorras saab patendi ära võtta ja teisele isikule üle anda:

1. §12 sätete rikkumise korral kohtuotsusega patendiomaniku vaidlustamise korral;
2. Ettevõtte pankroti korral, kui patent arvatakse Pankrotiseaduse (RT 1992, 31, 403) kohaselt pankrotivara hulka;
3. Kui patent oli koormatud pandiõigusega ja võlausaldaja nõuab panditud patendi pantijalt müügiks välja.

Patent kaotab kehtivuse kui

- kehtivusaasta riigilõiv on jäänud tasumata
- patendi omanik esitab patendi kehtivuse lõpetamise nõude
- patendi omanikuks olev juriidiline isik likvideeritakse või tema tegevus lõpetatakse ja patendiõigus ei ole üle läinud

Patendi omanik võib patenditud leiutise kasutamise ja käsutamise õiguse litsentsiga täielikult või osaliselt üle anda teisele isikule (litsentsiaadile).

Sundlitsents antakse isikule, kes on huvitatud patenteeritud leiutise kasutamisest ja on suuteline seda tegema Eesti Vabariigis. Ta võib esitada kohtusse hagi patendiomaniku keeldumisel sundlitsentsi saamiseks, kui

- patendi omanik ei ole leiutist kasutanud Eestis 3 aasta jooksul pärast patendi välja andmise teate avaldamist või 4 aasta jooksul pärast patenditaotluse esitamist, kusjuures aluseks võetakse nendest kahest hilisem tähtaeg
- patendi omanik ei kasuta leiutist mahus, mis vastaks Eesti Vabariigi siseturu vajadustele
- patent takistab teise tehniliselt progressiivse ja Eesti majandusele kasuliku leiutise kasutamist

- leiutise kasutamist nõuavad riigikaitse, keskkonnakaitse, tervisekaitse ja teised Eesti Vabariigi riiklikud huvid

Patendivaidlusi arutatakse tööstusomandi apellatsioonikomisjonis (asub Eesti Vabariigi majandusministeeriumi juures ja kujutab endast kohtueelset haldusorganit) ja kohtus. Neid vaidlusi lahendatakse Tallinna Halduskohtus või Tallinna Linnakohtus.

Patendi omanik võib kohtusse esitada hagi

1. AINUÕIGUSE rikkumise lõpetamiseks, selle kordumise tõkestamiseks ja ainuõiguse rikkumise eelse korra ennistamiseks
2. AINUÕIGUSE rikkumisega tekitatud kahju hüvitamiseks
3. Sundlitsentsi tühistamiseks või selle tingimuste muutmiseks
4. Litsentsilepingust tulenevate vaidluste lahendamiseks
5. Patendiameti ja tööstusomandi apellatsioonikomisjoni vaidluste lahendamiseks

Vaidlused autorsuse üle lahendab kohus pärast patendi väljaandmist ja autorsust võib vaidlustada kogu patendi kehtivusaja jooksul. Isik, kes tõendab, et õigus patendile kuulub temale, võib ühe aasta jooksul patendi väljaandmise teate avaldamise kuupäevast esitada kohtusse hagi patendi ära võtmiseks. Eesti Vabariigis elu- või asukohta omav isik võib välisriikides patentida oma leiutise sõltumata selle patentimisest Eestis. Teisiti: esimest taotlust ei pea tegema Eestis.

(11. Leiutiste õiguskaitse)

Leiutiste õiguskaitse Eesti Vabariigi Patendiseaduse alusel.

Jaapani seaduse kohaselt on leiutis.....

Euroopa Liidu komisjon pakkus välja järgmise leiutise formuleeringu õigusobjektiks: leiutis on probleemi uus (*Eestis nõutakse absoluutset uudsust*) loominguiline tehniline lahendus. Leiutise patentimise eesmärgid on laiemalt:

1. Kaitsta toote või tehnoloogilise protsessi kopeerimise vastu
2. Turu kaitse *turgude hõivamine*
3. Litsentside müük või vahetamine
4. Mingi toote tootmismonopoli saavutamine
5. Turgude hõivamine ja mingi toote osas turumonopoli saavutamine
6. *Kaudselt* konkurentide arendustööde blokeerimine ja kasulikuks tehniliseks või majanduslikuks koostööks sundimine
7. Investeeringute kaitse

Praegusel ajal tuleks järgida turumajanduslikku põhimõtet, mille kohaselt kaitsta tuleb seda, mis müüb või mille puhul on lootust, et see 2-3 aasta jooksul müüma hakkab. Patendiseadus ja ka kõik teised tööstusomandi kaitseadused, mis võimaldavad tekitada legaalse tootmis- või turu monopoli. Teatavasti on kõigi teiste majandusega reguleerivate seaduste ja rahvusvahelise kaubanduskokkulepete üks põhieesmärke tagada võrdne konkurents ja vältida monopolide teket.

Leiutist võib kaitsta kas patendiseadusega või kasuliku mudeli seadusega.

12. Leiutise õiguskaitse kasuliku mudeli seaduse abil (EU kasuliku mudeli põhisätted?)

Kasuliku mudelina on oma leiutist kasulik registreerida ja kaitsta väikefirmadele. Kasulikku mudelit kutsutakse ka väikepatendiks. Kasuliku mudeli seadus jõustus 23.05.1994. aastal. Ta reguleerib ühiskondlikke suhteid, mis tekivad seoses kasuliku mudelina kasutatava kaitstava leiutise õiguskaitsega Eesti Vabariigis. Leiutist kaitstakse Eestis kasuliku mudeli tunnistusega, kui leiutis vastab mudeli

kaitsevõimelisuse kriteeriumitele. Tunnistus tõendab autorsust, prioriteeti ja kasuliku mudeli omaniku ainuõigust kasulikule mudelile.

Kasuliku mudeli objektid

Kasuliku mudeli seaduse §6 alusel saab kasuliku mudelina kaitsta seadmeid.

Kaitsta ei saa:

1. Leiutisi, mis on vastuolus avaliku korra ja moraaliga
2. Varem tuntud seadmete kasutamist uuel otstarbel
3. Disainilahendusi (sh. moelahendusi)
4. Mikrolülituste topoloogiat

Kasuliku mudeli kaitsevõimelisuse kriteeriumid

Kasulik mudel on leiutis, mis on uus ja on tööstuslikult kasutatav. Kasulik mudel on uus, kui see erineb tehnika tasemest. tehnika tase määratakse kindlaks kogu teabe põhjal, mis on enne taotluse esitamist avalikkusele teatavaks saanud kirjaliku või suulise kirjeldamise kaudu, kasutamise läbi või mistahes muul viisil. Kasulik mudel on tööstuslikult kasutatav, kui seda saab toota või kasutada majanduses.

Õigus kasulikule mudelile

Õigus taotleda kasuliku mudeli registreerimist ja saada kasuliku mudeli omanikuks on kasuliku mudeli autoril ja tema õigusjärglasel. Kui kasulik mudel on loodud lepingukohustuse või tööülesannete täitmisel, siis on õigus taotleda kasuliku mudeli registreerimist ja saada kasuliku mudeli omanikuks autoril või muul isikul vastavalt lepingule või töölepingule.

Autoriks on **alati füüsiline isik**, kes oma leiutustegevusega on loonud kasuliku mudeli. Kui kasulik mudel on loodud mitme füüsilise isiku ühise leiutustegevuse tulemusena, tekib ühisautorsus. Kõik autorid kasutavad sellisel juhul oma õigusi ühiselt ja võrdselt või vastavalt lepingule. autorsus on võõrandamatu ja tähtajatu. Autoril on õigus autorinimele ja ta võib

1. nõuda oma nime autorina avalikustamist
2. keelata oma nime autorina avalikustamist
3. tühistada igal ajahetkel oma nime autorina mitte avalikustamine

Autoril on õigus saada õiglast tulu kasulikust mudelist saadava tulu arvel. Autori varalised õigused on võõrandatavad ja pärandatavad.

Kasuliku mudeli omanik on isik, kellel on ainuõigus kasuliku mudeli üle. Kasuliku mudeli omanikul on õigus kasulikku mudelit vallata, kasutada ja käsutada ning nõuda kõigilt teistelt isikutelt nende õiguste rikkumise vältimist ja rikkumise tagajärgede kõrvaldamist. Kasuliku mudeli omanikuks loetakse isik, kelle kohta riiklikku kasulike mudelite registrisse on kasuliku mudeli omanikuna tehtud viimane kanne.

Kasuliku mudeli omaniku **ainuõigus** seisneb selles, et mitte keegi ei tohi tunnistuse kehtivusaajal kasuliku mudeli omaniku loata:

1. vallata, kasutada või käsutada kasulikku mudelit
2. valmistada, kasutada, levitada, müüa või pakkuda müügiks kasuliku mudelina kaitstud toodet või omandada (sh. importida) neid tooteid eelnimetatud eesmärkidel.
3. valmistada, müüa või pakkuda müügiks kasuliku mudelina kaitstud toote olulisi komponente või omandada ja eksportida neid toote valmistamiseks või koostamiseks, välja arvatud juhtudel, kui komponentideks on muud iseseisvad tooted.

Tunnistus antakse välja neljaks aastaks; saab pikendada neljaks aastaks ja veel kaheks aastaks. Tunnustuse saamise ja pikendamise eest tasutakse riigilõivu

1. registreerimise taotluse eest 2000 krooni
2. esimese pikendamise eest 3000 krooni
3. teise pikendamise eest 4000 krooni

Kasuliku mudeli omaniku õiguste üleminek õigusjärglastele

Kasuliku mudeli õigused, mis on ta omnikul või isikul, kellel on õigus taotleda kasuliku mudeli registreerimist lähevad üle õigusjärglastele

1. Füüsilise isiku surma korral pärimise teel
2. Juriidilise isiku reorganiseerimise või likvideerimise reorganiseerimis- või likvideerimisotsuse või vastava lepingu kohaselt.

Tunnistuse üleandmine võib toimuda kasuliku mudeli omaniku loobumisel kasuliku mudeli õigustest ja tunnistuse loovutamisel teisele isikule (tunnistuse võõrandamine).

1. Seoses majandus või äritegevuse üleandmisega teisele isikule
2. Seoses tunnistuse paigutamisenä kapitalina ettevõtlusesse
3. muul põhjusel, mis ei ole seadusega vastuolus

Sundkorras võib kasuliku mudeli tunnistuse ära võtta ja teisele isikule üle anda

1. Kasuliku mudeli seaduse §11 sätete rikkumise korral §46 lõige 1 kohaselt
2. ettevõtte pankroti korral
3. kui tunnistus oli koormatud pandiõigusega ja võlausaldaja nõuab panditud tunnistuse pantijalt müügiks välja.

Seadet iseloomustavad konstruktsioonitunnused

1. Sõlmed ja detailid, millest seade koosneb
2. Elementide paigutus
3. Elementide vahelised phendused
4. Elementide tehniliste näitajate iseärasused
5. Elementide mõõtmete ja kuju iseärasused
6. Uued konstruktsioonelemendid, millest seade koosneb

Konstruktsioon on tööstuslikuks tootmiseks sobiv kui seda on võimalik valmistada üksteisega identsete eksemplaridena.

Võrdlus patendi ja kasuliku mudeli vahel

	PATENT	KASULIK MUDEL
Seadus jõustus	23.05.1994	23.05.1994
Kaitse objekt	Leiutis	Leiutis
Kaitse objekt	Seade, meetod, aine, mikroorganismi tüvi, nende kombinatsioon, nende kasutamine uuel otstarbel	Seade
Õiguslikud kriteeriumid	Uudsus, leiutustase, tööstuslik kasutatavus	Uudsus, tööstuslik kasutatavus <i>leiutustasu avalik, ilma eelneva kontrollita</i>
Kaitse vorm	Patent	Tunnistus
Kaitse kehtivus	20 aastat	4 aastat
Kaitse pikendamise võimalus	(puudb)	4+4+2 aastat

Omaniku ainuõigus	Patenti vallata, kasutada, käsutada	Mudelit vallata, kasutada, käsutada
Õiguste üleminek	Õigusjärglastele patendi üleandmine, litsents	Õigusjärglastele tunnistuse üleandmine, litsents
Riigilõiv taotluse esitamisel	3500 krooni	2000 krooni <i>uus 1600</i>

Kasuliku mudeli puhul ei nõuta sundlitsentsi, kuna kasulikku mudelit ei peeta nii oluliseks, et selle mittekasutamine võiks riigi majandust oluliselt kahjustada.

Kasulikul mudelil on peamiselt siseriiklik tähtsus.

13. EV tööstusdisainilahenduse seaduse põhisätted

Seadused sellel teemal

1. Tööstusdisaini kaitse seadus
2. Tööstusdisainilahenduste rahvusvahelise klassifikatsiooni Locarno kokkuleppega ühinemise seadus (klasse 32, allklasse 223, tootenimetusi 6250)
3. Majandusministri määrus "Tööstusdisaini lahenduste registreerimistaotluse dokumentide sisu vorminõuded"

Tööstusdisaini kaitse seadus reguleerib õiguslikke suhteid tööstusdisaini valdkonnas. §4 järgi on tööstusdisainilahendus toote tasapinnaline või ruumiline väliskujundus. Väliskujundusena käsitletakse käesolevas seaduses toote välisilme tunnusjoonte kogumit, mille üksikult või kombinatsioonis moodustavad vorm, konfiguratsioon, ornament, värvilahendus, fraktuur ja materjal. Tööstusdisaini lahendusel võivad olla variandid. Tööstusdisaini lahenduse variandid on tööstusdisaini lahenduse sellised teisendid, mis vastava ala asjatundjatele jätavad *sama* üldmulje. *Näiteks sama kuju ja ornamendiga tase valmistatakse eri värvitoonides.*

Tööstusdisaini lahendus(t)e komplekt on tööstusdisaini lahenduse rahvusvahelise klassifikatsiooni Locarno kokkulepe järgi ühte klassi kuuluvate ja samas laadis kujundatud tööstusdisaini lahendus(t)e loogiline kogum. *Mõeldakse seda, et komplekti kuuluvad tööstusdisainilahendused peavad olema omavahel mingil viisil seotud nt. kasutuseesmärgi kaudu.*

Tööstusdisaini lahenduse õiguskaitse kriteeriume on kolm. Õiguskaitse saab tööstusdisaini lahendus, mis on

1. Uus
2. Eristatav
3. Võimalik aluseks võtta toodete tööstuslikule või käsitööstuslikule valmistamisel.

Tööstusdisainilahenduste osas rakendatakse Eesti Vabariigis avalduse ehk registreerimise süsteemi. Selle süsteemi puhul ei kontrolli registreerimisega tegelev valitsusasutus (Eesti Vabariigis Patendiamet) tööstusdisaini lahenduste uudsust, eristatavust ega ka tööstusliku kasutatavust. Ta kontrollib ainult formaalseid nõudeid nagu avalduse õigsust ja riigilõivu maksmist. Kaitsedokument on omaniku riisikol, kes vastutab kolme kriteeriumi osas. Igal hetkel võib esitada tööstusdisaini lahenduse vastu hagi. Õiguskaitse antakse tööstusdisaini lahenduse registreerimisega riiklikus tööstusdisaini lahenduste registris. Tööstusdisaini lahenduse variandid saavad kõik iseseisva õiguskaitse.

Õiguskaitset ei saa tööstusdisaini lahendus siis, kui see

1. tuleneb üksnes toote tehnilisest otstarbest *nt. võidusõiduauto väliskuju*
2. on vastuolus heade tavadega
3. on ebapüsiv
4. on mikrolülituse topoloogia (sellele on ette nähtud omaette seadus)

5. on tagavaraosa või koostisosa, mis tootesse panduna on üks selle osa

Õiguskaitset ei anta tööstusdisaini lahendusele, milles või millel on

1. tuntud isiku nimi, autorinimi või portree
2. teise juriidilise isiku nimi või selle osa
3. arhitektuuriobjekti kujutis või nimetus
4. üldtuntud või teise isiku nimele registreeritud või registreerimiseks esitatud kaubamärk
5. garantii- või prooviplommi eraldusmärk
6. raviaine nimi

Tööstusdisaini lahenduse autor on **alati füüsiline isik**, kes oma loomingu tegevusega on tööstusdisaini lahenduse loonud. Kui tööstusdisaini lahenduse on loonud mitu füüsilist isikut, siis on nad ühisautorid. Sel juhul teostavad nad kõiki õigusi ühiselt, kui nende vahel sõlmitud kirjalikus kokkuleppes ei ole sätestatud teisiti. Autorsus on võõrandamatu ja tähtjatu.

Autoril on järgmised moraalsed õigused: (*ehk isiklikud õigused*)

1. Õigus nõuda enda kui autori nime avalikustamist
2. Õigus keelata enda kui autori nime avalikustamine
3. Õigus tühistada igal ajahetkel oma nime avalikustamise keeld.

Tööstusdisaini lahenduse autori isiklikud mittevaralised õigused on autori isikust lahutamatud ega ole üleantavad autori eluajal. Tööstusdisaini lahenduse autoril on varaline õigus õiglasele osale tööstusdisaini lahendusest saadavast tulust. Autor võib selle õiguse võõrandada, samuti läheb see õigus üle pärijale. *Õiglase osa on kokkuleppeküsimus.*

Tööstusdisaini lahenduse taotluse võib esitada.....

Õigus taotleda tööstusdisaini lahenduse registreerimist ja saada tööstusdisaini lahenduse omanikuks on autoril või isikul, kellele autor on tööstusdisaini lahenduse registreerimise taotlemise õiguse üle andnud. Tööülesannete või lepingukohustuste täitmisel loodud tööstusdisaini lahenduse registreerimist on õigus taotleda ja saada tööstusdisaini lahenduse omanikuks töandjal või tellijal, kui tööülesannetes või töölepingus *ei ole sätestatud teisiti.*

Tööstusdisaini lahenduse omanik on isik, kellel on ainuõigus registreeritud tööstusdisaini lahenduse üle ja kes on tööstusdisaini lahenduse omanikuna kantud registrisse.

Tööstusdisaini lahenduse omaniku õigused

Tööstusdisaini lahenduse omanikul on ainuõigus valmistada tööstusdisaini lahenduse järgi tooteid, leivitada, müüa, müügiks pakkuda, importida, eksportida ja ladustada registreeritud tööstusdisaini lahenduse järgi valmistatud tooteid. Tööstusdisaini lahenduse omanikul on õigus keelata teistel isikutel ilma loata valmistada identse või äravahetamiseni sarnase tööstusdisaini lahenduse järgi tooteid leivitada, müüa, müügiks pakkuda, või eelpool nimetatud eesmärkidel importida, eksportida ja ladustada registreeritud tööstusdisaini lahenduse järgi valmistatud tooteid. Tööstusdisaini lahenduse omanikul on õigus nõuda isikule tekitatud kahju hüvitamist.....

Tööstusdisaini lahenduse omaniku õiguste rikkumine ei ole

1. Tööstusdisaini lahenduse kasutamine Eesti Vabariigi territooriumil ajutiselt või juhuslikult viibivate teistes riikides registreeritud vee-, õhu-, ja maismaasõidukite konstruktsioonis või nende varuosades.
2. Tööstusdisaini lahenduse järgi valmistatud varuosade ja lisaseadmete importimine Eesti Vabariiki.....
3. Tööstusdisaini lahenduse ärieesmärgita kasutamine isiklikeks vajadusteks.

4. Tööstusdisaini lahenduse õppeotstarbeline ärieesmärgita kasutamine, kui sealjuures on viidatud tööstusdisaini lahenduse omanikule ja kasutamine ei kahjusta viimase huve.
5. Tööstusdisaini lahenduse endaga seotud katsetustes.
6. Tööstusdisaini lahenduse omaniku poolt või tema loal tööstusdisaini lahenduse järgi valmistamine ja käibesse lastud toodete levitamine, müümine, müügiks pakkumine või eelpool nimetatud eesmärkidel importimine, eksportimine ja ladustamine.

Tööstusdisaini lahenduse tunnistus tõendab omaniku ainuõigust tööstusdisaini lahendusele. Registreering kehtib viis aastat; seda saab pikendada veel viieks aastaks ja lõpuks veel viieks aastaks. Tööstusdisaini lahenduse tunnistus on dokument, mis tõestab tööstusdisaini lahenduse registreerimist ja tööstusdisaini lahenduse omaniku ainuõigust tööstusdisaini lahendusele.

Omaniku õiguste üleminek ja kaitse

Üleminek toimub

1. Füüsilise isiku surma korral pärimise teel
2. Juriidilise isiku reorganiseerimise või likvideerimise reorganiseerimis- või likvideerimisotsuse või vastava lepingu kohaselt.

Omanik võib esitada hagi

1. ainuõiguse rikkumise lõpetamiseks
2. ainuõiguse korduva rikkumise lõpetamiseks
3. ainuõiguse rikkumise eelse olukorra taastamiseks
4. ainuõiguse rikkumisega tekkinud varalise kahju hüvitamiseks
5. litsentsivaidluste lahendamiseks
6. muudel omaniku õiguste rikkumisel

Tööstusdisaini lahenduse omaniku ainuõigust rikkunud isik kannab vastutust.....

14. Oskusteabe (know-how) mõiste ja õiguskaitse

Termin know-how võeti kasutusele USA-s 1916. aastal ühes kohtuasjas (Durang vs. Brown) ja leidis tunnustust ka teistes riikides. Rahvusvahelises litsentsipraktikas kasutatakse terminit know-how ilma tõlketa või täht-tähelises tõlkes. Täht-tähelises tõlkes tähendab ta: teadma, kuidas < seda > teha. Praktikas mõistetakse oskusteabe all tarvilikke teadmisi, kogemusi ja tootmissaladusi, mis on vajalikud selleks, et litsentsiobjekti realiseerida. Oskusteabe alla kuuluvad ka teaduslik tehnilised lahendused, mis on tehtud leiutiste tasemel, ja mis mingil põhjusel ei olnud patenditud ühes või teises riigis, või mis üldse ei ole patenditud. Oskusteabe põhitunnus on konfidentsus, legaalne definitsioon puudub. Rahvusvaheline Kaubanduskoda defineerib oskusteavet kui andmete, professionaalsete teadmiste ja kogemuste hulka tootmisprotsessis või mingi toote tehnilisel valmistamisel. Oskusteave ei haara ainult valemeid ja protsesse, vaid kogu tehnoloogiat, mis on seotud patendi kasutamisega tootmisprotsessis. Sageli on firmal kasulik loobuda patendi kaitsest täieliku konfidentsiaalsuse säilitamise nimel nendes tööstusharudes, kus majanduse areng on eriti kiire ja patendid kaotavad kiiresti oma tähtsuse. Oskusteave antakse üle ka tööstusfirmade poolt, kes suurema turuhõivamise nimel organiseerib tootmise välismaal. Selle põhjuseks võib olla mõne riigi impordipoliitika, mis seisneb mõningate toodete impordi piirangutes või keelustamises, kuid samal ajal lubatakse sisse tuua oskusteavet. Sellise poliitika tulemusena püütakse suurendada väliskapitali sissevoolu riiki, mis loob juurde uusi töökohti.

Oskusteabe mõiste ei ole seotud ainult tehniliste teadmistega, vaid hõlmab ka kommertssfääre ja need võivad olla näiteks tootmise organiseerimise viis, müügi meetodid, jne. Sageli tehnilised teadmised ei oma iseseisvat väärtust ilma kommerts teabe samaaegse üleandmiseta.

Oskusteabe vormid on mitmesugused

1. Tehniline dokumentatsioon
Joonised, katse tulemused, arvutused, skeemid, retseptid, jms.
2. Esemed
Toote näidised, patentimata tööstusdisaini lahendused, jms.
3. Äridokumentatsioon
Klientide kartoteek, reklaami viis
4. Juhtimisdokumentatsioon
Tarkvara, andmed juhtimise organiseerimise kohta, jne.
5. Suuline teave
Loengud, demonstratsioonid
6. Õpetamine
Töötajate väljaõpe

Oskusteabe üleandmine on erinevalt teistest lepinguobjektidest tunduvalt keerukam, kuna lepingu pooled, nii litsentsiaat kui ka litsentiaar, on seotud riskiga, mis tuleneb oskusteabe konfidentsiaalsusest. Näiteks müüja andes üle oskusteabe on avalikustanud sellega ostjale oma tootmissaladuse. Sellega kaasneb risk, kuna ei ole välistatud, et saaja pool avab selle tootmissaladuse lähiajal või tulevikus kolmandatele isikutele ja müüja kaotab konkurentide ees oma eelised. Ka ostja kannab riski, kuna raske on hinnata oskusteabe tegelikku väärtust, kuna tegemist on immateriaalse varaga.

Maailma kaubanduspraktikas antakse oskusteabe üle

1. Ostu-müügi lepinguga
Ostu-müügi lepingu puhul annab müüja ainuõiguse kindla tasu eest ja ilma ajalise või muude tingimuste piiranguteta. Oskusteabe objektiks on sellisel juhul reeglina seadmed, juhendid ja selline objekt, mida ostu-müügi kaudu edasi anda ja endisel omanikul puudub nüüd ainuõigus üleantud objekti suhtes.
2. Litsentsilepinguga
Rahvusvahelises praktikas on levinud sellised litsentsilepingud, mille kohaselt antakse litsentsiaadile õigus patenteeritud leiutise kasutamiseks samaaegselt tehnilise dokumentatsiooni ja kogemuste (st. oskusteabe) üleandmisega. Litsentsi lepingut iseloomustab eelkõige piiratud ajavahemik ja teatud ajavahemik, millest tuleb nii litsentsiaadil kui ka litsentsiaaril oma tegevuses kinni pidada. Sõltuvalt oskusteabe

vormist ja üleantavate teadmiste mahust tuleb fikseerida litsentsilepingu objekt (ese) ja hind.

Oskusteabe muretsemisel tekuvad keerukamad probleemid kui litsentsilepingu sõlmimisel patendikaitset omavate leiutiste kasutamise kohta. Litsentsiaar kardab enne lepingu sõlmimist avada oskusteabe olemust, kuna litsentsiaat võib kasutada saadud infot ja keelduda litsentsilepingust. Litsentsiaat aga kardab, et tootmissaladuste omanikuks saavad tema konkurendid ja ta ei saa muretsetud oskusteabest kõiki majanduslikke hüvesid.

3. Oskusteabe üleandelepinguga

Oskusteabe üleandelepingu järgi antakse litsentsiaadile õigus kasutada tootmissaladusi ja kogemusi, mida ei ole patenditud.

Oskusteabe hind sõltub paljudest teguritest:

1. Üleantava oskusteabe maht.
2. Müügi objekt
Toote liik, müügi hind, plaanitav väljalase
3. Toote valmistamine
Arendus ja katsetööde kulud; üksik, sari või masstootmine; ressursside tootlus (?) nõudlus, tootmiskulud, tootmisalased riskid
4. Turusituatsioon
Turu maht, käive; litsentsiaadi ja litsentsiaari turupositsioon; konkurents ja konkurentide tugevus; väliskaubanduse maht, tollipiirangud, tarnete võimalused
5. Tehniline olukord
Arendustööd, firmades täiustuste ja paranduste vastastikune üleandmine, tehnoloogia moraalne ja füüsiline vananemine, patendialane situatsioon
6. Tulu teke ja kasutamine
Reklaam, kliendi teenindus, litsentsiaari kaubamärgi kasutamine, oskusteabe ostja kohustused eri turgudel
7. Oskusteabe ostja
Kasumi ja käibe suurenemine, omahinna alanemine, ostja finantsolukord, ostja usaldatavus.
8. Oskusteabe loomise kulud
Otsesed kulud, kaubamärgi "goodwill", müüja kaotused seoses turu üleandmisega ostjale
9. Koostöö vormid
Vastastikku investeeritud kapitali suhe, tarded oskusteabe müüja poolt, personali vahetus jne.
10. Muud küsimused
Maksud, lõivud, juriidilised küsimused, lepingu tähtaeg, maksmise viis, poliitilised tegurid

Erinevalt patenditud leiutistest ei ole oskusteabel erilist rahvuslikku või rahvusvahelist õiguskaitset. Oskusteavet ei registreerita ega publitseerita. Õiguskirjanduses domineerib käesoleval ajal selle fakti tunnustamine, et ei ole enamikes maailma riikides mingeid seadusandlikke sätteid, mis käsitleksid oskusteabe õiguskaitset. Oskusteabega seonduvad õigussuhteid reguleerivad õiguskaitse normid on Ungari, mõne USA osariigi ja mõne arengumaa (Argentiina) õiguses. Seega põhineb oskusteabe õiguskaitse lepinguõigusel ja tsiviilõiguse üldnormidel.

[15. Inseneriteabe mõiste ja õiguskaitse]

16. Tarkvara õiguskaitsse

26. märtsil 1997 kirjutasid 39 riiki (8sh kõik EL riigid, USA, Jaapan, Shveits ja Eesti) alla Infotehnoloogia Paktile ehk nn. Singapuri deklaratsioonile, mis näeb ette kaotada infotehnoloogia imporditollid soodustades seega infotehnoloogia levikut arenevatesse riikidesse. Nende 39 riigi arvele tuleb 95,2% maailma infotehnoloogia kaubandusest. Sellest tulenevalt alanevad aastaks 2000 arvutite, tarkvara, pooljuhtide, CD-de ja muude toodete tollimaksud. Infotehnoloogia pakt täiendab WTO poolt 1997 a. veebruaris sõlmitud telekommunikatsiooni kaubanduse liberaliseerimise pakti, kusjuures mõlemad paktid hõlmavad äritegevust, mille aastakäive ületab triljon USA dollarit. Tarkvara vastavalt oma spetsiifikale on kaitsetu. Seda probleemi on üritatud lahendada juba 50 aastat. Tegu on väga dunaamilise produktiga. Käesoleval ajal kasutatavad õiguskaitsse normid on:

1. Patendiõigus.

See oli esimene õiguslik institutsioon, mida püüti rakendada uue intellektuaalprodukti kaitseks. Seda võib põhjendada sellega, et arvutitehnikat tootvad firmad olid patendiõigusega hästi kursis. Vahelduva eduga seda tarkvara kaitseks ka kasutati, kuid tekkis palju vaidlusi ja kohtuprotsesse, eriti USAs. Patendikaitsse vastaste argumendid olid järgmised:

1. patendiga kaitstakse tehnilisi lahendusi, tarkvara seda aga pole;
2. programmjuhitavate tehniliste lahenduste puhul on tegemist tuntud tehnikaga, millele annab uudsuse ja uue efekti programm, kuid kuna tehnika osas leiutist ei ole ning programmiline osa patendikaitsse alla ei käi, siis on kogu lahenduse õiguskaitsse välistatud;
3. tarkvarale, kui mittemateriaalsele produktile ei ole võimalik teha ekspertiisi;
4. tarkvara fond puudub ning seega ei ole võimalik uut lahendust võrrelda varasematega, ei saa hinnata uudsust ning erinevust olemasolevast nivoost.

Need probleemid on suurel määral samad, mis mitmel korral on juba kerkinud patendisüsteemi ette uute patendikaitsse objektide sisseviimisel (keemilised protsessid, mikroorganismide tüved etc), kuid on siiski leidnud lahenduse. Probleemi üheks võimalikuks lahenduseks oleks tarkvara jagamine 3 osaks:

1. materiaalne kandja (kaitstakse omanikuõiguse alusel);
2. tarkvara sisu (kaitstakse uue õigusliku institutsiooni alusel);
3. tarkvara vorm (kaitstakse autoriõiguse alusel);

Üheks pöördpunktiks tarkvara õiguskaitses tuleb pidada protsessi "Diamond vs. Diehr". Ameerika patendiseaduse alusel võib patendi saada igaüks, kes leiutab või avastab uue kasuliku protsessi, masina, tootmisviisi või tehisaine. Vaadeldes programmi kui kodeeritud käskude hulka digitaalarvuti jaoks, mis sellisel juhul ei ole midagi muud, kui idee väljendus, siis ei saaks arvutiprogramme kunagi patentseks pidada kuna nad ei ole ei masin, tootmisviis ega kunstlik aine. Samal ajal võib programm kujutada erinevaid protsessi samme. Protsess on objektile sooritatav tegevus või tegevuste seeria, eesmärgiga muuta ta olemust või olekut. Protsess aga nõuab, et teatud asjad peaksid olema tehtud teatud tähenduses ja järjestuses, kasutatavad töövahendid omavad teisejärgulist tähtsust. Seda definitsiooni ongi kasutatud nimetatud kohtprotsessis. USA Ülemkohus leidis, et arvutit kasutatav uudne kummi tootmise protsess on patentne, ja fakti, et uudsus seisnes matemaatilise algoritmi ja arvutiprogrammi kasutamises, peeti mitteoluliseks. Seoses kõnealuse kohtuprotsessiga, muutis ka USA Patendiamet oma poliitikat programmeleiutise patentsuse kohta, kusjuures töötati välja juhised otsustamiseks, kas programm on patentne või mitte. See kohtuotsus sai aluseks ka Euroopa Patendiameti korraldusele 6.03.1985 ekspertiisi eeskirjade muutmise kohta ja Saksamaa 5.12.1986 täienduste kohta ekspertiisi juhendis arvutiprogrammide osas.

2. Autoriõigus.

Kõige laialdasemalt kasutatav antud valdkonnas. Autoriõigus, mis kujunes kunsti, muusika ja kirjandusteoste autorite õiguste kaitseks, võimaldab järgmiseid õiguslikke samme:

1. fikseerida autorsust;
2. fikseerida prioriteeti;
3. keelata igasugune teksti muutmine autori loata;
4. keelata antud teose kopeerimine kommertseesmärkidel, sh ka kirjandusteoste tõlkimine;

Autoriõiguse massilist kohaldamist täiesti uuele objektile võib seletada nii:

1. Programmeerijad ise leiavad palju ühist programmi ja kirjandusliku teose vahel, tungimata nende õiguslikesse suhetesse;
2. Peaaegu 50 aastat pole katsed lahendada probleemi teiste õiguslike institutsioonide vahel andnud siiani tulemusi;
3. Tarkvara universaalsus ja laiaulatuslik levik kõigisse valdkondadesse nõudis autoritelt ja firmadelt pikale veninud probleemi lahendamist;
4. Autoriõiguse seadus võlus oma tööle rakendamise lihtsuse ja kiirusega.

Euroopa Parlament kiitis heaks direktiivi arvutiprogrammide õiguskaitse kohta, mille põhiseisukohad on järgmised:

1. Arvutiprogramme kaitstakse kirjanduslike teostena;
2. Mõistega arvutiprogramm haaratakse programmi lähtematerjali, kui see võimaldab programmi hilisemat taasloomist;
3. Kaitse laieneb programmi kõigile avaldumisvormidele, ent programmi mingi elemendi alusel moodustuvaid ideid ja põhimõtteid ei kaitsta;
4. Programme kaitstakse individuaalsete teostena kui autori isikliku vaimse töö tulemusi, mingeid lisatingimusi kaitsmise eesmärgil ei rakendata.
5. Programmi autor võib olla nii füüsiline isik, füüsiliste isikute grupp kui ka juriidiline isik;
6. Õiguste valdaja ainuõigused sisaldavad õigust teostada või lubada järgmisi toiminguid:
  1. arvutiprogrammi igal viisil ja igas vormis kestev või ajutine, osaline või terviklik reprodutseerimine;
  2. programmi tõlkimine, kohandamine, sobitamine ja muu ümbertöötamine;
  3. originaalprogrammi ja selle koopia igas vormis avalik levitamine kaasa arvatud laenutamine.
7. Erandina on lubatud seaduslikul omanikul õiguste valdaja loata, kui see on vajalik programmi kasutamiseks:
  1. lepinguliste eritingimuste puudumise korral programmi reprodutseerimine, ümbertöötamine ja vigade parandamine;
  2. varukoopia tegemine, kui see on vajalik programmi kasutamiseks;
  3. vaadelda, uurida või testida programmi funktsioneerimist selgitamiseks välja programmelemendi aluseks olevaid ideid ja põhimõtteid;
8. õiguste valdaja nõusolekul ei vajata koodi reprodutseerimiseks ja tõlkimiseks, kui need on vajalikud sõltumatult loodud arvutiprogrammi koostoimelisuse tagamiseks teiste programmidega;
9. kaitse kestvuseks on kehtestatud Berni konventsiooni mõjul autori eluiga + 50 aastat pärast ta surma.

Kuna autoriõigus kaitseb ainult otsese kopeerimise eest, siis tekib küsimus kas üksikute alamprogrammide kopeerimist võib lubada. Siin peitubki autoriõiguse nõrk koht, mis seab kahtluse alla ta efektiivsuse tarkvara õiguskaitse puhul. Samuti on autoriõiguse kehtivusaeg liiga pikk.

3.Oskusteave.

Oskusteabe põhimõtteks on hoida ranges saladuses oma eriteadmisi, tehnilisi võtteid, tootmissaladusi ja muud. Oskusteavet võib üle anda partnerile lepinguga. Oskusteave kui õiguskaitse süsteem sisaldab ka juriidilisi vorme, mis kaitsevad oskusteabe kuritarvitamise vastu. Siiski on tal mitmeid puudusi: Kuna kaitseobjekti ei fikseerita, on õigusrikkumisi väga raske välja selgitada. Tegelikult kehtivad õigusnormid ainult firma teenistujate ja lepingupartnerite suhtes. Isikud, kes ei ole firmaga seotud töö- või kasumilepinguga ning kes juhuslikult või kuritahtlikult on saanud juurdepääsu oskusteabele, ei vastuta viimase

levitamise eest, kuna neid ei seo vastavad kohustused. Võimatu on ka esitada pretensioone töölt lahkunud isikule, kuna ta ei viinud kaasa mingit materiaalist eset, vaid ainult oma teadmisi.

4. Ärisaladus (*trade secret*)

Alates andmetöötluse tekkimisest on ärisaladuse õigust tunnustatud kui usaldusväärset arvutiprogrammide kaitse vahendit. Ka tänapäeval peetakse eelkõige USA-s ärisaladusõigust eelistatuimaks kaitsmisviisiks kommertspiraatluse vastu.

Ärisaladus on segu erinevatest õigusteooriatest ning põhineb peamiselt avalikustamise suhtes tundlike ideede ja info arendamise, levitamise ja kasutamisega kaasnevate selgesõnaliselt või kaudselt väljendatud piirangute või lepingute objektiks. Ärisaladuse lubamatu enda käsutusse saamine tehnospionaaži või teise turusuhetes osaleja võtmetöötajate töölepalkamise läbi loetakse ärisaladuse lubamatuks kasutamiseks. Kõige lihtsamal avaldumismvormis võimaldab ärisaladusõigus keelata teisel isikul kaubanduslikku väärtust omava salajase info lubamatu kasutamise või avalikustamise, kui see on vastuolus selle isiku ja ärisaladuse valdaja vahelise lepinguga. Erinevalt patendiõigusest ei luba ärisaladusõigus isikul keelata teistel isikutel mingi info kasutamist sõltumata selle info saamisviisist. See tähendab seda, et ärisaladuse valdajal ei ole õigust takistada teisel isikul iseseisvalt välja töötada ja kasutada ärisaladuse objektiks olevaid tehnoloogiaid.

Ärisaladuseõigus lubab isikul takistada teistel selle objektiks oleva info sellist hankimist, mis on vastuolus sellise info kasutamise ja avalikustamise reeglitega. Juristide hulgas on tunnustatud ..... Ta defineerib ärisaladust järgmiselt: Ärisaladuse lihvimata definitsioon on nagu hane definitsioon s.t. ärisaladus on ärisaladus, kui ta näib ärisaladusena, tundub ärisaladusena ja teda koheldakse kui ärisaladust. Eriti tähtis selles definitsioonis on määrang, et ärisaladust peab kohtlema ärisaladusena. USA õiguses kasutatakse enamasti järgmist definitsiooni: Ärisaladus võib endas sisaldada iga valemit, võtet või info kompilatsiooni, mida isik kasutab ettevõtluses ja mis võib talle anda nende konkurentide ees, kes selle objekti ei tea konkurentsieelise.

Võib öelda, et iga selline väärtuslik info, mis ei ole kättesaadav ilma suurte ressursi kuludeta, on ärisaladuse õiguse objektiks. Näiteks ei pea juristid ärisaladuseks negatiivset kogemust ehk sellist infot, mille põhjal on võimalik vigu vältida. Ärisaladusõigus ei keela selle objektiks oleva infoga identse info iseseisvat väljatöötamist, tagurpidi arendamist (tegevust, mille käigus olemasoleva programmi või andmebaasi analüüsil leitakse selle aluseks olevad ideed) või ka sellist toodete kopeerimist, mille puhul kopeerimise aluseks olev info on saadud seaduslikul teel. Samas võib ärisaladuse objektiks oleva tarkvara omanik end kaitsta tagurpidi arendamise vastu näiteks klientidega sõlmitud lepingute abil. Ärisaladus sõltub tema salastatusest. S.t. ärisaladust ei eksisteeri, kui teda ei hoita saladuses ja ei levitata ainult sellistele isikutele, kes on kohustatud seda salajas hoidmas. Isik, kes on saanud ärisaladuse heauskselt legaalseid kanaleid pidi enda kasutusse ja ei ole saanud teavet selle kohta, et tegemist on ärisaladusega, võib selle kasutamist jätkata ilma piiranguteta. Ärisaladus lakkab eksisteerimast ja muutub avaliku õiguse objektiks, kui ta satub kasvõi õnnetusjuhtumi läbi konkurentidele. Järlikult tarkvara arendajad peavad ..... ja piiranguid selleks, et nende ärisaladused püsiks saladuses ja säilitaksid kaitstuse. Nende meetmete rakendamine võib aga osutuda vägagi kulukaks. Enne ärisaladuse kasutamist tarkvara õiguskaitse vormina, tuleks analüüsida järgmisi tegureid.

1. Väljaspool ettevõtet selle objekti kohta oleva info hulk
2. Ettevõtte töötajatele teada oleva info hulk
3. Info salastatuse kindlustamiseks vajalike meetmete määr
4. Info väärtus
5. Info arendamisele kulutatud jõupingutused ja raha
6. Info hankimise võimalused tagurpidi arendamise meetoditega

Ärisaladusõigus on huvitav selle poolest, et ta on suunatud objekti väärtusele. Ärisaladus võib erinevalt autoriõigusest tarkvara mõne funktsiooni, idee, struktuuri või muu tööideed. Kaitse kestab kuni asi on saladuses. Viisist kuidas tarkvara tutvustatakse ja turustatakse, sõltub väga suurel määral see, kuidas jääb ta kaitsetuks ja ..... Tavaliselt kaitsevad tarkvara väljatöötajad süsteemi dokumentatsiooni, kuna see sisaldab kogu programmi loogikat.

5. Lepinguõigus

Tarkvara üleande lepingul on kaks funktsiooni

1. Ta fikseerib mingite õiguste üleandmise partneritele lepingus näidatud tarkvara kasutamise osas
2. Tagab nimetatud tarkvara õiguskaitsse kuritarvitamise eest lepingu partnerite vahel kooskõlastatud meetmete abil.

Tingimused, mis tuleks lepingus fikseerida.

Firmade ja autorite õiguste kaitseks tuleks üleandelepingu kajastada järgmised tingimused.

1. Keelata üleantavate programmide igasugune tiražeerimine
2. Lubada tiražeerimist ainult oma tarbeks
3. Keelata koopiade ja muude materjalide üleandmine kolmandatele isikutele
4. Kohustada igasugustes publikatsioonides, kus on kirjeldatud või nimetatud tarkvara või sellega varustatud riistvara obligatoorselt viitama tarkvara tegelikule autorile.
5. Sama nõuda ka igasuguse tehnilise dokumentatsiooni osas
6. Viia programmi teksti ja eraldi kinnitada kandjale väljatöötaja ja autori rekvisiidid (Näiteks: programmi valmimise aasta, autoriõiguse märk ©, ...) ning nõuda nende säilitamist ja ülekandmist kõigile koopiatele.
7. Varustada programm ja kandja ..... ja ..... üle täiendava lepinguga pidades samuti obligatoorseks antud kaubamärgiga.
8. Õigus või keeld muuta või täiendada programmi.
9. Lubada või viia programmi muudatusi või täiendusi, seejuures aga ette näha tarkvara looja viivitamatut informeerimist.
10. Kooskõlastada teatud muudatuste määr (harilikult 20%), millest alates tuleb seda programmi lugeda juba iseseisvaks versiooniks. Sellega aga tekib rida küsimusi
  1. Millest arvestada 20%. Kas algoritmist, programmi üldmahust .....
  2. Kes ja kuidas .....
11. Uue versiooni puhul nõuda, et selles viidatakse algallikatele ja selle autorile.
12. On vaja põhimõtteliselt otsustada, keda lugeda uue versiooni autoriks ja kas algse tarkvara autor on uue versiooni kaasautor.
13. Kas uue versiooni loomisel ja selle edasimüümisel on selle valdaja kohustatud oma algsele lepingupartnerile maksma osa müügitulust.

Puudus: Enamikul juhtudest sõlmitakse leping kahe poole vahel, kuid lepinguga sidumata kolmandad isikud ei kanna sellisel juhul mingit vastutust tarkvara kuritarvitamise eest.

Eelis: Lepinguõigusel on ka eelised tarkvara kaitsel, kuna ta võib haarata laiemat objektide hulka (programmi, kirjeldust jne), mis on praktiliselt välistatud teistes õiguslikes institutsioonides.

6. Lipiklitsents

Lipiklitsentsi olemus formuleeriti esmakordselt 1984. aastal USA-s. See litsents sätestab, et tarkvara koopia omandanud isik peab nõustuma kõigi litsentsilepingus toodud tingimustega, kui

1. Lisaks tarkvara nimele on pakendil selge ja silmatorkav teatis, mis on kirjutatud suurte tähtedega ja mõistetav keskmise kirjaoskusega inimesele kergesti mõistetavas keeles.
2. Teatis sätestab ühemõtteliselt, et tarkvara kasutamine või seda tarkvara sisaldava pitseeritud konteineri või pakendi avamine põhjustab litsentsilepingu tingimuste aktsepteerimise ning igaüks, kes saab tarkvara ja ei aktsepteeri litsentsi, peab mõistliku aja jooksul tagastama tarkvara kasutamata ja avamatult isikule, kellelt see on saadud, kusjuures kulud hüvitatakse.
3. Tarkvara kasutamise näitab see isik, et ta aktsepteerib litsentsi tingimusi.

7. Kaubamärk

Ei ole eriti tõhus vahend tarkvara kaitseks, kui teda kasutatakse üksinda. Lisades kaubamärgi programmi mitmeid kordi ja niimoodi, et ta ilmuks ka programmi töö jooksul

mitmeid kordi, võib tarkvara looja oma õigusi kaitsta. Ainult töö alguses ekraanile ilmuvat kaubamärki on kerge kõrvaldada.

17. Piraatluse mõiste ja vormid

WIPO=World Intellectual Property Organization

Asutati 1967 aastal, tegevust alustas 1970. On üks ÜRO 16-st allorganisatsioonist.

1999. aasta märtsis loodi Eesti Fonogrammitootjate Ühing. 2000. a. veebruaris loodi Eesti Autoriõiguste Organisatsioon, mis aitab majanduslikult ja poliitiliselt avastada piraatlust.

1996. aastal loodi Eestis BSA Eesti Komitee, mis võitleb piraattarkvara leviku vastu.

WIPO mudelitingimustes ..... on piraatlusaktina defineeritud kaitstud teosest, esitusest või fonogrammist koopiade tootmist või tootmise ettevalmistamine **kommerts eesmärgil**. Piraatluse liigid.

1. Muusikateoste piraatlus
Kasutatakse mitut mõistet
  1. Counterface
See on täpne koopia heli- või videokassetist, millel on sageli sama kvaliteet (pakend ja hind on samal tasemel kui originaal)
  2. Bootleg
Koopia elava esituse või ülekande salvestusest, kui salvestus tehti ilma õiguste omaniku loata. Eelkõige toimub kontserdite lindistamisel ning raadio- ja televisioonisaadete lindistamisel.
  3. Pirate copy
Lubamatu koopia helisalvestisest, mis ei proovigi originaali imiteerida ja on halva kvaliteediga.
2. Audiovisuaalsete teoste piraatlus
Eestis tegutseb audiovisuaalse piraatluse ühing. Selle andmeil on audiovisuaalsete teoste piraatluse käive ~50 ..... krooni. ....
3. Televisiooni ja raadio piraatlus
Eestis puudub kaabellevi seadus. Mõned piraadid lebitavad programme kaablites ..... Siia alla kuulub ka ebaseaduslik telesignaali levitamine.....
4. Tarkvara piraatlus
  1. Ebaseaduslik kopeerimine oma tarbeks
  2. Tarkvara võltsimine
  3. Tarkvara laadimine müüdavate arvutite kõvaketastele
Arvutimüüja laeb kõvaketale tarkvara
  4. Autoriõigusega kaitstud tarkvara levitamine Internetis
  5. Tarkvara laenamine
5. Kirjandusteoste piraatlus
Kaitstakse kirjandus, kunsti ja muusikateoseid.

Võltsitud kaup on kaup, mis on tähistatud kaubamärgi omaniku loata või mis on õigusvastaselt tähistatud geograafilise tähisega.

12.03.1997 võeti vastu andmekogude seadus. Selle seadusega täiendati ....., mis kannab pealkirja "Arvutitarkvara ..... seotud kuriteod".

1. Arvutikelmus
See on võõra vara ..... või muu kasu saamise eesmärgil arvutiprogrammide või andmete sisestamise, vaatamise, kustutamise või blokeerimise või muul viisil andmetöötlus protsessi sekkumise tee, mis mõjutab andmete töötlemise tulemust ja põhjustab teise isiku omandile otsest varalist või muud kahju. Karistatakse rahatrahvi või vabaduse kaotusega 1 kuni 6 aastani.
2. Arvutis olevate andmete või programmide hävitamine
Arvutis olevate andmete või programmide ebaseadusliku kustutamise, kahjustamise, rikkumise või blokeerimise eest karistatakse rahatrahvi või arestiga, sama tegevuse eest kui see põhjustas suure varalise kahju või oli suunatud riigi poolt peetavate registrite või ..... või pandi toime isikute grupi eelneval kokkuleppel, karistatakse vabadusekaotusega või arestiga.

3. Arvutisabotaaž
Arvutisse programmide või andmete sisestamise ..... eest eesmärgiga takistada arvuti või telekommunikatsioonisüsteemi tööd, karistatakse rahatrahvi või vabaduse kaotusega kuni 2 aastat. Sama tegevuse eest, kui see põhjustas suure varalise kahju või kui see oli suunatud riiklike ..... või .....
4. Arvuti, arvutisüsteemi või arvutivõrgu ebaseaduslik kasutamine
Arvuti, arvutisüsteemi või arvutivõrgu ebaseadusliku kasutamise eest nende kaitsevahendite (koodid, paroolid, jms) kõrvaldamise teel karistatakse rahatrahvi või arestiga. sama tegevuse eest korduvalt või kui sellega põhjustati oluline kahju või kasutati ettenähtud arvutit, arvutisüsteemi või arvutivõrku, karistatakse rahatrahvi, aresti või vabadusekaotusega kuni 1 aasta.
5. Arvutivõrgu ühenduse ebaseadusliku rikkumine või tõkestamine
Arvutivõrgu või -süsteemi ühenduse ebaseadusliku tehniliste vahenditega ..... karistatakse rahatrahvi, aresti või vabaduse kaotusega kuni 2 aastat.
6. Arvutiviiruse teadliku levitamise eest karistatakse rahatrahviga. Sama tegevuse eest korduvalt või kui viirust levitati riigi arvutisüsteemides või kui viirust levitati üldkasutatavates arvutivõrkudes, karistatakse rahatrahvi, aresti või vabaduse kaotusega kuni 4 aastat.
7. Kaitsekoodide üleandmine
Arvuti, arvutisüsteemi või arvutivõrgu kaitsekoodide üleandmise eest karistatakse rahatrahviga. Sama tegevuse eest kui see võimaldab tungida delikaatsete isikuandmete, riigisaladust või ainult ametialaseks kasutamiseks ettenähtud andmeid sisaldavasse arvutisse või andmekogusse, karistatakse arestiga või vabaduse kaotusega kuni 2 aastat. Sama tegevuse eest, kui selle tegevuse eesmärk oli saada kasu või sellega põhjustati kahju, karistatakse vabadusekaotusega kuni 4 aastat.
8. Ametiasutusele ebaõigete andmete esitamine
Ametiasutusele teadlikult ebaõigete ..... Sama tegevuse eest ..... karistatakse rahatrahvi, aresti või vabaduse kaotusega kuni 5 aastat.
9. Riigi või kohalike omavalitsuste andmekogust andmete ebaseaduslik väljastamine
Riigi või kohaliku omavalitsuse andmekogust andmete ebaseadusliku väljastamise eest, kui sellega taotleti ja saadi ebaseaduslikku tulu või kui sellega rikuti isiku, perekonna või eraelu puutumatus, karistatakse rahatrahviga.

[18. WIPO]

[19. Päritolutähiste ja nime geograafiliste tähiste mõiste ja õiguskaitse]

[20. EV geograafiliste tähiste kaitse seaduse põhisätted]

[21. Frantsiisi mõiste ja olemus]

22.-23. EV autoriõiguse seaduse põhisätted. Autoriõigusega kaasnevad õigused ehk naaberõigused.

Vajadus autoriõiguse tekkis lääne Euroopas 15. sajandil. Autoriõiguse tekkelugu seostatakse J. Gutenbergi leiutatud trükikunstiga, mille tulemusena levis nii kauplemine kuju ka võltsimine. Tuntud on Iiri kuninga Dermoti sõnad: "Igale lehmale oma vasikas ja seega igale raamatule koopia."

Esimene autoriõiguse seadus võeti vastu 1709. aastal Inglismaal. See jõustus 10. aprillil 1710. Seadus kehtestas, et 1710. aastaks trükitud raamatu autor aga ka raamatu kaupmees, trükkal või mõni muu isik (juhul kui autor oli neile käsikirja üle andnud), sai ainuõiguse trükkida seda raamatut 21 a. jooksul alates seaduse jõustumisest. Karistuse ähvardusel keelati piraatlik trükkimine ja kohustati kandma enne trükki raamatu pealkiri erilisse registrisse ja tasuta andma 9 eksemplari ülikoolidele ja raamatukogudele. Esimene kohtuotsus autoriõigusele põhinedes pärineb 1769. aastast.

1887. aastal fikseeriti esimest korda USA konstitutsioonis intellektuaalomandi õiguskaitsesele pühendatud osa.

Sõnal autoriõigus on seadusandluses ja kõnepruugis kaks tähendust.

1. Autoriõigus kui seadusest lähtuv normistik st. õigusnormide kogum, millega reguleeritakse suhteid, mis tekivad kirjandus, kunsti ja teadusteoste loomise ja kasutamise käigus. *nn. objektiivne õigus*
2. Autoriõigus kui kirjandus, kunsti ja teadusteoste autorile kuuluvate õiguste kogum. *nn. subjektiivne õigus*

Autoriõigust loetakse kõige universaalsemaks õigusinstituudiks, millega saab kaitsta loomingut. Siin tuleb rõhutada kahte momenti.

- Igal õiguse institutsioonil on oma reguleerimise valdkond ja autoriõigus kaitseb kirjandus kunsti ja teadusloomingut. Tehnilise loomingu resultaat jääb autoriõiguse poolt kaitseta, v.a. kui see on vormistatud teadusteosena.
- Autoriõigus kaitseb vaid teose väljendusvormi, mitte aga otseselt tema sisu.

Alates 12.12.1992 kehtib Eesti Vabariigis Autoriõiguse seadus, mis sätestab:

1. Kirjandus, kunsti ja teadusteoste autorile spetsiaalse õiguse (st. autoriõiguse) kaitse oma loometöö tulemustele.
2. Isikute ringi, kes võivad omandada õigusi autori poolt loodud kirjandus-, kunsti- ja teadusteoste ning nende õigused.
3. Õigused teoste esitajatele, fonogrammide tootjatele ning radio- ja televisiooni organisatsioonidele (need on autoriõigusega kaasnevad õigused).
4. Autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teostamise piirangut teoste kasutamisel ühiskonna huvides.
5. Autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste garantii ja kaitse.

Mõistet kunstiteosed tõlgendatakse siin laiemas mõttes.

Teoseks loetakse isiku mistahes originaalset loomingulise tegevuse tulemust kirjandus, kunsti või teaduse valdkonnas, mis on väljendatud mingis objektiivses vormis ja on selle vormi kaudu tajutav või reprodutseeritav kas vaetult või mingi termilise vahendi abil.

Milline teos on uus?

1. Teos peab olema originaalse loomingulise tegevuse tulemus.
2. Teos peab kuuluma teaduse, kunsti või kirjanduse valdkonda.
3. Teos peab olema väljendatav mingis objektiivses vormis.

Teosteks, millele tekib autoriõigus võivad olla

1. Originaalse loomingulise tegevuse tulemus (ilukirjandus, publitsistika, poliitika, haridusalased ja muud kirjanduslikud teosed).
2. Teaduslikud, populaarteaduslikud, kirjalikud ja kolmemõõtmelised mudelid.
3. Arvutiprogrammid, mida kaitstakse kuju kirjanduslikke teoseid.
4. Kõned, loengud, ettekanded, jutlused ja teised teosed, mis koosnevad sõnadest ja on väljendatud suuliselt (nn. suulised teosed).
5. Stsenaariumid
6. Draamad ja muusikalised draamateosed
7. Muusikateosed tekstiga ja ilma
8. Koreograafiateosed ja pantomiimid.
9. Audiovisuaalsed teosed (kino-, televisiooni- ja videofilmid, programmid ja telesaated).
10. Raadioteosed.
11. Maalikunstiteosed, graafikateosed, joonistused ja illustratsioonid, trükikunstiteosed
12. Lavastused ja lavakujunduslikud teosed
13. Skulptuuriteosed
14. Arhitektuurne graafika
15. Arhitektuursed plastikateosed (mudelid, maketid)
16. Arhitektuuri ja maastikuarhitektuuri teosed.
17. Tarbekunstiteosed
18. Disaini ja moekunsti teosed
19. Fotograafiateosed ja fotograafiaga analoogilisel teel saadud teosed
20. Kartograafia teosed
21. Õigusaktide projektid (ja mitte õigusaktid ise!!!).
22. Arvamused, retsensioonid ja ekspertuurid.
23. Tuletatud teosed (tõlge, kohandus, töötlus)
24. Teoste kogumikud ja infokogumikud (sh. andmebaasid)
25. Muud teosed.

Autoriõiguse seadust ei kohaldata

1. Ideedele, kujunditele, mõistetele, teooriatele, süsteemidele, kontseptsioonidele, avastustele, leiutistele ja muudele sellistele intellektuaalse tegevuse resultaatidele, mis on kirjeldatud või selgitatud või muul viisil väljendatud teoses.
2. Rahvaloomingu teostele
3. Õigusaktidele ja haldusdokumentidele (näiteks: seadused, seadlused, juhendid, käskkirjad, määrused) ning nende ametlikele tõlgetele.
4. Kohtulahenditele ja nende ametlikele tõlgetele
5. Riigi ametlikele sümbolitele ja organisatsioonide sümboolikale ning rahamärkidele
6. Päevauudistele
7. Üksikutele väidetele ja andmetele

Autoriõigus tekib teose loomisega. Teose loomiseks loetakse teose mingis objektiivses tajumist ja reprodutseerimist võimaldavas vormis fikseerimise momenti. Autoriõiguse tekkimiseks ja teostamiseks ei nõuta mitte mingeid formaalsusi (näiteks: registreerimist, deponeerimist jne.). Teos loetakse avaldatuks, kui teos või teose mistahes vormis reprodutseeritud koopiad on **autori nõusolekul** antud üldsusele kasutamiseks koguses, mis võimaldab üldsusel sellega tutvuda või seda omandada. Teose avaldamiseks loetakse muuhulgas teose trükis väljaandmist, teose eksemplaride panemist müügile, jaotamist, laenutamist, rentimist, üürimist ja muul viisil tasuta või tasu eest kasutada andmist. Teos loetakse avaldatuks, kui see on salvestatus arvutisüsteemi, mis on üldsusele avatud.

Autoriõiguse sisu moodustavad isiklikud mittevaralised ehk moraalsed ja varalised õigused. Autori isiklikud mittevaralised õigused on autori isikust lahutamatud ning ei ole üle antavad autori eluajal. Autori varalised õigused on üleantavad kas üksikute õigustena või õiguste kogumina tasuta või tasu eest. Teose autoril on järgmised isiklikud mittevaralised õigused.

1. Õigus autorsusele
S.t. esineda üldsuse ees teose loojana ja nõuda teose loomise fakti tunnustamist teose autorsuse seostamise teel tema isiku ja nimega teose mistahes kasutamisel

2. Õigus autorinimele
S.t. otsustada, millisel viisil peab olema autorinimi tähistatud teose kasutamisel; kas autori kodanikunimega, autori märgiga, varjunimega (pseudonüümiga) või ilma nimeta (anonüümselt).
3. Õigus teose puutumatusel
S.t. teha ise või lubada teha teistel isikutel teoses endas, tema nimetuses või pealkirjas või autori nimes mistahes muudatus ning õigus vaidlustada ilma autori nõusolekuta tehtud muudatusi.
4. Õigus teose lisadele
S.t. lubada lisada teosele teiste autorite teoseid (näiteks: illustratsioone, kommentaare, ees- ja järelsõnasid, uusi osasid jne.)
5. Õigus autori au ja väärkuse kaitsele
S.t. vaidlustada mistahes moonutusi ja teisi ebatäpsusi teoses endas, selle pealkirjas ning autorile ja tema teosele antud hinnanguid, mis kahjustavad autori au ja väärkust.
6. Õigus teose avalikustamisele
S.t. millal on teos valmis üldsusele esitamiseks
7. Õigus teose täiendamisele
S.t. õigus oma avalikustatud teost täiendada ja parandada
8. Õigus teost tagasi võtta
S.t. nõuda teose kasutamise lõpetamist
9. Nõuda oma autorinime kõrvaldamist kasutatavalt teoselt

Autorile kuulub ainuõigus igal moel teost ise kasutada, lubada teose samaviisilist kasutamist teiste isikute poolt ja saada tulu oma teose senisest kasutamisest välja arvatud seaduses ettenähtud juhud. Sealhulgas kuulub autorile õigus

1. Reprodutseerida oma teost
S.t. ühe või mitme koopia tegemist teosest või teose osast mistahes materiaalses vormis
2. Õigus teose levitamisele
S.t. levitada oma teost ja selle koopiaid üldsusele kas müümisel või muul viisil omandiõiguse üleandmise teel (Näiteks: teost laenutades, rentides, üürides või muul viisil kasutada andes)
3. Importida välisriigis avaldatud teoste koopiaid nende üldsusele levitamise eesmärgil
4. Tõlkida oma teos
5. Õigus teose töötlemisele
S.t. teha teose kohaldamist, arranžeringuid jne.
6. Õigus teoste kogumikele
S.t. koostada ja välja anda oma teoste kogumikke ja süstematiseerida oma teoseid
7. Õigus avalikult esitamisele
S.t. teost avalikult esitada kas elavas või tehniliselt vahendatud ettekandes
8. Õigus teose eksponeerimisele
S.t. õigus teost üldsusele näidata, kusjuures eksponeerimine tähendab teose või ta koopia näitamist kas vahetult või filmi, slaidi, televisiooni või mistahes muu tehnilise vahendi või protsessi abil
9. Õigus teose ülekandele
S.t. kanda teos üle raadio, televisiooni, kaabelvõrgu, satelliidi ja muude tehnikavahendite vahendusel
10. Teostada oma arhitektuurne projekt seaduses ettenähtud korras
11. Teostada oma disaini, tarbekunsti teose ja muu selline projekt

Autoriõiguse seaduse §11 (§19) sätestab teose kasutamise autori nõusolekuta ja tasu maksmata. Autori teose nõusolekuta kasutamine ja tasu maksmata, kuid autori nime või nimetuse kohustusliku äranäitamise on lubatud

1. Õiguspäraselt avaldatud teose refereerimine või tsiteerimine motiveeritud mahus ja järgides refereeritava või tsiteeritava teose kui terviku mõtte õige edasi andmise kohustust

2. Õiguspäraselt avaldatud teose või selle osade kasutamine illustreeriva materjalina trükiväljaandes, raadio või televisiooni saates, õppeeesmärkidel ning nende eesmärkidega motiveeritud mahus
3. Ajalehtedes, ajakirjades ja muudes perioodilistes väljaannetes avaldatud artiklite, avaldatud teostest katkendite reprodutseerimine eranditult õppe- ja teaduslikel eesmärkidel haridus- ja teadusasutustes, mille tegevus ei taotle otseseid või kaudseid majandusliku kasu saamise eesmärke.
4. ajalehtedes, ajakirjades jm. perioodilistes väljaannetes päevakajalisel majanduslikul, poliitilisel või religioosel teemal avaldatud artiklite või samadel teemadel eetrisse antud raadio- ja televisioonisaadete reprodutseerimine ja levitamine ajakirjanduses, ülekandmine üldsusele raadio, televisiooni või kaabelvõrgu vahendusel, välja arvatud juhud, kui teose autor või produtsent on sellise reprodutseerimise või ülekandmise õiguse sõnaselgelt endale jätnud;
5. avalikustatud kirjandus-, kunsti- ja teadusteostest informeerimine ajakirjanduses, kinos, raadios ja televisioonis, sealhulgas ülevaadetena, annotatsioonidena, referaatidena ja muus sellises dokumentaalses vormis;
6. päevauudistes edastatud teoste reprodutseerimine ja üldsusele teatavaks tegemine vastavalt fotograafia, kino, raadio, televisiooni või kaabelvõrgu vahendusel antava informatsiooni vajadustele;
7. avalikult peetud kõnede, ettekannete, jutluste, kohtukõnede jms. suuliste teoste reprodutseerimine ajakirjanduses, kinos, raadios, televisioonis või kaabelvõrgu vahendusel päevasündmuste kohta informatsiooni edasiandmise eesmärgil ulatuses, mis vastab sellise informatsiooni edasiandmise vajadustele. Käesolevas punktis nimetatud avalikult esitatud teoste kogumike väljaandmise õigus kuulub autorile;
8. teose reprodutseerimine õigusemõistmise või haldustegevuse käigus ulatuses, mis vastab õigusemõistmise või haldusfunktsioonide teostamise eesmärkidele;
9. avalikustatud teoste väljaandmine reljeefses punktikirjas või muul tehnilisel viisil pimedate jaoks, välja arvatud teosed, mis on spetsiaalselt loodud pimedate jaoks sellistel viisidel reprodutseerimiseks.

Autoriõiguse seaduse kohaselt võib autoriõigusega kaitstud teost kasutada ainult autori nõusolekul, mis on väljendatud kirjalikult vormistatud autorilepingus. Autorilepingu sõlmimisel on autoril kolm võimalust

1. Ta annab oma varalised õigused üle kirjastajatele
S.t. ta müüb oma õiguse otsustada teose saatuse üle kirjastajale ning kirjastaja otsustab teose üle (v.a. mittevaralised õigused)
2. Autor võib anda kirjastajale ainuõiguse teost kasutada; seejuures ei ole autoril endal õigust teost kasutada ega lubada teose kasutamist kolmandatel isikutel.
Tähtajatul ainulitsentsi lepingul on sama toime kui õiguste loovutamisel
3. Autor võib anda teose kasutajale lihtlitsentsi, mis annab kirjastajale õiguse teost kasutaja, kuid ei piira autori õigust sõlmida sama teose suhtes autorilepinguid teiste isikutega

Ainulitsentsi leping või õiguste võõrandamise leping peab olema üldreeglina sõlmitud kirjalikult. Kui leping on sõlmitud suuliselt (nagu seda tihti juhtub perioodikas avaldatavate teoste puhul), on tegemist lihtlitsentsi lepinguga.

Autorilepingu sõlmimisel tuleks silmas pidada seda, millistest õigustest käib jutt. Vahel püüavad "kavalad" kirjastajad koos teose sihtotstarbeliseks kasutamiseks vajalike litsentside autoritelt "kätte saada" ka muid õigusi. Autorilepingu sõlmimisel tuleks olla tähelepanelik all- ehk sublitsentse käsitlevate punktide suhtes. All-litsents tähendab sisuliselt teose kasutaja õigust anda litsentse kolmandatele isikutele. nimelt all-litsentsi kaudu võib kontroll teose kasutamise üle kui ka selle eest laekuvate rahasummade üle autori käest "ära libiseda". Mitmed üsna hea mainega kirjastajad püüavad sõlmida ainulitsentsi lepinguid või õiguste võõrandamise lepinguid kogu autoriõiguse kehtivuse ajaks. Autoriõiguse nn. "arutu" võõrandamine kujutab autorile kahte ohtu.

1. Kui mõni muu kirjastus peaks soovima teost tulevikus kasutada, on ta kohustatud maksma õiguste uuele omanikule nn. "vahendustasu" autori honorari arvelt

2. Pikaajalise lepingu puhul on suur risk, et uus omanik või ainulitsentsi valdaja nii hea kui tahes võib sattuda majanduslikesse raskustesse ning autori õigused liiguvad autorile tuntud kirjastajalt kolmandate isikute kätte, kelle käitumist on raske kontrollida

Autorilepingu **olulised tingimused** sõltuvalt teose liigist on

1. kasutamisele tuleva teose täpne kirjeldus (žanr, maht, nimetus jne.)
2. teose kasutamise ulatus, eesmärk, viis ja vahendid
3. teose kasutamise territoorium
4. autorilepingu kehtivustähtaeg ja teose kasutamise algustähtaeg
5. üleantavad õigused
6. kasutusloa liik (kas liht- või ainulitsents) ning loa edasiloovutamise õiguse andmine
7. teose kasutamise piiramine kolmandate isikute suhtes
8. autoritasu suurus, selle väljamaksmise tähtaeg ja kord
9. poolte vastutus lepingutingimuste mittetäitmise korral
10. muud tingimused, mille suhtes üks pool nõuab kokkuleppe saavutamist

Autorilepingus võidakse ette näha leppetrahv või viivis lepingu mittetäitmise või nõuetekohase mittetäitmise eest.

Berni konventsioon kirjandus- ja kunstiteoste kaitseks

1886. sõlmiti Berni konventsioon kirjandus- ja kunstiteoste kaitseks. Eesti vabariik oli selle liige 1927-40 ja on taas liige alates 26.10.1994. a. 31. jaanuar 1998. seisuga on Berni konventsiooniga ühinenud 130 riiki.

Mida annab see autorile?

Berni konventsiooniga taasühinemise positiivne tähendus oleks järgmine.

1. Õigusliku järjepidevuse alusel taastati Eesti liikmelisus vanimas ja tähtsaimas autoriõiguse alases mitmepoolses rahvusvahelises kokkuleppes.
2. Eesti autorite teoseid kaitstakse kõigis Berni konventsiooni liikmesriikides (s.t. 130. riigis).
3. Eestis on saanud kaitse meie autoriõiguse seaduse alusel Berni konventsiooni liikmesriikide autorite teosed ja Berni konventsiooni liikmesriikides esmakordselt avaldatud teosed ning see tõstis Eesti Vabariigi rahvusvahelist mainet.
4. Berni konventsiooniga taasühinemine oli eelduseks õiguste kollektiivse teostamise kohta käiva Eesti vabariigi Autoriõiguse seaduse 9. peatüki rakendamiseks. Nimelt alates 1992. aasta veebruarist tegutseb Eesti Autorite Ühing (EAÜ) ja 1993. aasta maist on EAÜ rahvusvahelise autorite ja heliloojate liitude konföderatsiooni liige. Samuti teeb Berni konventsiooni liikmaks olek võimalikuks edasiste koostöölepingute sõlmimise EAÜ ja paljude maade autoreid esindavate organisatsioonide vahel.
5. Eesti täitis endale kahepoolsete ja rahvusvahelise lepingutega võetud kohustusi ja nimelt: Eesti on ühinenud rahvusvaheliste inimõigusi käsitlevate kokkulepetega. Õigus oma kirjandus, kunsti ja teadusloome kaitsele on aga üks inimõigusi nii inimõiguste ülddeklaratsiooni artiklile 27 kui ka rahvusvahelise majandusliku, sotsiaalse ja kultuuri õiguste pakti artiklile 15.
6. Teiste maade Berni konventsiooniga ühinemise praktika on näidanud, et see soodustab rahvuskultuuri arengut soodustades rahvuslike autorite teoste avaldamist ja kasutamist. Mõnikord võib autoriõigus pakkuda kaitset välismaise madala väärtusega massikultuuri sissetungi eest.
7. Eesti saab ametlikest allikatest infot 130 riigi autoriõiguse seaduste praktikast, kultuuritööstuse ja muu sellise kohta ja kultuuritööstuse rahvusvaheliste perspektiivide kohta.
8. Teose tõlked eesti keelde kui iseseisvad autoriõigusega kaitstavad teosed saavad kaitse kõigis Berni konventsiooni liikmesriikides
9. Berni konventsiooniga liitumine tähendab, et arvestatakse kohalike kirjastajate huvidega, kellele garanteeritakse seaduslikud võimalused vabaks ja ausaks ettevõtluseks. Väheneb risk kapitali investeerimisele, kuna piraatväljaandmise puhul võib juhtuda, et ühtaegu paisatakse turule sama teose mitu tõlget. Samuti saab

juriidilises mõttes võimalikuks karistada välismaal valmistatud piraattrükiste maaletoomist, mida müüakse Eesti turul odavama hinnaga, kahjustades nii Eesti mainet kui ka kohaliku kultuuritööstuse huve.

10. Kui Eesti ei oleks ühinenud Berni konventsiooniga, siis oleks saanud võimalikuks selline nähtus nagu Eesti oma autorite teoste avaldamine, lindistamine ja muul viisil kasutada andmine Berni konventsiooni liikmesriikides. Selline praktika oleks oluliseks kahjustanud kohaliku kultuuritööstuse (eeskätt kirjastajate) huve, sest imporditakse Eesti enda autorite teoseid Eestisse.

23. Autoriõigustega kaasnevad õigused e. naaberõigused.

Autoriõigustega kaasnevate õiguste mõistele võib anda kitsama ja laiemu sisu.

Kitsamas mõttes on autori õigustega kaasnevad õigused teoste esitajate, fonogrammitootjate ning televisiooni- ja raadioorganisatsioonide õigused ehk 1961. aastal Roomas sõlmitud rahvusvahelises konventsioonis teoste esitajate, fonogrammitootjate ja ringhäälinguorganisatsioonide kaitseks ettenähtud õigused.

Laiemas mõttes on haaratavad ka teised autoriõigusega sarnased õigused (näiteks: osades riikides fotograafiateoste või sportlaste õiguse ülekannetele). Neid õigusi nimetatakse seonduvateks õigusteks.

Kuidas need õigused tekkisid?

Teatavasti on autori isik ja ta intellekt lahutamatult seotud ta teostega, milline suhe on juriidilise isiku puhul võimatu. Järelikult on filmi loomisel kontinentaaleuroopa seadustele autoreid mitu vastandlikult anglo-ameerika õigustele. Kontinentaal-Euroopa õiguste alusel tehti filmi loomisel osalevate isikutest kaasautorid. Filmide tootev juriidiline isik oli kohustatud sõlmima iga isikuga individuaalse lepingu. Vastasel korral polnud tal endal filmile mingeid õigusi. Praktikas osutus see keeruliseks ja mitte alati ei saanud tootja oma investeeringutele vajalikku katet.

Samad probleemid tekkisid seoses tehnika arenguga ka Euroopa fonogrammitootjatel.

Senine autoriõiguste süsteem osutus liiga kohmakaks tagamaks juriidilistest isikutest filmide ja fonogrammide tootjatele adekvaatset kaitset.

Uueks lahenduseks tekkinud probleemile sai käsitus omaette intellektuaalseks omandiks olevatest õigustest autoriõigusega kaasnevatest õigustest. Algul kuulusid need õigused teoste esitajatele ja fonogrammitootjatele. Kuna aga teoste esitajate ja fonogrammitootjate õigused on tihedalt seotud ringhäälinguorganisatsioonide tegevusega, siis laiendati viimastele autoriõigustega kaasnevate õiguste ulatust.

Rooma konventsioon sätestab autoriõigustega kaasnevate õiguste tähtjaks 20 aastat.

Sealjuures erinevates maades see tähtaeg varieerub 25-st aastast 75 aastani. Eesti Vabariigi autoriõiguse seadus sätestab tähtjaks 50 aastat, mis kehtib ka mujal.

Autoriõiguse seaduse alusel hakatakse tähtaega arvestama järgmiselt.

1. Teose esmakordsest esitamisest juhul kui see pole salvestatud teose esitaja suhtes.
2. Teose esmakordsest avaldamisest fonogrammitootja ja esitaja suhtes, kelle esitus on fonogrammna salvestatud.
3. Saate esmakordsest eetrisse andmisest raadio- ja televisiooniorganisatsioonide suhtes.

Tähtaja kulgemine algab 1. jaanuarist, mis järgneb aastale, millal ülalnimetatud sündmused aset leidsid. Teose esitaja autorsust, esitaja nime ning esitaja au ja väärikut kaitstakse tähtajatult. Fonogrammitootjal on maailmapraktikas 3 põhilist autoriõigusega kaasnevat õigust.

- Reprodutseerimisõigus
- Avaldamisõigus
- Ülekandmisõigus

Reprodutseerimisõigus on õigus lubada ja keelata igasugust reprodutseerimist või koopiate tegemist kaitstud fonogrammist. Rooma konventsioon anna õiguse lubada või keelata reprodutseerimist olenemata sellest, kas see on otsene või kaudne. Kaudse reprodutseerimine on reprodutseerimine juba olemasolevalt fonogrammilt või raadio või televisiooniprogrammi lindistamine ehk nn. õhust salvestamine. Viimane hõlmab ka kodust salvestamist, mis tänapäevase tehnoloogia abil on hõlpsasti teostatav. Kui kodusel teel salvestatakse autoriõigusega kaitstavat teost, siis rikutakse ka autoriõigusi ja selline salvestamine oleks vastuolus teose normaalse kasutamisega ja kitsendaks autorite seaduslikke huvisid. Ent praktikas seda keelata ei saa, sest see oleks lubamatu sissetung kodu privaatsusesse. Ainus lahendus näis olevat see, mis toimus Saksamaal. Seal nähti ette tasu ehk maks salvestusseadmetele ja -materjalidele. Makse tasuvad tootjad ja importijad. Sealjuures summad jaotatakse autorite, teoste esitajate ja fonogrammitootjate vahel. Ka Eesti Autoriõiguse seadus näeb ette tühja kasseti maksu kehtestamist. See kehtestati 1.

jaanuaril 1995. aastal. Valitsuse määrusega, mis määras, et kultuuriminister kehtestab tasu audiovisuaalse teose ja teose helisalvestuse kasutamise eest isiklikeks vajadusteks suuruse kohta.

Rentimisõigus (tihedalt seotud reprodutseerimisõigusega)

Seni kuni õigus teose levitamisele laienes ainult esimesele koopiate müügile tekkis olukordi, kus õiguste omanikke ei saanud kontrollida teose kasutamist ja ega saanud edasise kasutamise eest tasu. Samas aga võis hästi teenida nii audiovisuaalsete teoste kui ka fonogrammide salvestatud teosentimise pealt. Esimest korda hakati algsete õiguste omanikke kaitsma 1985. aastal Jaapanis, teised järgnesid. Audiovisuaalsete teoste autorile, fonogrammide salvestatud teose autorile või fonogrammide tootjale anti õigus lubada või keelata teose ja fonogrammi tootjale anti ainuõigus lubada või keelata teose ja fonogrammi rentimist. Seda õigust saab teostada vaid õiguste omanikke esindavate organisatsioonide kaudu. Ka Eesti Vabariigis on fonogrammitootjal on Autoriõiguse seaduse §70 alusel ainuõigus lubada oma fonogrammide reprodutseerimist, oma fonogrammide koopiate importimist, rentimist või muul viisil kasutada andmist. Autoriõiguse seaduse §73 (§72) näeb ette, et kui kaubanduslikul eesmärgil kasutatakse fonogrammi või reproduktsiooni kasutamine raadios või televisioonis või muude tehniliste vahendite kaudu üldsusele ülekandmiseks, siis on teose esitajal ja fonogrammi tootjal õigus saada fonogrammi kasutajalt ühekordset tasu senise ülekandmise eest. Fonogrammi kasutaja maksab tasu tootjale, kes omakorda maksab poole saadust esitajale, kui esitaja ja tootja ei leppinud teisiti kokku.

Rooma konventsiooni ja Eesti Autoriõiguse seaduse §63 on avaldamisõigus üks fonogrammi kaitsmise kriteeriume. Autoriõiguse seadusega kaasnevad õigused kehtivad fonogrammitootja suhtes kui fonogramm avaldati esmakordselt Eesti Vabariigi territooriumil. Avaldamine on fonogrammi koopiate pakkumist üldsusele nõudlust rahuldavas koguses.

Ringhäälinguorganisatsioonide õigusi

Ringhäälinguorganisatsioonid on kas riigi omanduses olevad või kommertsorganisatsioonid, mis vajavad spetsiaalseid tegevuslitsentse. Rooma konventsiooni järgi on neil järgmised õigused.

1. Ringhäälinguorganisatsioonidele kuulub õigus oma saadete taasülekandmisele, salvestamisele ja esitamisele avalikkusele.
2. Ringhäälinguorganisatsioonidele kuulub ainuõigus lubada või keelata oma saadete taasülekandmist.
3. Ringhäälinguorganisatsioonidel on õigus lubada või keelata oma saadete fikseerimist kui ilma ringhäälinguorganisatsiooni loata salvestatakse ning siis alles antakse eetrisse, on õigusrikkumine. See on aga reprodutseerimisõiguse rikkumine kui esimesest saatest tehakse koopia.
4. Ringhäälinguorganisatsioonidel on ainuõigus keelata või lubada saate eetrisse andmist.

[24. Andmebaaside õiguskaits]

[25. Euroopa Liidu kujunemine]

26. Euroopa patendikonventsiooni põhisätted

5. oktoobril 1973. sõlmiti 16 Euroopa riigi poolt **Euroopa patentide väljaandmise konventsioon**, mille ametlik lühend on Euroopa patendikonventsioon (EPC). Euroopa patendikonventsiooniga on ühinenud käesoleval ajal kõik Euroopa Liidu liikmesriigid ja lisaks nendele veel Šveits, Lichtenstein, Monako .... Vaatlejastaatus on antud 1996. aastast Ungarile, Tšehhile ja Poolale. Alates 1. .... 1998. on Eestil Euroopa patendikonventsioonis vaatlejastaatus. Ühinenud riigid moodustavad Euroopa Patendi Organisatsiooni, mida juhivad liikmesriikide esindajatest koosnev haldusnõukogu. Euroopa Patendiorganisatsioon on Euroopa Liidust sõltumatu organisatsioon, kuid ta lähtub oma tegevuses Euroopa Liidu poliitikast. Euroopa patendikonventsioon jõustus tegelikkuses 1. juunil 1978., mil hakkas tööle Euroopa Patendiamet (s.t. millal ta hakkas vastu võtma Euroopa patendi taotlusi).

Eesmärgid.

1. Euroopa riikide vahelise koostöö tugevdamine leiutiste kaitse valdkonnas.
2. Neis riikides patentide väljaandmise ühtse süsteemi loomine ja väljaantud patentidele teatud ühtsete reeglite kehtestamine
3. Tööstusomandi kaitse Pariisi konventsiooni kohase regionaalse erikokkuleppe sõlmimine. See aga ei tähenda seda, et konventsioon oleks õiguslikult isoleeritud teistest sedalaadi õiguslikest lepetest.

EPC abil on loodud ühtne süsteem, mille alusel välja antud patente nimetatakse Euroopa patentideks. Juhul kui ei ole kokku lepitud teisiti allub ühtsetel alustel välja antud Euroopa patent iga EPC liikmesriigis, kus ta jõustub samadel tingimustel, mis on kehtestatud selle liikmesriigi rahvuslikele patentidele. Seega ühendab Euroopa patent eelkõige liikmesriikide patenditaotluste eelekspektiivse alase tegevuse. Vastavalt EPC art 3 on patendi taotlejal võimalus esitada sama taotlus kas kõikide EPC liikmete suhtes või ainult mõnede suhtes. EPC ei nõua oma liikmesriikidelt oma rahvuslikest patendisüsteemidest loobumist. Kui näiteks liikmesriiki rahuldab ainult Euroopa patendisüsteem, siis võib ta soovi korral loobuda kas osaliselt või täielikult oma rahvuslikust patendisüsteemist. EPC ei defineeri leiutise mõistet, kuid seal tuuakse ära nende objektide loetelu, mida ei saa lugeda leiutiseks: mis ei ole tööstuslikult kasutatavad või mis mingitel muudel kaalutlustel on välja jäetud patenditavate objektide hulgast. Patentida ei saa järgmisi objekte:

1. avastusi, teadusteooriaid ja matemaatilisi meetodeid;
2. disainilahendusi (moeloomingut);
3. mõtetegevuse, mängude või äritegevuse plaane, reegleid, meetodeid, samuti ka arvutiprogramme;
4. infositust.

Kuigi arvutiprogrammi otseselt Euroopa patendiga kaitsta ei saa, on seda võimalik teha sellisel juhul, kui arvutiprogrammid on seotud leiutise objektiks oleva seadme, tootmisprotsessi või mõne patenditava objekti kontrollprotsessiga. Patente antakse leiutistele, mis on uued, omavad leiutustaset ja on tööstuslikult kasutatavad. EPC sätestab mittepatenditavad leiutised, mille kohaselt Euroopa patente ei anta:

1. leiutistele, mille avaldamine või kasutamine on vastuolus avaliku korra või moraaliga, eeldusel et kasutamist ei loeta vastuolus olevaks üksnes seetõttu, et see on kõikides või mõnes lepinguosalises riigis seaduse või haldusaktiga keelatud;
2. taimesortidele või loomatõugudele või bioloogiliste taimede ja loomade arendusmeetoditele.

Euroopa patenditaotluse esitamise õigus on igal juriidilisel või füüsilisel isikul või igal vastava seaduse alusel juriidilise isikuga võrdsustatud ühendusel. Euroopa patenti on õigus saada leiutajal või ta õigusjärglasel. Kui leiutaja on töövõtja, siis määratakse õigus saada Euroopa patenti selle riigi seaduse kohaselt, kus töövõtja põhiliselt töötab. Kui ei ole võimalik kindlaks määrata, millises riigis töövõtja põhiliselt töötab, siis kohaldatakse selle riigi seadust, kus asub ettevõtte, mille juures töövõtja on tegev. Patendi taotluses peab olema ära näidatud lepingu osaline(osalised) riik(riigid), kus ta soovib õiguskaitset. Euroopa

Patendi kehtivusaeg on 20 aastat alates taotluse esitamise kuupäevast. Mainitud säte ei takista lepingu osalisel riigil samadel alustel siseriiklike patentidega pikendamast Euroopa Patendi kehtivusaega või andmast kohe pärast patendi kehtivusaja lõppemist jätkuva kaitse järgmistel juhtudel:

1. Võttes arvesse riigis valitsevat sõja- või sellega sarnast erakorralist olukorda. *Näiteks riik on välja kuulutanud moratooriumi.*
2. Kui Euroopa Patendi objekt on selline toode või toote valmistamise meetod, mille selles riigis turustamine nõuab seaduse kohast eelnevat halduskorras sanktsioneerimist.

Vastavalt Euroopa patendikonventsiooni artiklile 64 tagab Euroopa Patent ta omanikule alates patendi välja andmise teate avaldamisest samad õigused iga lepingu osalises riigis, kelle jaoks see on välja antud, mis talle annaks selles riigis välja antud siseriiklik patent. Kui Euroopa Patendi objektiks on meetod, siis laieneb kaitse ka vahetult sellel meetodil valmistatud tootele. Euroopa Patendi rikkumisel rakendatakse siseriiklikku õigust. Euroopa Patendiameti ametlikeks keelteks on saksa, inglise ja prantsuse keeled. Kui Euroopa patendi taotleja elab alaliselt sellises lepingu osalises riigis, mille ametlikeks keelteks ei ole mõni eelpool mainitud keel, võib ta esitada Euroopa Patendi taotluse oma asukoha riigi ametlikus keeles tingimusel, et ta esitab Euroopa Patendiametile 3 kuu jooksul pärast patendi taotluse esitamist või hiljemalt 13 kuu jooksul pärast varasemast prioriteediõiguse kuupäevast vastavad tõlked ühes Euroopa Patendiameti ametlikus töökeeles.

Põhieeliseks on see, et kõik Euroopa Liidu liikmed on ka Euroopa patendikonventsiooni liikmed. Sealjuures rahvusvahelisel turul on Euroopa Patent väga tugev patent (omab suurt kommertsväärtust). Riikide valik leiutise välispatentimiseks toimub turukonjunktuurist sõltuvalt. Leiutise patentimisel paljudes riikides on patentimine tunduvalt lihtsam ja odavam, kuna kõikides valitud riikides on patentsuse kriteeriumid samad (s.t. uudsus, tööstuslik kasutatavus ja leiutustase). Suurte investeringute puhul eelistatakse neid riike, kus välisinvesteerimiseks on soodne kliima ja vastavad võimalused leiutise efektiivseks patendi kaitseks. Euroopa Liidu majandusruumis oma teaduslik-tehnilistele saavutustele õiguskaitsest huvitatud väikeinvestorid ei hakka tõenäoliselt Eestis siseriiklikku süsteemi kaudu patenti taotlema, kuna turg on väike.

27. Ühenduse patendikonventsiooni põhisätted (CPC)

15. detsembril 1975. 9 Euroopa majandusühenduse riiki Luxembourg'is alla konventsioonile Euroopa Patendi kohta Ühisturu maade jaoks. Erialases kirjanduses kasutatakse selle asemel Ühenduse patendikonventsiooni nime. Momendil ei ole see veel jõustunud. 15. detsembril 1989 kirjutati alla Ühenduste Patenti käsitlevale lepingule. See leping koosneb järgmistest osadest.

1. Ühenduse patendikonventsioon
2. Vaidluste lahendamise protokoll
3. Ühenduse patendikonventsiooni juurde kuuluv rakendusjuhend
4. Ühise apellatsioonikohtu privileegide ja immuniteedi protokoll
5. Võimalike erinevate konventsioonide jõustumise tingimuste protokoll
6. Ühisdeklaratsioonid koos kolme resolutsiooniga
7. Viis deklaratsiooni ja otsus
8. Lõppakt.

1989. aastal kolmandal valitsuste vahelisel konverentsil saavutati kokkulepe Ühenduse Patendiga seotud rahaliste kohustuste ja kasu jagamise osas liikmesriikide vahel. Need küsimused otsustati lahendada põhimõttel, et ükski liikmesriik ei saa seoses Ühenduse patendikonventsiooni jõustumisest suuremat kahju ega kasu kui Euroopa Patendikonventsiooniga liitumisest. 1985. aasta konverentsil jäi lahendamata puhtalt poliitilise iseloomuga küsimus: kui palju ratifitseerimisi oleks vaja, et Ühenduse patendikonventsioon jõustuks. Ühenduse patendikonventsiooni artikkel 10 sätestab, et konventsioon jõustub pärast seda, kui kõik Euroopa Ühenduse liikmesriigid on selle ratifitseerinud. 1989. aasta konverentsil võeti vastu Ühenduse patendikonventsiooni ratifitseerimist ja jõustumist reguleeriv protokoll, mida aga praeguses ei ole enamik Euroopa Ühenduse liikmeid ratifitseerinud. Ilmselt tulevikus muutub Ühenduse Patent nendes riikides põhiliseks leiutiste õiguskaitse vormiks, kuigi ta peamiseks eesmärgiks ei ole rahvuslike patentide väljaandmise takistamine ja kasutamise piiramine. Seega on patendi taotlejal võimalus valida Ühisturu Patendi, Euroopa Patendi ja rahvusliku patendi vahel. Ühe ja sama leiutise kahekordne patentimine on Ühenduse patendikonventsiooni alusel keelatud. S.t. kui näiteks leiutisele on välja antud nii rahvuslik patent kui ka Ühenduse Patent, muutub esimene koheselt kehtetuks. Patentsuse kriteeriumite seisukohalt ei sisalda Ühenduse patendikonventsioon mingeid lisanõudeid võrreldes Euroopa patendikonventsiooniga. Ühisturu Patenti hakkab välja andma Euroopa Patendiamet samadel tingimustel kui käesoleval ajal Euroopa Patente. Tulevikus peaks Euroopa patendikonventsiooni patendi taotluses ühe Ühenduse patendikonventsiooni liikme ära näitamine tähendama seda, et see muutub automaatselt Ühenduse Patenditaotluseks. Selle sätte rakendamiseks on ette nähtud nn. üleminekuperiood, mille jooksul saab esitada taotlusi nii Euroopa Patendi kui ka Ühenduse Patendi saamiseks. Ühenduse patendikonventsiooni keelenõuded on samad kui Euroopa patendikonventsioonilgi. Ühenduse Patendi taotlus maksab vastavalt patendi konventsiooni sätetele sama palju kui käesoleval ajal kolm riiki Euroopa Patenditaotluses. Liikmed saavad osa Ühenduse Patendi aastalõivudest vastavalt kindlaks määratud süsteemile. Nagu eelpool oli juttu, on Ühenduse patendikonventsiooniga ette nähtud ühtne patendi apellatsiooni kohus, millest kõikidele liikmetele kujuneb lõplik teise astme kohtuinstants patendialastes küsimustes. Ühtne patendi apellatsioonikohus on vaieldamatult Ühenduse patendikonventsiooni ....., sest ainult ühtse kohtupraktika alusel on võimalik patendi õiguse säteteühtne rakendamine ja tõlgendamine kõigis Euroopa Liidu liikmetes. Ühenduse patendikonventsioon näeb ka ette nn. patendi õiguste kustumise. Teatavasti on patendi omanikul territoriaalselt piiratud ainuõigus patenteeritud leiutisele, kusjuures see on seotud ka patenteeritud toodete ja patenteeritud meetodi abil valmistatud toodete impordi keelamisega. Impordi keelu õigust ei mõjuta ka asjaolu, et patenteeritud toode on teises riigis lastud vabasse käibesse patendi omaniku loata. Ühenduse Patent on territoriaalne patent ja patendi omaniku ainuõigus patenteeritud tootele kustub selle kasutamise järel kõigis Ühenduse patendikonventsiooniga liitunud riikide territooriumitel. Ühenduse Patendi ainuõigus kustub pärast seda kui patendi omanik või keegi teine isik tema nõusolekul lasknud patenteeritud toote vabasse käibesse ühes patendikonventsiooni liikmesriigis. Lisaks ülaltoodule Ühenduse patendikonventsiooni kustumispõhimõtte laieneb ka selle konventsiooni liikmete rahvuslikele patentidele. See tähendab seda, et rahvusliku patendi omaniku

ainuõigus Ühenduse patendikonventsiooni liikmete territooriumil kustub samadel tingimustel kui Ühenduse Patent.

28. Tööstusomandi kaitse. Pariisi konventsiooni põhisätted.

Maailma vanim kokkulepe tööstusomandi kaitse alal sõlmiti 20.03.1883. Teksti on muudetud mitu korda, viimati täiendati 28.09.1979. EW oli Pariisi konventsiooni liige alates 1924 ja EV on taas selle liige alates 24.08.1994. EV seadusandlus peab olema konventsiooniga vastavuses. Pariisi konventsioon on lahtine kokkulepe, millega võib ühineda iga riik vastavalt ühinemis- või ratifitseerimisdokumendi hoiule andmisega WIPOle. Seisuga 31.01.1998 oli Pariisi konventsiooni liikmesriikide arv 144, sealhulgas kõik tööstuslikult arenenud riigid ja enamik arengumaid. Riigid, kelle suhtes kohaldatakse Pariisi konventsiooni, moodustavad nn rahvusvahelise liidu tööstusomandi kaitseks e lühidalt Pariisi Liidu. Astunud konventsiooni liikmeks võtab iga riik endale kohustuse rakendada konventsiooni sätteid oma maal.

Põhisätted:

1. Rahvuslik režiim.

Vastavalt Pariisi konventsioonile kasutavad iga Pariisi Liitu kuuluva maa kodanikud liidu teistes maades neidsamu eesõigusi tööstusomandi kaitse suhtes, mida antakse käesoleval ajal vastavate seadustega omaenda kodanikele. Nende õigusi kaitstakse samuti nagu antud maa kodanike õigusi ning nad kasutavad neidsamu seaduslikke kaitsevahendeid igasuguste õigusrikkumiste vastu tingimusel, et nad peavad kinni samadest tingimustest ja formaalsustest, mis on ette kirjutatud omaenda kodanikele. Vastavalt Pariisi konventsiooni art. 3 võrdsustatakse oma kodanikega Pariisi Liitu mittekuuluvate maade kodanikud, kellel on Pariisi Liidu ühe maa territooriumil elukoht või tõelised ja tõsised tööstus- või kaubandusettevõtted. Neid põhimõtteid tuntaksegi rahvusliku režiimi printsiibina. Välisriikide kodanikele või firmadele võimaldatakse rahvuslik režiim vastastikuse printsiibi alusel. St, et riigid ei kindlusta vastastikku oma kodanikele konkreetsete õiguste võrdsust, vaid nad võrdsustavad välismaalasi kohalike kodanikega. Siit tuleneb, et välismaalased saavad vaid selliseid õigusi, mida kasutavad kohalikud kodanikud.

2. Konventsiooniprioriteedi õigus.

Teatavasti omab prioriteet välispatentimisel suurt tähendust, sest juhul kui ühele ja samale leiutisele on esitatud mitu erineval ajal dateeritud leiutistaotlust, saab patendi see, kes esimesena esitas taotluse. Taotluse esmasus tagab leiutisele uudsuse, mis on oluliseks tingimuseks leiutise välispatentimisel. Teatavasti leiutis, mis on patenditud ühes riigis, pole uudne enam teises riigis. Leiutise patentimine kõigis riikides korraga on väga keerukas (kui mitte võimatu) nii sisuliselt kui vormiliselt. Mõnede riikide patendiseadustega on määratud tingimus, mis eeldab leiutise välispatentimist ainult siis, kui sellele on omas riigis patent välja antud. Teisalt on välispatentimine kulukas ja sellepärast on otstarbekas leiutis patentida omal maal. Neid ja mõningaid muid asjaolusid arvesse võttes kehtestati konventsiooni prioriteedi õigus. See õigus seisneb selles, et ühes konventsiooni liikmesriigis leiutistaotluse sisse andnud isik võib alates esmase taotluse sisseandmise kuupäevast aastase tähtaja jooksul kasutada eelisprioriteedi õigust teistes konventsiooni liikmesriikides. See võimaldab patenditaotlejal patentida leiutist konventsiooni liikmesriikides aasta vältel, kusjuures niisugune soodustus võimaldab igakülgset kontrollida leiutist arvestades konjunktuuri, valida välja patentimiseks sobivad riigid ja leida litsentsiaadid, ilma et leiutis kaotaks oma uudsuse.

3. Välja antud patendi sõltumatus.

Vastavalt Pariisi konventsioonile kehtib prioriteediõiguse alusel välja antud patentide sõltumatus. Ühes riigis võib patent kaotada kehtivuse näiteks seoses erinevate kehtivusaegadega erinevates riikides.

4. Varemkasutamise õigus.

Isikul, kes kasutab leiutist enne patenditaotluse sisseandmist säilib see õigus ka pärast patendi välja andmist. Sageli esineb juhtumeid, et riigis, kuhu välismaalane esitab avalduse konventsiooni prioriteedi taotlusega, keegi X juba kasutab leiutist. Vastavalt varemkasutusõigusele on tal õigus jätkata kasutamist hoolimata patendi väljaandmisest.

5. Leiutiste ajutine kaitse rahvusvahelistel messidel.

Pariisi konventsiooni art. 11 kohustab liikmesriike tagama oma rahvuslike patendiseadustega leiutiste ajutine kaitse rahvusvahelistel näitustel, mis korraldatakse ühes antud riigis. Siinjuures olgu öeldud, et kui uudne tehniline

lahendus esitatakse hiljem leiutisena, siis prioriteedi kuupäevaks loetakse näitusel eksponeerimise kuupäeva. See ajutine kaitse rahvusvahelistel näitustel ei pikenda aastast prioriteedi tähtaega. Rahvusvahelisuse uurimisel tuleb lähtuda Rahvusvaheliste näituste konventsioonist, mis sõlmiti ..... ja viimati täiendati ..... . Seal on kirjas nõuded, mis teevad näituse rahvusvaheliseks.

6. Leiutise kohustusliku rakendamise nõue.

Tihti ei kasuta kõrge leiutustasemega leiutisi omavad ettevõtted teistes maades patenteeritud leiutisi. Patendi olemasolu takistab kohalikel ettevõtjatel patentitud leiutise rakendamist ja tootmist. Kohalike ettevõtjate huvide kindlustamiseks on enamike riikide rahvusvahelistes patendiseadustes Pariisi konventsiooniga kooskõlastatult kehtestatud leiutise kohustuse nõue. Selle nõude mittetäitmise korral patent kas tühistatakse või nähakse ette sundlitsentsi väljaandmine riigi poolt määratud korras tasu maksmisega patendi omanikule. Nimetatud sätted kohaldatakse "mutatis mutandis" (muutmata kujul) kasulikele mudelitele.

7. Kaubamärkide ja teenindusmärkide osas on Pariisi konventsioonis peamine "telle quelle" (as is) printsiip.

See printsiip seisneb selles, et konventsiooni liikmesriikides, mis on ettenähtud korras registreeritud märgi päritolu riigiks, kuulub teiste liikmesriikide poolt registreerimisele ja kaitsmisele nii nagu ta on.

8. Üldtuntud märkide kaitse.

Üldtuntud märkide osas, kui antud riigi seadused seda lubavad või asjast huvitatud isiku taotlusel liikmesriigid kohustuvad tagasi lükkama, kehtetuks tunnistama ning keelamakaubamärgi tarvitamise, kui kaubamärk kujutab endast teise kaubamärgi taasesitust, jäljendit või tõlget ja mis võib põhjustada temaga ära vahetamist kuivõrd pädev organ tunnistab selle kaubamärgi selles riigis üldtuntuks.

Need sätted kehtivad ka "a priori" kaubamärkidele ja tööstusdisaini lahendustele selle erinevusega, et konventsiooni prioriteedi tähtaeg on pool aastat ja tööstusdisaini lahenduste osas ei nõuta kohustuslikku rakendamist.

29. Patendikoosöölepingu (PCT) põhisätted

PCT=Patent Co-operation Treaty.

Seisuga 31. jaanuar 1998 oli PCT-ga ühinenud 95 maailma riiki. Eesti Vabariik on PCT liige alates 24. augustist 1994.

Eesti Vabariigi Patendiseadus ja Kasuliku mudeli seadus sätestavad mõlemad rahvusvahelise patendi taotluse mõiste. Rahvusvaheline patenditaotlus tähendab patenditaotluse esitamist PCT protseduurireeglite kohaselt.

Rahvusvahelise majandusliku ja teaduslik-tehnilise koostöö kiire areng suurendab tööstusomandi õiguskaitse osatähtsust. Rahvusvaheliste kaubandus-, tootmis- ja teaduslik-tehniliste sidemete tugevnemine toob endaga kaasa välispatentimise olulise laienemise ning tugevdab õiguste unifitseerimistendentse tööstusomandi kaitse alal. Idee unifitseerida patendiõigus ning luua ühtne regionaalne patent realiseeriti esmakordselt Aafrikas, kus kooskõlas Liberville'i kokkuleppega 13. septembrist 1962. organiseeriti Aafrika-Malagassi tööstusomandi amet. Selles kokkuleppes osaleb 14 Aafrika riiki.

PCT kirjutati alla Washingtonis 19. juunil 1970. aastal. PCT olemus seisneb selles, et ühe ja selle sama leiutise peale esitatakse üks rahvusvaheline patenditaotlus leiutise patentimiseks taotleja poolt märgitud mitmes lepinguosalises riigis. PCT eesmärk on kergendada patenditaotluse esitamist ühe ja selle sama leiutise peale ning nende ekspertiisi mitmes riigi sel teel, et hoitakse kokku taotlejate tööd, aega ja rahalisi kulutusi. Samuti sel teel, et vähenevad rahvuslike patendiametite administratiivkulud. Patendi taotleja kokkuvõtte seisneb selles, et ta võib nüüd esitada ainult ühe patenditaotluse, millel on kindlate vorminõuete täitmise korral õiguskaitse igas lepingus osalevas riigis. Rahvusliku patendiameti kokkuvõtte seisneb selles, et ta saab informatsiooni patenditus leiutiste, patenditaotluse uuringu ja eelekpertiisi kohta.

PCT järgi seineb protseduuri esimene faas selles, et patenditaotleja esitab ühe rahvusvahelise taotluse ühele kas rahvusvahelisele või regionaalsele patendiametile (nn. saajaametile). Näiteks Euroopa Patendiametil on saaja ametkonna staatus. Patenditaotluses märgitakse ära need lepingu osalised riigid, kus soovitakse saada õiguskaitset oma leiutisele. Saaja patendiamet kontrollib patenditaotlust vormiliselt küljest ja rahvusvaheline otsingu organ teeb tehnika tasemel uuringu (otsingu). Otsingu tulemuste põhjal koostatakse aruanne või raport viidetega ekspertiisiks olulistele dokumentidele (patendid, raamatud, artiklid ja muu sarnane). Aruande koopia saadetakse ka taotlejale, kellel on võimalus vajaduse korral korrigeerida patendi nõudlust. Pärast seda suunatakse rahvusvaheline patenditaotlus koos otsingu aruandega taotleja poolt märgitud riigi rahvuslikule patendiametile või Euroopa Patendiametile, kui on nõutud, et taotlus läbiks Euroopa Patendi süsteemi. Samaaegselt avaldab WIPO rahvusvaheline büroo patenditaotluse 18 kuu möödumisel prioriteedi kuupäevast.

Teises faasis antakse patendi taotlejale võimalus nõuda leiutise rahvusvahelist ekspertiisi, et teada saada, kas leiutis on uudne, kas tal on leiutustase ja kas ta on tööstuses kasutamiseks kohane. Sealjuures patendi taotleja peab oma nõudes valima need riigid, kus ta soovib ekspertiisi. Rahvusvaheline otsingu organ teeb ekspertiisi patentsuse kriteeriumiste põhjal, teeb oma järeldused rahvusvahelises ekspertiisi aruandes, mis saadetakse patendi taotlejale ja välja valitud riikide rahvuslikule või regionaalsele patendiametile. Taotluse menetlus ja ekspertiis rahvuslikus või regionaalses patendiametis algab 25 kuu möödumisel prioriteedikuupäevast. Patentimine PCT järgi on otstarbekas, kui soovitakse leiutise kiiremat õiguskaitset välismaal, kui ei ole vaja teha lisatööd (Näiteks leiutise töövõime, majanduslike, tehniliste või muude aspektide väljaselgitamiseks) ja kui soovitakse leiutise õiguskaitset paljudes riikides. PCT süsteem määrab kindlaks patentimise korra ainult rahvusvahelises staadiumis. PCT-ga ettenähtud korras patentimisel on ka muid eeliseid. Näiteks patenditaotluse ühtse teksti ettevalmistamine kõigi patentimisriikide tarvis, pikem tähtaeg leiutise realiseerimisvõimaluse väljaselgitamiseks välisturul, võimalus teha muudatusi patendi taotluses rahvusvahelise otsingu tulemuste põhjal enne kui esitada rahvusvaheline patenditaotlus rahvuslikule patendiametile.

Rahvusvahelised otsinguorganeid: Austraalia, Austria, Jaapan, Suurbritannia, Rootsi jt.

30. Maailma kaubandusorganisatsioon WTO ja intellektuaalomandi õiguskaitse

WTO = World Trade Organization - Maailma kaubandusorganisatsioon
Eestil on WTO-s vaatleja staatus ja ta soovib saada täisliikmeks. Takistuseks on suur piraatluse levik Eestis.

31.12.1994 lõpetas oma tegevuse Üldine tolli- ja kaubanduskokkulepe (GATT = General Agreement on Tariffs and Trade), seoses ümberkasvamisega Maailma kaubandusorganisatsiooniks. WTO alustas tegevust 1.1.1995. Tema tegevuses on kaks põhisihiti:

1. vaba võistluse soodustamine rahvusvahelises kaubanduses, mis sisuliselt tähendab sisseveo piiramist ainult tollimaksudega;
2. soodustada rahvusvahelise kaubanduse stabiilset arengut.

GATT loodi 1947. aastal ja ta kujutas endast riikide vabatahtlikku ühendust, mis hõlmas reeglite kogumit maailma kaubanduse juhtimiseks. Teisalt oli GATT ülemaailmne foorum, kus võeti vastu otsuseid kaubandusbarjääride alandamiseks ja lahendati vaidlusi.

Nimetatud kokkulepe põhines vabaturul, ausal konkurentsil, vabakaubandusel ja spetsialiseerumisel vastavate riikide majanduslikule kasule ning ettevõtete suhteliste eelistele. GATTi eesmärgiks oli likvideerida regionaalsed piirangud ja soodustused omavahelises kaubavahetuses, kaotada impordi koguselised kitsendused ning tollitariifid riikide vahelises kaubanduses. See aitas kaasa investeringute levikule ja kaubavahetuse arengule. GATT-i ajalooliseks lähtekohaks võeti nn. "stand still" põhimõte, millega taheti panna piir uute kaubanduslike takistuste kujunemisele II Maailmasõja järgsetel aastatel. GATT pidas läbirääkimisi kaubandustõkete kõrvaldamisel nn. voorude kaupa. 1964-67 toimus Kennedy voor, mille päevakorda võeti USA nõudmisel intellektuaalomandi õiguskaitse küsimused. 1979. aastal Tokyo voorus käsitleti pakendile esitatavaid nõudeid, toodete kontrolli ja märgistamise süsteemi. Riigi piire ületav kauplemine kaubamärki rikkivate toodetega oli võtnud sellise ulatuse, et arenenud tööstusriigid, kes pidasid end põhiliseks kahjukannatajaks, otsisid probleemile lahendust. Tööstusriigid ei põhjenda intellektuaalomandi kaitse vajadust mitte ainult oma majanduslike huvidega, vaid üritavad veenda, et see on tulutoov arengumaadele, sest ilma kaitseta ei ole innovatsiooni, tehnoloogia ja kapitali siirdamist ega uurimistööd. Majandusliku koostöö ja arengu organisatsioon (OECD) määretleb innovatsiooni kui uute ideede kasutamist turul konkurentsivõimelise toote või teenuse pakkumiseks uue või parandatud tehnoloogia või jaotusprotsessi kasutusele võtmiseks või uute meetodite rakendust teeninduses. Oluline on siin, et innovatsiooni käsitletakse kui **protsessi**, mis on kavandatud ja ellu viidud tehnoloogiate, uute toodete ja tehnoloogia kasutuselevõtuks. GATT-i üks funktsioone oli lahendada kaubandusvaidlusi, kusjuures suur osa neist lahendati bilateraalsete konsultatsioonidega. 15.4.1994 kirjutati alla Uruguai vooru lõppaktile, mille üheks osaks on nn. TRIPS-leping (intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide leping), mis on seni maailmas kõige ulatuslikum leping intellektuaalomandi valdkonnas. See leping sündis WTO poolt.

GATT-i ja WTO erinevused

1. WTO on oma liikmete poolest palju globaalsem kui GATT. TEMA liikmete hulka kuulub 150 riiki ja muud iseseisvat territooriumit, kusjuures paljud riigid taotlevad liikmeks saamist
2. WTO-l on tunduvalt laiem tegevuspiirkond kui ta eelkäijal, kuna ta kaasab mitmepoolsesse kaubandustegevusse ka sellised kommertstegevused nagu teenuste müük, ideede vahetus intellektuaalomandi kaitse alal ja investeringud.
3. WTO on välja arenenud rahvusvahelisest organisatsioonist, GATT oli aga oma olemuselt ajutine kokkulepe (st. polnud juriidiline isik), mida teenindas selleks puhuks loodud sekretariaat.

4. WTO administreerib ühtlustatud lepingute paketti, mida on kohustatud täitma kõik liikmed. GATT aga sisaldas palju kõrvallepinguid (näiteks dumpingu vastaste meetodite kohta), milles osalesid vähesed riigid.
5. WTO reeglid on tunduvalt täiuslikumad kui algse GATTi omad, kuna GATTi üldprintsip on laiendatud selliste tähtsate valdkondadeni nagu investeerimismeetmed, kauplemine teenustega ja intellektuaalomandi õigused.
6. WTO tühistab kaitsepoliitika teatud valdkondades, mis olid vanas GATTi versioonis rohkem või vähem piiratud (näiteks: ekspordi piirangud tekstiili osas, põllumajandus saadused)
7. WTO on kaubandusliku järelvalve organ, mis uurib regulaarselt üksikute liikmete kaubandusrežiime.

Nagu paljudes partnerlussuhetes võivad ka WTO liikmete vahel tekkida konfliktid. Sellisel juhul rakendab WTO mitmeid lepituse mehhanisme, et leida rahumeelseid lahendusi. Kaubandusvaidlusi, mida ei saa lahendada läbirääkimistega, arutatakse WTO vaidluskohtus. Seda tugevamalt kindlustab ühtlustatud protseduur võrdse kohtlemise kaubanduspartneritele ning innustab liikmeid oma kohustusi täitma.

22. detsembril 1995. a. sõlmiti leping Ülemaailmse Intellektuaalomandi Organisatsiooni ja WTO vahel eesmärgiga luua nende kahe organisatsiooni vahel koostöö ja selleks, et loodavat intellektuaalomandit puudutavad seadused ja määrused sobiksid omavahel. Leping jõustus 1.1.1996.

31. TRIPS-lepingu olemus ja põhisätted

TRIPS-lepingul on märkimisväärne mõju WTO liikmesriikide seaduste kooskõlastamisel. Selles on ette nähtud minimaalsed nõuded kõigis intellektuaalomandi õiguse valdkondades s.t. autoriõigus ja sellega kaasnevad õigused ning õigus valdkondades, mis hõlmavad kaubamärke, geograafilisi tähiseid, tööstusdisaini lahendusi, patente, mikrolülituste topograafiat.

TRIPS-leping loob intellektuaalse omandi kaitse minimaalse standardi, milleni peavad jõudma kõik WTO liikmesriigid ja see kohustab valitsusi vastu võtma meetmeid kaitsmaks intellektuaalomandi õigusi. Siin on asjadele lähenetud analoogiliselt Euroopa Liiduga s.t. kokkulepe fikseerib mingid kindlad eesmärgid, kuid jätab allakirjutanud riikidele otsustada, kuidas nendeni jõuda. TRIPS-leping ei keela riike seadmast kõrgemaid standardeid. Ta loob siduva rakendusmehhanismi riikidele, kes on ühinenud vastavate intellektuaalomandi alaste rahvusvaheliste konventsioonidega. Eeskätt

1. Tööstusomandi kaitse Pariisi konventsiooniga (1967. aasta redaktsioonis)
2. Berni konventsiooniga kirjandus- ja kunstiteoste kaitseks (1971. aasta redaktsioonis)
3. Rahvusvahelise konventsiooniga teoste esitajate, fonogrammide tootjate ja ringhäälingu organisatsioonide kaitseks nn. Rooma konventsiooniga 1961. aastast (Eesti liige ei ole)
4. Intellektuaalomandi lepinguga integraalskeemide valdkonnas 1989. aastast

TRIPS-leping annab suuremaid majanduslikke eeliseid intellektuaalomandi õiguse valdajatele, kui leping, milles osaleb vaid grupp riike.

TRIPS-lepingu eesmärk on

1. GATT-i põhiprintsiipide rakendamine koos rahvusvaheliste intellektuaalset omandit käsitletavate konventsioonidega
2. Luua intellektuaalse omandi kaitse seadusi ja meetmeid nende täideviimiseks
3. Multilateraalsete vaidluste lahendamine (lahendamise korraldus)
4. Üleminekumääruste loomine

TRIPS-lepingu põhiprintsiipe on kolm:

1. Luua minimaalsed standardid alla kirjutatud riikides intellektuaalse omandi kaitseks ja kaitse rakendamiseks. Lepinguga fikseeritud minimaalsed standardid ei takista riikidel seadmast kõrgemaid standardeid.
2. Iga riik kaitseb teiste riikide kodanikke andes neile lepingus sätestatud õigused. See rahvusliku režiimi printsiip tuleneb GATTi rahvusvahelisest kaubanduse põhitingimustest ning intellektuaalomandi rahvusvahelistest aluskokkulepetest.
3. Alla kirjutatud riigid peavad teiste riikide kodanike intellektuaalset omandit kaitsma sama hästi kui enda kodanike oma. (Kui ühe riigi kodanikule on antud mingid õigused, tuleb anda samad õigused ka teiste liikmesriikide kodanikele.) Seda nimetatakse MFN-printsiibiks (MFN = Most Favoured Nation).

TRIPS-lepingu loojad on võtnud eesmärgiks kõrvaldada takistusi rahvusvahelise kaubanduse arengus ja kindlustada, et kasutusele võetavad reeglid ei saaks takistuseks legaalsele kaubandusele. TRIPS-lepingu sissejuhatavas osas märgitakse, et on vaja välja töötada võltskaupadega rahvusvahelist kaubandust käsitlevate põhimõtete ja reeglite mitmekohaline raamistik, kusjuures intellektuaalse omandi õigus on eraõigus.

Autoriõigus ja ta naaberõiguste minimaalne standard

Teatavasti autoriõigus kaitseb teose väljendusvormi, mitte aga ideid, protsesse või matemaatilisi valemeid. Uruguai voo läbirääkimistel vaieldi, kas arvuti programmid peaksid olema kaitstud kui kirjandusteosed või nad peaksid saama iseseisva kaitse. Vastavalt TRIPS-lepingu artiklile 10, on arvutiprogrammid kas lähtetekstina või objektкодina kaitstavad nagu kirjandusteosed vastavalt Berni konventsioonile. Andme- või muu materjali kogusid, nii arvutiga loetavaid või muul kujul, kaitstakse TRIPS-lepingu

alusel.

TRIPS-lepingu liige tagab arvutiprogrammide ja kinematograafia teoste puhul autoritele ning nende õigusjärglastele, kas lubada või keelata nende autoriõigusega kaitstud tööde või koopiade rentimist üldsusele. Autoriõiguse kestus on autori iga + 70 aastat pärast tema surma. *Uus: Autoriõiguse kehtivuse tähtaja üldreegli sätestab §3, 11: Autoriõigus kehtib kogu eluaja +70 aastat pärast surma.*

Kaubamärk

Vastavalt TRIPS-lepingu artiklile 15 võib kaubamärk olla iga tähis või selle kombinatsioon, mille abil ühe ettevõtte kaupu või teenuseid võib eristada teiste ettevõtete omadest. Liikmesriigid võivad nõuda kaubamärgi registreerimise tingimusena seda, et märgid oleksid visuaalselt tajutavad. Liikmesriigid võivad kaubamärgi registreeritavuse teha sõltuvaks kasutamisest. Kaubamärgi esmane registreerimine ja iga pikendamine annab kehtivusaja vähemalt seitsmeks aastaks. Kaubamärgi registreerimist võib piiramatult pikendada. Kui registreerimise kehtimise säilimises nõutakse kasutamist, võib registreerimise tühistada alles pärast vähemalt kolme aastast mittekasutamise perioodi juhul kui kaubamärgi valdajal on mõjuvaid põhjusi, mis takistab sellist kasutamist.

Geograafilised tähised

Vastavalt lepingu artiklile 22 käsitletakse geograafilise tähisena täiseid, mis näitavad, et kaup on pärit teatud liikmesriigi territooriumilt või selle territooriumi teatud piirkonnast või paikkonnast või maine või mõni muu iseloomustav tunnus on olulisel määral seostatav geograafilise kohaga.

Uruguay voo ajal väitsid USA ja veel mõned riigid, et sõna s^hampanja on saanud teatud jooki tähistavaks üldnimeliseks, samal ajal Euroopa Liit väitis vastupidist.

Tööstusdisaini lahendused

Tööstusdisaini lahendused peavad saama kaitset vastavalt lepingule vähemalt 10 aastat. Kaitstud tööstusdisaini lahenduse omanikud peavad olema võimelised ära hoidma jäljendavate kaupade tootmist, müüki ja importimist. Kaitse saamiseks tööstusdisaini lahendusele võib esitada iseseisvalt loodud tööstusdisaini lahendused, mis on uued või originaalsed.

Patendid

Vastavalt lepingu artiklile 27 võib patentida iga leiutist, nii tooteid kui ka meetodeid kõigis tehnikavaldkondades, kaasa arvatud põllumajanduses, tingimusel, et see on uus, omab leiutustaset ja on tööstuslikult kasutatav. Liikmesriigid võivad patentimise välistada järgmistel juhtudel:

1. Inimeste või loomade raviks kasutatavad diagnostika, teraapia ja kirurgia meetodite puhul
2. Taimede ja loomade puhul, v.a. mikroorganismid
3. Põhiliselt bioloogilised meetodite puhul, mida kasutatakse taime ja loomakasvatuses, v.a. mitte- ja mikrobioloogilised

Mikrolülituste topograafia

TRIPS-lepingu kohaselt kaitstakse mikrolülituste topograafiat vastavalt intellektuaalomandi lepingule integraalskeemide valdkonnas. Liikmesriikide puhul, kus kaitse tingimusena on nõutav registreerimine, ei tohi topograafiate kaitse kestus lõppeda enne 10 aasta möödumist alates taoluse esitamise või esimese kommertskasutamise kuupäevast maailma mistahes paigas. Liikmesriikide puhul, kus registreerimine ei ole kaitse tingimuseks, ei tohi topograafiate kaitse kestus olla lühem kui 10 aastat esimesest kommertskasutusest mistahes maailma paigas. Liikmesriigid võivad sätestada, et kaitse lõpeb 15 aasta möödumisel selle loomisest.

TRIPS-lepingu kolmas osa käsitleb intellektuaalse omandi õiguskaitsese teostamist, kusjuures detailselt reguleeritakse tsiviil- ja administratiivprotseduure vaidluste lahendamisel. Liikmesriigid peavad kindlustama oma seadustegaprotsessuaalsed reeglid võimaldamaks TRIPS-lepingu õigusrikkumiste puhul efektiivset tegutsemist. Protseduur peab ära hoidma barjääride tekke seaduslikus kaubanduses ja andma tõhusama kaitse õigusrikkumiste vastu. Loodetakse, et TRIPS-lepingu alusel kohandatavad meetmed vähendavad mingil määral iga aastast miljarditesse dollaritesse ulatuvat piraatlusega tekitatavat kahju. Intellektuaalse omandi õiguskaitsesega seotud menetlused peavad olema ausad ja erapooletud. Lepingu antud osaga ei looda kohustust rajada intellektuaalse omandi õiguskaitsese tagamiseks eraldi kohtusüsteem lahus muust kohtusüsteemist üldisete seaduste täitmise tagamiseks. TRIPS-lepinguga hõlmatud õiguskaitsese tagamiseks võimaldavad riigid tsiviilkohtu menetluse kasutamist. Kostjal on õigus saada õigeaegselt kirjalik piisavalt detailne teade, milles oleks näidatud hagi alus, kusjuures pooli võib esindada sõltumatu advokaat. Menetlus peab tagama konfidentsiaalse teabe kaitsmise, kui see ei ole vastuolus põhiseaduslike nõuetega. Vastavalt lepingu artiklile 44 on kohtu organitel õigus anda poolele korraldus rikkumine lõpetada ja muuhulgas takistada intellektuaalset omandit rikkuvate importkaupade sissepääsu nende juristiktsiooni all olevatesse kaubanduskanalitesse vahetult pärast tolliprotseduuride täitmist selliste kaupade suhtes. Kohtuorganitel on õigus kohustada õigusrikkujat maksma kahjutasu, mis oleks piisav kompenseerimaks kahju, mida õiguse valdaja on saanud oma intellektuaalse omandi õiguse rikkumise tõttu rikkuja poolt, kes teadis või pidi teadma, et ta paneb toime rikkumise. Rikkumise tõhusaks tõkestamiseks on kohtuorganitel õigus määrata, et kaubad, mida nad on leidnud õigusi rikkuvat, tuleb kaubandusest kõrvaldada igasugust kompensatsiooni maksmata, või kui see ei ole vastuolus põhiseaduse nõuetega, tuleb hävitada. Kohtuorganitel on samuti õigus määrata, et materjalid ja seadmed, mida kasutatakse rikkuvate toodete valmistamisel, kõrvaldatakse kaubandusest, et edasiste rikkumiste ohtu igati välistada. Kriminaalkaristused peaksid hõlmama vabaduskaotust ja piisavalt suuri rahatrahve. Karistused peaksid olema võrreldavad teiste sama raskete õigusrikkumiste eest määratavate kriminaalkaristustega. Justiitsorganite meetmed peaksid hõlmama piraatkaupade ja seaduse rikkumise toimepanekul kasutatavate vahendite ja materjalide konfiskeerimist, arestimist või hävitamist. Eestis on vaja senisest tõhusamalt kaitsta omandit ja autoriõigusi ning viia meie seadustik kooskõlla rahvusvaheliste kokkulepete tunnustatud põhimõtetega. TRIPS-lepingu viies osa sätestab vaidluste ennetamisega seonduvad küsimused ja vaidluste lahendamise korra. Vaidluste ärahoidmise ja lahendamise sätetel on TRIPS-lepingus erinav struktuur. Nimelt üks osa sätteid fikseerib kas lahendamise või ärahoidmise meetmed. Teise osana on lepingus sätted, mis puudutavad otsuste vastuvõtmist ja elluviimist. Vaidluste lahendamise sätted on kohaldatavad ainult liikmete vaheliste vaidluste puhul ega ole kohaldatavad eraisikute vaheliste vaidluste puhul. WTO asutamisleping fikseerib nn. vaidluste lahendamise organi, kellel on õigus luua vaekogusid, heaks kiita vaekogu ja apellatsioonikogu ettekandeid ja korraldada järelvalvet otsuste ja soovitude elluviimise üle. Kõik vaidluste lahendamise organi otsused (kaasa arvatud vaekogu omad) peavad olema vastu võetud konsensusel alusel. Sealjuures konsensus loetase olevat saavutatud siis, kui ükski kohalolev vaidluste lahendamise organi liige ei ole otsuse vastu.

Alates 19. juunist 1993. a. oli Eesti GATTi vaatlejaliige, mis ei pane kohustusi ega anna ka mingeid õigusi. Saadakse vaid sekretariaadist vastavat infot. 8. märtsil 1994. esitas Eesti Vabariik avalduse GATTi astumiseks. Pärast WTO loomist vormistati see ümber WTO avalduseks. WTO-ga ühinemiseks peab vastav riik esitama avalduse ja memorandumi oma majanduspoliitika ja väliskaubanduse kohta. WTO moodustab töögrupid, mille tööst võivad osa võtta kõikide riikide esindajad. Need töögrupid esitavad memorandumi alusel arvamuse riigi majanduse ja väliskaubanduse kohta. Edasi töögrupp vormistab otsuse projekti, mis kujutab endast ka soovitusi ühinemiseks WTO-ga, või tähtaega, mille jooksul riik peab kõrvaldama oma erinevused WTO nõuetest. WTO nõukogu arutab otsuse läbi ja kui 2/3 WTO liikmetest hääletab riigi ühinemise poolt, võib see protokollile alla kirjutada ja organisatsiooniga ühineda.

Eesti ühinemine WTO-ga toob endaga kaasa järgmised eelised:

1. WTO liikmelisus on tähtis seoses Euroopa Liitu astumisega. Euroopa Liit on WTO kollektiivliige, kus kõik liikmed on eraldi WTO liikmed, kes teostavad oma poliitikat komisjoni esinduse kaudu.
2. See tagab teiste WTO liikmete turgudele oma kaupu müües enamsoodustus režiimi, ilma et seda oleks vaja saavutada kahepoolsete kaubanduskokkulepetega.

3. WTO tagab eri valdkondades konkurentsi tingimuste ühtlustamise.
4. WTO-sse astumine on Eestile tähtis Eesti - Vene majandussuhete stabiliseerimise seisukohalt.
Kui Eesti ja Venemaa oleksid WTO täisliikmed, siis ei saaks Venemaa kehtestada Eesti suhtes topelt tolle impordilt ja siduda neid poliitiliste taotlustega, vaid tagaks teiste riikidega võrreldes võrdväärse kohtlemise.

WTO liikmelisus tagab Eesti õiguste efektiivse kaitse vastavalt riikide vaheliste kaubandusvaidluste pidamise ja lahendamise multilateraalsele süsteemile.

32. EV mikrolülituste topoloogia kaitse seaduse põhisätted

Tähtsaim leping on 26. mail 1989 a. Washingtonis vastu võetud intellektuaalomandi leping integraalskeemide valdkonnas. Integraalskeem on elektroonikafunktsioonide täitmiseks valmistatud toode (seadis) lõpp- või vahepeelses kujus, mis sisaldab vähemalt ühe aktiivse elemendi ja mille ühendused on tehtud lahutamatu materjali pinnal ning toode (seadis) moodustab ühtse terviku. Mikrolülituste topograafia tähendab elementide, kus vähemalt üks element on aktiivne, kolmemõõtmelist asetust ja mõnede või kõigi elementide vahelisi ühendusi või niisugust kolmemõõtmelist asetust, mis on ettevalmistatud integraalskemi tootmiseks.

Saksamaa mikrolülituste topograafiate kaitse seadus (22. okt 1987) alusel kaitstakse mikrolülituste topograafiate originaalseid kolmemõõtmelisi struktuure. Seadus kehtib ka iseseisvalt kasutatavate osade suhtes ning kujutistele mikrolülituse tootmiseks. Mikrolülitus on originaalne, kui see on intellektuaalse töö tulemus ja seda ei ole toodetud teise mikrolülituse reprodutseerimise kaudu ja see ei ole tavaline. Tavalistest osadest koosnevat mikrolülitust kaitstakse niivõrd, kui see on originaalne tervikuna.

Austria mikrolülituste topograafiate kaitse seaduse kohaselt kaitstakse vastava taotluse alusel mikrolülituste topograafiate kolmemõõtmelisi struktuure. Kaitse ei laiene kontseptidele, protsessidele, süsteemidele ja meetoditele, mille põhjal mikrolülitus on toodetud, ega mingile teabele, mis on mikrolülitusse salvestatud, vaid ainult mikrolülitus kui niisugusele. Mikrolülitus on originaalne, kui see on mikrolülituse looja intellektuaalse töö tulemus ning see ei ole tavaline.

Ts^ehhi Vabariigi mikrolülituste topograafiate kaitse seaduse kohaselt tähendab mikrolülitus seeriat omavahel seotud kujundeid, mis on fikseeritud tasandiliselt või kolmemõõtmeliselt ning iga kujund viitab pooljuhttoote ühe osa mudelile või osale või pooljuhttoote pinnale või selle osale, mistahes töötlemisstaadiumis. Selle seaduse alusel on pooljuhttoode mikroelektroniline toode, selle lõplikul või vahepealsel kujul. Tootel on elektrooniline funktsioon ja see koosneb kerest, mis omakorda hõlmab vähemalt ühte ettemääratud osa juhtivast, isoleeritud või pooljuhtivast materjalist.

Ungari seaduse mikrolülituste kaitse kohta alusel kaitstakse ainult originaalseid mikrolülitusi. Mikrolülitus on osade, millest vähemalt üks on aktiivosa, ja pooljuhttoote mõne või kõigi vaheühenduste mistahes kujul kolmemõõtmelist paigutust, või töötlemiseks mõeldud pooljuhttoote kolmemõõtmelist paigutust. Mikrolülitus on originaalne, kui see on selle looja intellektuaalse töö tulemus ning ei ole selle loomise ajal tööstuses tavaline. Kaitstakse ka mikrolülitust, mis koosneb tavaliste osade originaalsest paigutusest.

WIPO Rahvusvahelise Büroo poolt integraalskeemide mikrolülituste topograafia kaitse seaduse eelnõu alusel on integraalskeem toode, selle lõplikul või vahepealsel kujul, kus selle osad, millest vähemalt üks on aktiivosa, ning mõned või kõik vaheühendused on terviklikul kujul materjalitükis ja/või tükil ning millel on elektrooniline funktsioon. Mikrolülitus ja topograafia on sünonüümid ja tähendavad osade, millest vähemalt üks on aktiivosa, ja integraalskeemi mõnede või kõikide ühenduste mistahes kujul kolmemõõtmelist paigutust või töötlemiseks mõeldud integraalskeemi kolmemõõtmelist paigutust. Integraalskeemide mikrolülituste kaitse tagamise põhjuseks ei ole mitte ainult mikrolülituse looja õiglane ....., vaid ka mikrolülituste loomise soodustamise funktsioon, mis omakorda võib soodustada adekvaatse hulga inim-, finants- ja tehnoloogiliste resursside kasutamisel uute tehnoloogiliste lahenduste ja originaalsete toodete tootmiseks tarbijate huvides, tehnika progressi edendamist ja selle progressi laiendamist välistehnoloogia laiendamise kaudu. Nagu näitab maailma praktika, on tehnoloogia siire kiirem ja turvalisem, kui reprodutseerimine või kui tootmine toimub koostöös tehnoloogia loojaga. Integraalskeemide mikrolülituste olemusest tuleneb, et nende suhtes ei saa kohaldada autoriõiguse, tööstusdisaini lahenduste või leiutiste patendikaitse kehtivaid süsteeme. Seetõttu enamus riike, kes tunnustavad intellektuaalomandit integraalskeemidele, annavad ..... integraalskeemide mikrolülitusle. Nimetatud eelnõu kohaselt integraalskeemide mikrolülitus kaitstakse maaletoomise, müümise, reprodutseerimise ja muul viisil levitamise eest. Õiguskaitse ulatus on seetõttu sarnane intellektuaalomandi õiguskaitsele. Oluline erinevus tuleneb kaitse algusest ja seetõttu erineb see kaitsesüsteem teiste intellektuaalomandi

õiguste kaitstesüsteemist. Kuigi TRIPS leping ja Washingtoni leping kaitse alguse kuupäevast ei räägi, loevad paljud kehtivad integraalskeemide mikrolülituste kaitse seadused (näiteks USA, EL liikmesriigid) sellist kaitset alates esmakordse kommertskasutuse kuupäevast maailmas, kui selline kasutamine on toimunud ja kui sellist kasutamist ei ole toimunud, siis kuupäevast, mil esitati mikrolülitus registreerimistaotlus või mil see mikrolülitus registreeriti. USA seadus ütleb, et kaitse algab registreerimisest. WIPO seaduse eelnõu sätestab selle seaduse peamise põhimõtte, et kaitset võib taotleda ainult sellistele integraalskeemidele, mis on originaalsed. Originaalsuse nõude täitmiseks peavad olema täidetud 2 tingimust:

1. Mikrolülitus peab olema selle looja enda intellektuaalse töö tulemus;
2. See ei või loomise ajal olla tavapärane mikrolülitus loojate ja integraalskeemide tootjate seas.

Kui mikrolülitus on olnud maailmaskommertskasutuses, tuleb selle registreerimistaotlus esitada 2 aasta jooksul. Kui mikrolülitus koosneb tavapäraste osade kombinatsioonist, siis sellistel juhtudel võimaldatakse mikrolülituse kaitset vaid siis, kui kombinatsioon tervikuna vastab originaalsuse nõuetele. Õigus mikrolülituse kaitsele kuulub selle mikrolülituse loojale. Sealjuures võib see õigus üle minna pärimise teel. Samuti võib omanik need õigused ka loovutada. Vastavalt WIPO seadusele omavad kõik füüsilised ja juriidilised isikud õigust kaitsele vaatamata rahvusele ja kohale. Selle põhimõtte kohaselt on iga Washingtoni lepingu osaline ja TRIPS-lepingu liikmesriik kohustatud võimaldama iga teise lepinguosalise füüsilistele või juriidilistele isikutele, kellel on tegelik ja püsiv asukoht integraalskeemide tootmiseks või mikrolülituste loomiseks ükskõik millise teise lepinguosalise riigi territooriumil, samasuguse kaitse nagu oma riigi kodanikele. Seda nimetatakse rahvusliku kohtlemise põhimõtteks. WIPO seaduse eelnõu loetleb kaitstud mikrolülitus suhtes tehtavad teod, mida võib sooritada seaduspäraselt vaid ainult õiguse omaniku nõusolekul. Siia kuulub:

1. kaitstud mikrolülituse reprodutseerimine, maaletamine, müümine või muul viisil levitamine kommertseesmärkidel;
2. mikrolülituse reprodutseerimine, kui seda on tehtud isiklikes huvides analüüsimise, hindamise, uurimise või õpetamise eesmärgil.

Erandiks on õigus omaniku õigustele osas, mida nimetatakse vastupidiseks tehnoloogiaks. Sellisel juhul isik, kes ei ole õiguse omanik, mitte ainult ei hinda ja analüüsi kaitstud mikrolülitust, vaid lisas sellele loob ka uue mikrolülituse, mis võib sisaldada kaitstud mikrolülitust osaliselt või tervikuna. See erand kehtib vaid juhul, kui uus mikrolülitus vastab originaalsuse nõudele. Seetõttu, kui mikrolülitus on loodud hindamise ja analüüsi põhjal ja ei ole originaalne, ei ole kaitstud mikrolülitus reprodutseerimine, selle liitmine integraalskeemile ja seda mikrolülitust sisaldava integraalskeemi kasutamine kommertseesmärkidel lubatud. Vastupidise tehnoloogia kasutaja ei pea maksma hüvitust õiguste omanikule.

WIPO sätestab õiguste ammendumise mikrolülituse või selliste mikrolülitust sisaldavate integraalskeemide puhul, mis on turustatud omaniku poolt või tema nõusolekul. Nimetatud eelnõu sätestab erandi kaitstud integraalskeemide heauskse omandaja kasuks. Nimetatud erand on kahes mõttes piiratud:

1. mikrolülituste ebaseaduslikust reprodutseerimisest teate saamisel võib importida, müüa või muul viisil levitada vaid laos olevat või tellitud kaupa;
2. selliste tegude eest on vastavasisulise teatesaamisel heauskne omandaja kohustatud maksma õiguste omanikule tasu, mis on ekvivalentne mõistliku kasutustasuga, mida tal tulnuks maksta nende vahel vabalt sõlmitud litsensilepingu alusel. (Ekvivalentne kasutustasu on tasu, mille suhtes heauskne omandaja ja õiguste omanik kokku lepivad, kui ei, siis määrab kohus.)

WIPO seaduse eelnõu sätestab ka integraalskeemide topograafia kaitse alguse ja kestuse. Kaitse algab kas:

1. mikrolülituste esimese kommerts kasutamise kuupäevast maailma mistahes paigas, st kuupäevast, mil mikrolülitus on olnud kättesaadav avalikkusele ja ligipääsetav konkurentidele;
2. taotluse esitamise kuupäevast, kui enne seda pole mikrolülitus olnud kommertskasutuses. Eristatakse kuupäeva, millest alates kaitset võimaldatakse ja kuupäeva, millest alates taotleja võib oma õigusi rakendada. Kui mikrolülitus on kasutatud enne taotluse esitamist, ei ole need kuupäevad samad, kuna kaitset saab rakendada ainult juhul, kui registreerimistaotlus on esitatud 2 aasta jooksul esmakordsest kommertskasutusest;
3. kui mikrolülitus ei ole veel olnud kommerts kasutuses, siis algab ja rakendatakse õiguskaitset alates registreerimistaotluse kuupäevast.

Mikrolülitus õiguskaitse saamiseks tuleb esitada registreeringu taotlus, mis peab sisaldama mikrolülituse lühikese ja täpse kirjelduse. Viimane koosneb nimetusest või tootenimetused, millega see liidetakse ning viitega valdkonnale, millega toode on seotud. Taotlus peab sisaldama ka joonise, mis seletab mikrolülituse elektroonilist funktsiooni ja kui integraalskeemile liidetud mikrolülitus on olnud kommertskasutuses, siis tuleb taotlusele lisada ka integraalskeemi näidis. Mikrolülituste seaduse eelnõu sätestab ka omandiõiguse ülemineku kas litsensilepingu alusel või õiguste loovutamisel. Sama eelnõu sätestab ka mikrolülituse registreeringu tühistamise kolmandate isikute või huvitatud isiku poolt. Huvitatud isik on isik, keda ettenähtud nõuetele mittevastav mikrolülituse registreeringu olemasolu takistab nimetatud mikrolülitust kasutamast. Kuna mikrolülitus registreerimisel mingit sisulist ekspertiisi ei tehta võib tühistamist nõuda järgmistel põhjustel:

1. taotluse alusel esitatu ei ole integraalskeemi mikrolülitus;
2. mikrolülitus ei ole originaalne;
3. isikul, kelle nimi kanti mikrolülituste registrisse ei olnud õigust kaitsele (taotlust esitada);
4. registreerimistaotlust ei esitatud 2 aasta jooksul alates esimesest kommertskasutusest maailma mistahes paigas.

Mikrolülitus omanikul on õigus esitada iga isiku vastu, kes on rikkunud või rikub või võib rikkuda mikrolülituse registreerimistaotlusega antud õigusi. Eelnõu sätestab, et vastav riik peab sätestama kriminaalsanktsioonide rakendamise võimaluse tahtlike rikkumiste puhul.

33. Vastutus intellektuaalse omandi valdaja õiguste rikkumise eest. Juriidilise isiku haldusvastutus.

Autoriõigusi teostab Eestis kollektiivselt Eesti Autorite Ühing. Selle asutamisoskus võeti vastu 8.10.1991. loomeinimeste initsiatiivil. Eesti autorite Ühingu põhikiri tugines 1932. aastal loodud Eesti Autorikaitse Ühingu õigusjärgluse ideele.

Teiseks organisatsiooniks, kes kollektiivselt esindab autoreid, on Eesti Audiovisuaalautorite Ühing. See organisatsioon esindab režissööre, stsenaariste, heliloojaid, kunstnikke.

Kolmas organisatsioon on Eesti Fonogrammitootjate Ühing. Selle ühingu eesmärgiks on esindada ja edendada fonogrammide ja muusikavideote tootjate huve Eesti Vabariigis.

4.07.1997. moodustati Valitsuse korraldusega autoriõiguse alal piraatluse vastase võitluse abinõude ning selle alaste õigusaktide muutmiseks ettepanekute väljatöötamiseks komisjoni. See komisjon on välja töötanud ettepanekud tolliseaduse muutmiseks, tarbijakaitse seaduse muutmiseks, kriminaalkoodeksi muutmiseks ja haldusõiguse alase seadustiku muutmiseks. Uued mõisted. Piraatkoopia on käesoleva seaduse tähenduses teose või autori õigusega kaasnevate õiguste objekti mistahes materjalide vormis (Näiteks elektrooniline teavik, trükis vms) ilma teose autori õigusega kaasnevate õiguste valdaja loata reprodutseeritud koopia ühes vastava pakendiga või ilma selleta.

Autoriõiguse seadust täiendati nii. Õiguste kollektiivne esindamine toimub üldjuhul järgmiste valdkondadega seonduvalt

1. Muusika ja kirjandusteoste avalik esitamine
2. Muusika, kirjandusja kunstiteoste ülekanndmine
3. Kujutava kunsti teoseedasimüümise eest tasu kogumine ja jaotamine
4. Audiovisuaalse teose ja teose helisalvestise isiklikeks vajadusteks kasutamiseks tasu kogumine
5. Raadio- ja televisiooni saadete ja programmide taasülekanndmine
6. Muusika- ja kirjandusteoste, helisalvestise reprodutseerimine ning muusika, kirjanduse ja muude kunstiteoste audiovisuaalne reprodutseerimine.
7. Perioodiliste väljaannete poolt kujutava kunsti teoste ja fotograafiateoste reprodutseerimine.

Kollektiivse esindamise organisatsioonid teostavad ja kaitsevad oma liikmete varalisi ja isiklik mittevaralisi õigusi nende organisatsioonide põhikirjas ja liikmelepingus ettenähtud korras sealhulgas

1. annavad nõusoleku teose või autoriõigustega kaasnevate õiguste objekti (esituse, fonogrammi, raadio- ja televisioonisaate või programmi) kasutamiseks, sõlmides selleks kasutajaga vastava lepingu.
2. otsustavad autoritasu, litsentsitasu, esitaja tasu või muu tasu suuruse, pidades vajaduse korral sellealaseid läbirääkimisi.
3. koguvad ja maksavad välja tasu teoste või autoriõigusega kaasnevate objektide kasutamise eest.
4. loovad ja kasutavad sihtfonde Eesti autorite ja esitajate loometingimuste parandamiseks ja sotsiaalseks kindlustamiseks ning tutvustamiseks välismaal.
5. kaitsevad ja teostavad autorite ning autoriõigusega kaasnevate õiguste valdajate õigusi kohtus ja muudes institutsioonides.
6. arendavad igasugusest muud tegevust autoriõiguste ja autoriõigusega kaasnevate õigustega teostamise alal vastavale autoritelt saadud volitustele.

Uueks paragrahviks on kaabelvõrku vahendusel taasesitamine kollektiivse organisatsiooni kaudu. Täiendatud on ka õiguste kaitse vastutust.

Autoriõiguste tsiviilõiguslik kaitse.

Seal on kirjas: autori või teose esitaja isiklike mittevaraliste õiguste rikkumiste tuvastamisel, võib kohus ilma, et oleks eraldi vaja teada tekitatud kahju suurust, mõista neid õigusi rikkunud isikult autorile või teose esitajale hüvitise 20000-50000 krooni juhul, kui ei ole tõendatud suuremat rikkumist. Varaliste õiguste rikkumise tuvastamisel võib kohus ilma, et

oleks vajalik eraldi tõendada tekitatud kahju suurust, mõista neid õigusi rikkunud isikult autori või õiguste valdaja kasuks välja hüvitise 20000-100000 krooni juhul, kui ei ole tõendatud suurema kahju tekitamine.

Uueks on veel ka see, et sätestatakse juriidilise isiku haldusvastutus. Juriidilise isiku poolt autoriõiguste või autoriõigusega kaasnevate õiguste rikkumise eest määratakse rahatrahv 20000-50000 krooni. Juriidilise isiku poolt piraatkoopiaga kauplemise eest määratakse rahatrahv 50000-100000 krooni. Juriidilise isiku poolt piraatkoopia avaliku esitamise, üldsusele näitamise või ülekandmise eest määratakse rahatrahv 50000-150000 krooni. Juriidilise isiku poolt piraatkoopia valmistamise eest määratakse rahatrahv 150000-200000 krooni. Juriidilise isiku poolt teose ebaseadusliku reprodutseerimise vastase kaitsevahendi, samuti kaabli või satelliidi vahendusel üle kantava signaali vastase kaitsevahendi kõrvaldamiseks mõeldud tehnilise vahendi hoidmise, kasutamise või müümise eest määratakse rahatrahv 150000-250000 krooni.

Erikonfiskeerimise rakendamine.

Seda võib kohaldada sõltumata karistuse määramisest või asjaolust, kellele erikonfiskeeritav ese või aine kuulus või selle eseme või aine seaduslik valdaja oli tuvastatud. Seda kohaldatakse piraatkoopiatele ja -toodetele.

Muudatused, mis võimaldavad määrata rahatrahve, tulevad ka tarbijakaitse seadusesse.

Muudatused tolliseadusesse.

Toll võib nüüd erikonfiskeerida eksofiilse kauba vastavalt kohtu kirjalikule loale.

Eesti Autorite Ühing hindab piraatmuusika ja -videote käibeks 460 miljonit krooni. BSA hindab piraattarkvara käibeks 400 miljonit krooni.

15.04.1998. alates võib vastavalt Vabariigi Valitsuse määrusele teha rahatrahvi, kui seda määrust rikutakse.

34. Rahvusvaheline Patendiklassifikatsioon

Eestis on kasutusel rahvusvaheline patendiklassifikatsioon.

Klassifikatsioone, mida kasutatakse patendidokumentatsiooni liigitamisel nimetatakse patendiklassifikatsioonideks. Ajalooliselt on välja kujunenud saksa, inglise, ameerika ja rahvusvaheline patendiklassifikatsioon. USAs kasutatakse oma klassifikatsiooni. Kõik nad on üles ehitatud kas eriala või funktsionaalsel printsiibil. Esimesel juhul tuleb leiutised rühmitada väljakujunenud kasutusfääride kohaselt teaduse, tehnika ja rahvamajanduse harude järgi. Teisel juhul nende poolt täidetavate funktsioonide ja saadavate tulemuste järgi. Saksa patendiklassifikatsioon on esimest tüüpi, ameerika oma on teist tüüpi. Rahvusvaheline patendiklassifikatsioon on kompromiss nende kahe tüübi vahel.

Rahvusvahelises patendiklassifikatsioonis koosnevad rubriikide identifikaatorid tähtedest ja numbritest, mis tähistavad

1. liiki (kokku 8, tähistatakse ladina suurtähtedega)
  - A - tarbeesemed
  - B - tehnoloogia protsessid
  - C - keemia ja metallurgia
  - D - tekstiil ja paber
  - E - ehitus
  - F - raskemehaanika, valgustus ja küte, mootorid ja pumbad, relvad ja lahingumoon
  - G - füüsika
  - H - elekter
2. klassi (tähistatakse kahekohalise araabia numbriga, ette on kirjutatud liik)
Põhimõtteliselt võib igal liigil olla 99 klassi. Osa numbraid võib olla vahele jäetud, et lisada uusi klasse
3. allklass (tähistatakse ainult suurte ladina kaashäälikute tähtedega)
4. rühm (tähistatakse kahekohaliste araabia numbritega, mis on paarditud)
5. allrühm (tähistatakse kahe või kolmekohaliste numbritega, mis on paarditud)

Rahvusvahelist patendiklassifikatsiooni tähistatakse üldjuhul nii

Int.Cl. 6
6 on ülevaatamise number.

harvemini: IPC

35. Patendi dokumentatsioon. Patenditaotluse koostamine.

Majandusministri määruses nr. 19 (18.12.1996) on kinnitatud patenditaotluse koostamise ja patendi taotlemise juhend. (RTL 1997, 11, 74)

Patenditaotluse objekt võib olla seade, meetod, aine või mikroorganismi tüvi või nende kombinatsioon, samuti tuntud seadme, meetodi, aine või mikroorganismi tüve kasutamine uuel otstarbel. Aine all mõeldakse ka bioloogilist materjali kaasa arvatud taime osad ja loomade kehaosad, ent mitte taimesordid ja loomatõud. Mikroorganisme kasutatakse eriti toiduainete ja farmaatsiatööstuses. Selleks, et mikroorganisme kaitsta, peaks olema oma mikroorganismide kollektsioon. Kuna see on väga kallis üleval pidada, sõlmiti 1977. Budapestis leping mikroorganismide kaitse kohta. Selle lepingu liige on ka Eesti. See leping sätestab, et on olemas deponeerimisasutused, kust tuleb võtta tõend mikroorganismi kohta.

Patendi taotluses mõeldakse seadme all mistahes majandusharus tööstuslikuks tootmiseks mistahes konstruktsioone ja ka nende iseseisva funktsiooniga konstruktsiooni elemente s.h. kooste ja detaile. Konstruktsioon on tööstuslikuks tootmiseks sobiv siis, kui seda saab tööstuslikult tiražeerida. Seadmeid iseloomustatakse konstruktsiooni tunnustega, milleks on

1. konstruktsiooni elemendid, millest seade koosneb
2. elementide omavaheline paigutus
3. elementide vaheliste ühenduste teostusviis
4. elementide konstruktsiooniliste ja tehniliste näitajate iseärasused
5. elementide mõõtmete ja geomeetrilise kuju iseärasused
6. elementide valmistamiseks kasutatud materjalid või keskkond, mis täidab elemendi ülesannet

Patendi taotlus peab sisaldama järgmised dokumendid

1. Patendi saamise avaldus
2. Leiutiskirjeldus
3. Ühe või mitme punktiline patendinõudlus.
See on leiutise autori õiguste mõõdupuu ja selle koostamise õigsusest sõltub patendi edasine saatus. Seetõttu selle koostamine nõuab antud tehnikaharu tundmist ja juriidilisi teadmisi.
4. Joonis või muu illustreeriv materjal, millele viidatakse lühikirjelduses
5. Leiutise olemuse lühikokkuvõte (eesti ja inglise keeles).
6. Riigilõivu tasumist tõendav dokument.

Patendi taotlust võib vahetult esitada patendiametisse Eesti kodanik, siin alaliselt elav inimene. Välisriigi kodanik peab kasutama asjade ajamiseks patendinõunikku, taotluse võib esitada ise.

Leiutiskirjeldus

Leiutise kirjeldusel on kindel struktuur ja ta koosneb järgmistest osadest

1. Leiutise nimetus
See peab selgelt ja täpselt näitama leiutise tehnilist otstarvet ja vastama leiutise olemusele. Leiutise nimetus esitatakse ainsuses. Leiutise nimetust ei tohi lühendada ega kasutada lühendeid. Leiutise nimetus ei tohi sisaldada
  1. isiku nime s.t. autori nime
  2. ettevõtte ärinime
  3. kohanime
  4. sõnalist kaubamärki või kaubamärgi sõnalist osa
  5. reklaami teksti
  6. argoo sõnu ja väljendeid v.a. juhtub kui need on üldtuntuks kujunenud tehnilised terminid või nende osad.
2. Tehnika valdkond
Leiutise kirjelduse osas näidatakse ära tehnikavaldkond, kuhu leiutis kuulub, ja tema

kasutusala (valdkond). Kui neid on mitu, siis näidatakse ära need valdkonnad, kus leiutist kavatakse kasutada.

3. Tehnika tase

Selles osas kirjeldatakse varem tuntud analoogseid leiutisi ning muid tehnilisi lahendusi. Valitakse autori arvates 2 - 3 lähimat analoogi, mille kohta tuuakse ära patendi number ja klass. Kui kirjeldus on antud raamatus (ajakirjas), tuuakse ära autor. Edasi kirjeldatakse prototüüpi, mis on lähim autori arvates. Selle konstruktsiooni tunnused ..... Tuuakse ära ka prototüübi puudused.

4. Leiutise olemus

Siin kirjeldatakse kõigepealt seda leiutist staatikas. loetletakse üles kõik elemendid, millest aparaat koosneb koos viidetega joonistele. Edasi kirjeldatakse leiutist dünaamikas s.t. kuidas ta peaks töötama. Leiutise olemust väljendatakse leiutise oluliste tunnuste kogumina. Sinna kuuluvad kõik tunnused, mis on vajalikud tehnilise tulemuse saavutamiseks.

5. Jooniste või muu illustreeriva materjali loetelu

Siin tuuakse ära seadme ülevaade vastavate sõlmede joonised, seadme elektriskeem. Kõik konstruktsiooni elemendid nummerdatakse vastavalt nende esmakordse tekstis esinemise järjekorras. Detailid ja koostud loetletakse kolmekohaliste numbritega.

6. Leiutise teostamise näide või näited ja muud andmed, mis tõendavad leiutise teostamise ja tööstusliku kasutamise võimalikkust.

7. Patendi nõudlus

Kõige tähtsam osa. Ta määrab kindlaks, mida kaitstakse ja milline on patendi kaitse ulatus. Patendi nõudlus võib olla ühe või mitmepunktiline. Patendinõudlus koosneb ühest sõltumatust (nn. iseseisvast) punktist ja vajalikust arvust sõltuvatest punktidest. Patendinõudluses iseloomustatakse seadet staatilises olekus. Patendinõudluse iseseisev punkt koosneb oluliste tunnuste kogumist, mis on vajalik ja küllaldane leiutise eesmärgiks oleva tehnilise tulemuse saamiseks kõigil juhtudel, mille puhul taotletakse patendikaitset. Patendinõudluse sõltumatu punkt koosneb piiravast ja eristavast osast. Eristav osa algab sõnadega "erineb selle poolest, et". Siin tuuakse ära olulised tunnused. Patendinõudluse sõltumatu punkt koostatakse piirava oaga. Selles osas esitatakse need leiutise olulised tunnused, mis on ühised tehnika tasemest tuntud kõige lähedasema tehnilise lahenduse s.t. prototüübi tunnustega. Patendinõudluses ei kasutata lõpetamata tegevust väljendavaid verbe (veereb, tõmba ligi, jne). Kui tekib vajadus kasutada tegevust seadme tunnuseks, esitatakse see lõpetatud tegevusena. Patendi nõudluses on soovitatav tuua ära positsiooni numbrid, mida kasutatakse ka illustreerivas materjalis. Lubatud on kasutada liikuvust väljendavaid verbe.

1. Intellektuaalomandi mõiste ja sisu. Mis on intellektuaalomandi määratlused (WIPO), tripsleping, 2-tunnust (territoorium, iga), kuidas tekivad? Autoriõigus tekib loomisega.
2. Tööstusomandi mõiste ja sisu.
3. Tööstuslikult arenenud riikide patendiõiguse põhisätted [21-38]
4. Kaubamärgi mõiste, liigid ja funktsioonid. (ärinimi, logo, firmamärk), domeeninimed, Nizza kokkulepe.
5. EV kaubamärgiseaduse põhilised sätted. Kaubamärgi kasutamine, milliseid ei registreerita, tunnistus, kehtivus, kollektiivkaubamärk. Kuidas õigusi kaitstakse.
6. EÜ kaubamärgisüsteem.
7. Litsentsi liigid ja mõiste.
8. Litsentsitasu ja liigid.
9. Litsentsilepingu struktuur.
10. Kõlvatu konkurentsi mõiste ja olemus.
11. EV patendiseaduse põhisätted. Patentimise eesmärgid.
12. EÜ kasuliku mudeli põhisätted. Uus seaduse versioon.
13. EV tööstusdisaini kaitse seaduse põhisätted.
14. Oskusteabe (know-how) mõiste ja õiguskaitse.
15. Inseneriteabe mõiste ja õiguskaitse.
16. Tarkvara õiguskaitse.
17. Piraatluse mõiste ja vormid.
18. WIPO
19. Päritolutähise ja nime geograafilise tähise mõiste ja õiguskaitse.
20. EV geograafiliste tähiste kaitse seaduse põhisätted.
21. Frantsiisi mõiste ja olemus.
22. EV autoriõiguse seaduse põhisätted.
23. Autoriõigusega kaasnevad õigused e. naaberõigused.
24. Andmebaaside õiguskaitse.
25. EL kujunemine.
26. Euroopa patendikonventsiooni põhisätted.
27. EÜ patendikonventsiooni CPC põhisätted.
28. Tööstusomandi kaitse Pariisi konventsiooni põhisätted.
29. Patendikoostöölepingu PCT põhisätted.
30. WTO ja selle intellektuaalne õiguskaitse.
31. TRIPS-lepingu olemus ja põhisätted.
32. EV mikrolülituste topoloogia kaitse seaduse põhisätted.
33. Vastutus intellektuaalse omandi õiguste rikkumise eest.
34. Rahvusvaheline patendiklassifikatsioon.
35. Patendiinfo ja patendidokumentatsioon.